Na granici s Mađarskom

Poslednja reza na poslednjoj kapiji Evrope

Jubilej "Vremena"

Tribina u Valjevu: Ima li Srbije van Beograda

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

01253

9 770353 802002

VREME

VREME 25 godina

broj 1289

cena 200 DIN

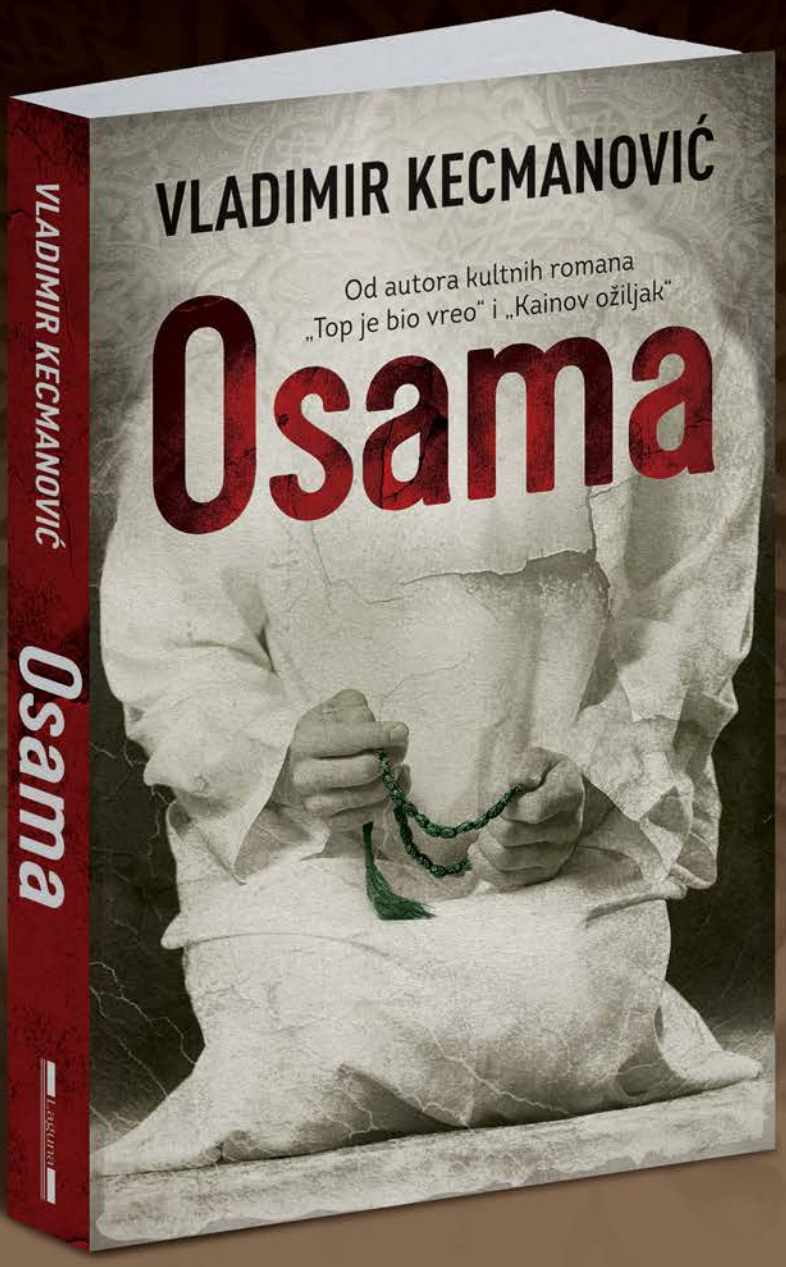
17. septembar 2015.

INTERVJU: ZUBIN MEHTA

GANDI MUZIČKOG SVETA

Knjiga koja priziva još jednu „prokletu avliju“ u srpskoj književnosti

„Roman 'otvorenih vena'.“ **Emir Kusturica**

www.laguna.rs

Laguna

VREME

BROJ 1289
17. septembar 2015.

04 Zoom: Profil i anfas

06 Na licu mesta: Od Horgoša do Reskea

10 Evropski odgovori na izbegličku krizu:
Postoji li još Šengen

12 Građani i izbeglička kriza:
Otvorite granice, dobro došle izbeglice

14 Srbija i Ujedinjeni Arapski Emirati:
Presušile najave

17 Nuspojave: Petra i drugi apostoli

18 25 godina "Vremena":
Ima li Srbije van Beograda

18 Karavan #Vreme25: Krenulo je iz Valjeva

22 Agenda razvoja UN posle 2015. godine:
Kako rešiti svetske probleme

24 Prilog kulturi sećanja:
Pukovnik Apis po treći put među Srbima

30 Komunikacije: Žongleri u svetu brendova

37 Lisica i ždral: Neprirodna selekcija

KULTURA

36 Intervju: Zubin Mehta

42 Najava 49. Bitefa:
Uspomeni na Jovana Ćirilova

44 45 godina od smrti Džimija Hendriksa:
Vatra i ništa

47 Pisci o slikarima: O Draganu Matiću

51 Lagunine knjige

55 TV manijak: Nevidljivi ljudi

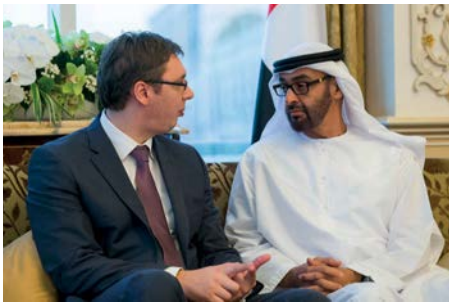
SVET

56 Izbori u Laburističkoj partiji u Velikoj Britaniji: Revolucija druga Korbina

59 Navigator: Čekajući revoluciju

60 Strip: Jubilej

62 Vreme uživanja: Raspust

Šta je sve bilo najavljivano u privrednoj saradnji između Srbije i UAE, a šta je ostvareno

PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ

Povodom vesti da bi iz Soluna možda mogli da budu preneti u otadžbinu Apisovi posmrtni ostaci ponovo se rasplamsava polemika u generaciji nedostojnih naslednika koja je razrušila Jugoslaviju o manama i smrtnim greškama onih koji su je gradili u "vreme smrti"

PRIREDIO: MILAN MILOŠEVIĆ

Za razliku od članstva, laburistički parlamentarci imaju, čini se, mnogo manje sluha za revolucionarne tendencije svog novog lidera. Ili mnogo manje spremnosti da rizikuju svoje političke karijere

PIŠE: TIBOR JONA

Na naslovnoj strani: **Zubin Mehta**
Foto: **Oded Antman**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Ovo izdanje je oditovano od strane ABC Srbija

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Profil i anfas: Aleksandar Vučić tvrdi da nije podložan pritiscima. Ali, narod jeste. Otkud bi se inače tri hiljade ljudi kolektivno učlanilo u SNS

Slobodan Milošević gradio je politiku zasnovanu na ideji da svi Srbi treba da žive u jednoj državi, a kako je krenulo ovih dana, Aleksandar Vučić ima ideju da svi Srbi treba da budu članovi Srpske napredne stranke

RAZLOG ZA IZBORE: VIDI MAMA ŠTA SU MI NAPISALI NA TVITERU!

U prošlonedeljnom obraćanju Aleksandra Vučića naciji posredstvom RTS-a kao razlog zbog koga razmišlja o vanrednim parlamentarnim izborima premijer je naveo, parafraziram, da je loša atmosfera u društvu i to je ilustrovao iskazom "da je svakodnevno suočen s neosnovanim kritikama."

Ova vrsta osetljivosti loša je i za Srbiju i za Vučića. Stranka mu po svim merilima ima oko 51 odsto podrške opredeljenih glasača, lična podrška premijeru još je veća u odnosu na podršku stranci, za oko pet odsto, pa ili ovi što mere javno mnjenje pojma nemaju i pogrešno rade ili Vučić, kad već oseća nesigurnost, zna nešto što niko drugi ne može da dokuči

Bile te kritike njegove politike neosnovane ili osnovane one su više incident, gotovo da su marginalne, uglavnom se šire na društvenim mrežama i u malobrojnim i malotiražnim medijima, što ne znači da u dužem periodu neće biti korozivne po Vučićev sistem vladavine.

On je dovoljno iskusan da zna da se od takvih grudvi može pokrenuti lavina ali tek u dugom periodu, a sad je u fazi "naprednjačkog proleća". Nikakav strmoglav mu ne preti, te nema ni razloga ni da se sekira niti da razmišlja o vanrednim parlamentarnim izborima o čemu će odluku doneti on lično u oktobru na osnovu ovlašćenja Glavnog odbora SNS-a koji se listom izjasnio za izbore, rukovođeno, verovatno, tipičnom narodnjačkom izrekom o opoziciji: "Tuci magare dok je u blatu."

Vučićeva vlast je, dakle, stabilna i nema razloga da provocira opšte izbore ako je iskren u tvrdnji da radi za "narodnu polzu", moderno benefit, i da neće da se zamajava politikantstvom. Nisam baš sklon da mu verujem, i nikom to ne bih preporučio. Ako oseti da će to da mu učvrsti poziciju, raspisaće izbore, ubedljivo pobediti, i još više zajahati na kičmu srpskog naroda učvršćujući apsolutističku vlast kojoj inače teži, uveren, mislim iskreno – on, a ne ja – da je bogomdani spasitelj onoga što je, uz njegovu, takođe iskrenu pomoć, decenijama rasturano i potkopavano u temeljima srpske države – politike, ekonomije i kulture.

TAKO MLAD, A VEĆ V.D. : SNAGA PORODICE I VOĐE

Slobodan Milošević gradio je politiku zasnovanu na ideji da svi Srbi treba da žive u jednoj državi, a kako je krenulo ovih dana, Aleksandar Vučić ima ideju da svi Srbi treba da budu članovi Srpske napredne stranke.

Evo primera: u Domu kulture "Sveti Sava" u Štrpcu održana je javna tribina Srpske napredne stranke (SNS) na kojoj se 3000 građana te opštine kolektivno učlanilo u SNS. To je kao ono kad su Srbi masovno otkrili pravoslavlje pa se đuture krštavali po sve tri Morave i drugim vodama u koju su posle inicijacije nastavili da bacaju kese s đubretom, frižidere, šut, automobilske olupine i druge svetovne izlučevine.

Ne sećate se? Ništa onda, učlanite su sad u ovu novu crkvu.

Tako mlad, a već trbuhozborac naprednjačke pomame za apsolutnom vlašću, član Predsedništva SNS Marko Đurić tom

Foto: FoNet

prilikom je rekao da 3000 "snažnih, sposobnih, hrabrih, odlučnih, borbenih, pravih ljudi, pristupa našoj porodici" i dodao da je kucnuo čas da se na Kosovu i Metohiji sve što "srpski diše i govori" stavi pod jedan barjak, a to je, kako je rekao, politički barjak SNS-a.

On je dodao da je predsednik te stranke Aleksandar Vučić jasno definisao prioritete politike – reforma zemlje, osnaživanje njenih institucija, ozdravljenje ekonomije, i istakao da će rad biti najjače oružje.

"I ovde na KiM mora da stoji politička grupacija koja sabira, okuplja, ujedinjuje ljude, a ne deli ih na leve i desne. SNS ovde na KiM dom je svih Srba koji žele ovde da žive", rekao je Đurić i dodao da mu je čast što se u Štrpcu učlanjuje 3000 novih naprednjaka.

"Među kojima su neki nosioci najodgovornijih funkcija na KiM, ne samo gradonačelnici, već i poslanici u parlamentu, ministri u vladi, ljudi koji su nosioci odgovornosti naše politike. To su ljudi koji će da promene sudbinu i budućnost srpske zajednice na KiM", rekao je Đurić.

On je istakao da oni u toj borbi nisu sami, i da su deo porodice koja danas u Srbiji broji, kako je naveo, više od pola miliona ljudi.

Daleko bilo, ali pozivanje na jedan barjak, snagu, hrabrost, porodicu i vođu, ne sluti na dobro. Mučeni srpski živalj s KiM, uvek je glasao za vlast u Srbiji u nadi da ona može da ih hlebom hrani. Pa tako i sada, kolektivno.

U međuvremenu, Marko Đurić ponovo je imenovan za v.d. direktora Kancelarije vlade Srbije za Kosovo i Metohiju. Da sam maliciozan, pitao bih zašto je ponovo samo vršilac dužnosti. Možda ta funkcija nije stalna i uskoro neće da postoji, sve po Briselskom sporazumu.

A KO BI BOLJE:
PRAVAC REKONSTRUKCIJE SRPSKE VLADE

Oko izbora, opštih i vanrednih, još, dakle, ima nedoumica, ali nekakve rekonstrukcije vlade biće sigurno. Dobro sam predvideo u prošlom broju da će afera Ivica Dačić i "gospodin Banana" biti jedan običan ćorak. Rasplet se prošle nedelje dogodio kada je Vučić, po povratku s trodnevnog puta, izjavio da je Dačić pametan, vredan i da tužilaštvo nije našlo osnova za njegovo procesuiranje. Tabloidi su ućutali.

Ali, nije nemoguće da prva žrtva rekonstrukcije bude upravo Dačić. Vučić s pravom veruje da je spoljnopolitičko pozicioniranje Srbije od velike važnosti za budućnost i Srbije i njegovu ličnu budućnost. Ne bi me otuda iznenadilo da u rekonstrukciji sebi pridoda uz premijersku i titulu ministra spoljnih poslova. A za ostalo je lako – da l' je Kurta il' je Murta – narodu je ionako svejedno. Da nije, valjda bi i ministra finansija prepoznali u pošti.

Tumačeći za RTS susret s Džozefom Bajdenom, potpredsednikom SAD, Vučić je rekao, između ostalog, da je zadivljen kabinetom sagovornika koji je u pripremi Bajdena za sastanak, ovog dobro obavestio s kim ima posla – odnosno da Vučić nije podložan pritiscima.

"Izvanredno mu rade profile", rekao je srpski premijer.

Mi te znamo i – anfas. ¶

POSLEDNJA REZA NA POSLEDNJOJ KAPIJI

"Nema ih ovde već nekoliko dana, samo poneka zalutala grupa, dovedu ih krijumčari, izbace iz kola i kažu im da su stigli u Mađarsku. Onda dođu do moje kuće, pitaju gde su, kada im kažem da su još u Srbiji ne mogu da veruju, psuju, plaču", priča vlasnik usamljene kuće na kraju asfaltnog puta, daleko na periferiji Horgoša. "Sada svi idu prugom, od železničke stanice pa gore, prema Mađarskoj, svi ostali prolazi su zatvoreni žicom."

Petak je, 11. septembar, do najavljenog potpunog zatvaranja granice Mađarske prema Srbiji ostalo je još tri dana. Dok kiša rominja i natapa zemlju, grupe ljudi kreću se prugom ka severu, uglavnom u tišini. Svi pokušavaju da hodaju što brže. Prolaze muškarci i žene sa bebama u naručju ili na leđima, poneko podiže ruku i prekriva lice da ga kamere i foto-aparati ne bi uhvatili; žene često spuštaju glavu i maramom kriju lice, naročito tamnoputе, iz Somalije, Konga, Eritreje. Prolazi usamljeni muškarac na štakama, bez jedne noge, uz njega momak iz Kameruna, iza njih je grupa Sirijaca u kojoj jedan čovek gura invalidska kolica, a druga dvojica ispod pazuha pridržavaju veoma staru ženu koja jedva hoda preko železničkih pragova. Grupica golobradih mladića sa kosim očima diže dva prsta kao pozdrav novinaru koji snima sa strane i dobacuje: "Afghanistan, go Europe!" Teško je, prateći beskrajnu kolonu, oteti se utisku da je u toku biblijska seoba naroda.

LET'S GO, BORO, JALA

Pruga je markirana otpacima. Sa obe strane su prazne plastične flaše, bačene pelene, višak odeće. Na čistinama razapeti šatori iz kojih kuljaju ljudi, sa svakog sporednog puteljka iz šuma i voćnjaka pristižu novi i uključuju se u kolonu. Jedini koji se kreće u suprotnom smeru, ka Horgošu, jeste jedan snimatelj sa kamerama. Dok kleči na kolenima i laktovima

fotografije
AP Photo

EVROPE

Kao da se ovde, na polunapuštenoj lokalnoj pruzi između Horgoša i Reskea, zatvara ulaz u Evropu. Pod niskim, tmastim nebom koje naleže na vrhove drveća, prizor deluje nadrealno, poput scena iz postapokaliptičnih filmova i knjiga: svet je razrušen, ostalo je samo malo netaknuto ostrvo koje veruje da mora da se ogradi jer na njegove granice nasrću divlji narodi

nasred pruge da bi uhvatio što bolji kadar, izgleda kao da klanja, okrenut u pravcu Meke. "Koliko ima do granice? Ima li policije? Uzimaju li otiske prstiju u kampu u Mađarskoj? Da idemo u kamp ili da bežimo, šta je bolje?",ređaju se pitanja retkim "belcima" na pruzi. "Je li istina da će svim Sirijcima dati azil u Evropi, a da će nas iz Avganistana vratiti nazad? Pa kod njih je rat četiri godine, a samo o njima pričaju, kod nas se ratuje skoro četrdeset godina, zar je njima gore nego nama?"

U jednom trenutku, pruga se ukršta sa zemljanim putem, nekoliko stotina metara dalje nazire se žičana ograda. Kolona se zaustavlja, grupe ljudi se vraćaju. "Polis, polis!", širi se nervozni žamor. Posle žustrih rasprava na različitim jezicima koje bruje kroz vazduh, nekoliko glasova je dalo znak za pokret i kreće se dalje. "Na farsiju 'boro!', na engleskom 'let's go!', na arapskom 'jala!'", sumiraju poziv na pokret dva dečaka iz Avganistana.

TAMO GDE HODAJU ZELENI MRAVI

Kroz desetak metara širok prolaz, pruga utiče u Mađarsku. Nema policije, graničnog prelaza, niko ne traži pasoše na ulasku u Evropsku uniju. Prolaz je oivičen sa dva visoka stuba visoka četiri metra, na koje su zakačeni kolutovi žice sa nakačenim komadima metala oštrim kao žilet (unapređena verzija nekada zloglasne bodljikave žice). Ponegde je žica polegla, preko nje su nabacane gomile ćebadi i vreća za spavanje. Do pre nekoliko dana se granica tako prelazila, da bi se onda otvorila, doduše nakratko.

Čuje se čudan zvuk, kao lagani hod neke divovske životinje koja dolazi iz daljine. Iza krivine, nekoliko stotina metara dalje, pojavljuju se kamioni. Pored njih hodaju desetine ljudi u zelenim uniformama, koji sa kamiona skidaju ogromne kolutove žice i uz tresak ih obaraju na zemlju. Do tada mukli "Bum! Bum! Bum!" zvuk se pojačava. Druge desetine »

SLIKE SA GRANICE SVETOVA: Prugom ka Evropi; žica i njeno ojačavanje; iza žice

Kolona se zaustavlja, grupe ljudi se vraćaju. "Polis, polis!", širi se nervozni žamor. Posle žustrih rasprava na različitim jezicima koje bruje kroz vazduh, nekoliko glasova je dalo znak za pokret i kreće se dalje. "Na farsiju 'boro!', na engleskom 'let's go!', na arapskom 'jala!'".

"zelenih" razmotavaju žicu, podižu je i kače na stubove. Iz daljine, izgledaju kao horda mrava koja gazi sve pred sobom. "Nazad, nema snimanja!", udaljavaju novinare koji se kreću prema njima.

Postoji, naravno, još mnogo prolaza i prelaza, ali kao da ovde, na polunapuštenoj lokalnoj pruzi između Horgoša i Roskea, pada poslednja reza na poslednju kapiju Evrope. Pod niskim, tmastim nebom koje naleže na vrhove drveća, prizor deluje nadrealno, poput scena iz postapokaliptičnih filmova i knjiga: svet je razrušen, ostalo je samo malo netaknuto ostrvo koje veruje da mora da se ogradi jer na njegove granice nasrću divlji narodi. "Varvari dolaze noću. Pre mraka i poslednja koza mora biti uterana, kapije zašipljene, u svaku osmatračnicu postavljen stražar da izvikuje sate..."

Reka ljudi teče kroz prolaz, sa strahom bacajući pogled levo-desno. "Kažu da u ponedeljak podižu kapiju na pruzi", dobacio je neko u prolazu. Šuma i voćnjaci se razmiču, pojavljuje se poljana posejana šatorima, na kojoj sve vrvi od ljudi. Na pruzi, plavokosa devojka deli onima koji dolaze kišne kabanice. Žene, deca, muškarci silaze sa pruge, neki posrću od umora, druge nose prema šatorima na kojima su oznake Crvenog krsta i Karitasa. Deca uzimaju slatkiše koje im na prilaznom putu pruža čovek sa oznakom neke međunarodne organizacije na leđima.

PUT U NEIZVESNOST:
Ka kampu Reske ili daleko od njega

KUDA DALJE

Na poljani, onoj istoj na kojoj je mađarska novinarka pre nekoliko dana saplitala i šutirala izbeglice, pod većim šatorima mađarski volonteri dele pridošlima čaj, hranu, komade odeće i obuće. Kiša neprekidno pada, ravnica je pretvorena u kaljugu prepunu smeća. Brojne manje šatore, predviđene da u njima ljudi prespavaju, vetar je rasturio i razvukao po blatu. Ljudi pristižu u stotinama, rastu gužva i nervoza. Na nekoj klupici sedi zemljak iz Novog Sada, sam i izgubljen. Bogato tetovirane ruke nervozno gnječe cigaretu. "Ma uzeli mi naši pasoš, a ja bih u Nemačku... Voze odavde autobusima u kamp, šta misliš, da idem tamo ili ne? Ako kažem da sam iz Srbije, odmah će me vratiti. Ako slažem da sam iz Sirije, bojim se da me prevodilac nešto ne pita, provaliće me. A kažu i da je kamp zatvoren, kao logor, nikoga ne puštaju napolje. Da idem ili da probam da bežim?"

Na putu koji preseca poljanu, desetine mađarskih policajaca sa hirurškim maskama na licima i hirurškim rukavicama formira kordon. Pojavljuje se autobus, ljudi nasrću ka ulaznim vratima, policija pokušava da uspostavi red i da prvo propusti žene i decu. Autobus odlazi, pojavljuje se sledeći, treći, četvrti, peti...

Neki od izbeglica se diskretno odmiču i nestaju u obližnjim poljima kukuruza. "Kako da idem u kamp kada nam ne daju nikakve informacije šta će dalje biti sa nama?!", priča Mohamad, Avganistanac. Njegovo jedno oko seva gnevom, drugo je mrtvo, ugašeno, kaže da mu je to uspomena iz rata. "Pričaju da tamo, u kampu, postupaju sa ljudima kao sa životinjama, gore je nego u zatvoru! Hoće li nam uzeti otiske, deportovati nas nazad u Srbiju, ostaviti u zatvoru, pustiti nas da idemo?! Otkud znam kuda idemo, ništa ne znamo, ne znamo ni ko će nas tamo dočekati, policija, lopovi, neko drugi!", govori pokazujući kuće na horizontu. "Zbogom, čekaju me prijatelji," dobacuje dok njegova bela kišna kabanica nestaje u polju suncokreta koje smenjuje kukuruz. Na ulaznim vratima jednog od novopridošlih autobusa stoji zemljak, nemoćno šireći ruke i podižući palac u znak pozdrava.

MRAK U RESKEU

Noć pada na prijemni punkt kod Reskea. Gore reflektori, mnogobrojne televizijske ekipe uživo se uključuju u nacionalne dnevnike. Iza njihovih leđa, iz mraka izroni poneka figura koja se tetura niz prugu. Pristiže još policajaca, na stotine njih.

Tri kilometra odatle, u mraku blješti blistavo osvetljena žičana ograda iza koje su desetine velikih šatora i hangar. Kamp Reske, iz koga je potekao snimak na kome se vidi kako čuvari bacaju hranu u gomilu izbeglica, a ljudi se za tu hranu otimaju. Ispred kapije kampa stoje dobro opremljeni policajci. "Mi smo novinari, tražili smo i dobili dozvolu da snimamo unutra", raspravlja se sa njima neka televizijska ekipa. "Dozvole ne važe, niko ne može da uđe, možete da snimate samo ispred ulaza." Nekoliko kilometara dalje, ograđeni žicom, u mraku se belasaju šatori, potpuno prazni. Kažu da je to novi kamp u kome još nema izbeglica.

Nedaleko od izlaska sa auto-puta, odmah posle glavnog graničnog prelaza, na skretanju ka Reskeu je benzinska pumpa. Kasno je, ali na pumpi vrvi. Svakog trenutka pojavljuju se automobili sa mađarskim tablicama, uglavnom veliki i novi, iz kojih izlaze ljudi nezgodnog, opakog izgleda. Posle nekog vremena, iz mraka dolaze grupe izbeglica koje krijumčari utrpavaju u automobile u takvom broju da izgleda neverovatno da su svi stali unutra, da bi potom krenuli ka izlazu na auto-put koji vodi ka Budimpešti. Na benzinskoj pumpi se, za nekoliko sati koliko je reporter "Vremena" proveo tamo čekajući prevoz, nije pojavio nijedan policajac.

Na graničnom prelazu iz Mađarske u Srbiju ne čega se mnogo. Iz suprotnog pravca kolona je duga, mađarska policija već danima proverava detaljno svaki automobil (drumski granični prelaz Horgoš–Reske, otvoren svečano 15. jula ove godine, od 1. septembra je zatvoren za automobile, kažu zbog izbeglica). Od granice ka Subotici vozi se pažljivo, farovi svako malo osvetle grupe ljudi koje ivicom auto-puta hodaju ka Mađarskoj.

P.S. Prelaz na pruzi između Horgoša i Reskea zatvoren je u noći između ponedeljka i utorka, kao i granični prelazi Horgoš 1 i Horgoš 2. Za zatvaranje su Mađari koristili kontejnere i vagone obmotane "žilet žicom". Prijemni punkt u Reskeu su napustile ekipe humanitarnih organizacija. U utorak uveče, kada ovaj broj "Vremena" odlazi u štampu, hiljade izbeglica su čekale ispred graničnih prelaza, a situacija je opisivana kao veoma napeta. *Mađarska je izbeglicama poručila* da "potraže azil na nekom drugom mestu ili da se vrate u zemlje iz kojih su došle". ¶

MOMIR TURUDIĆ

Postoji li još Šengen

Problemi sa rešavanjem migrantske krize u Evropi i najavljene restriktivnije mere uspostavljanja unutrašnjih kontrola granica između država šengenskog prostora prete da pogoršaju ionako napete odnose među državama EU. Na mađarsko-srpskoj granici protekli vikend bio je više nego buran. Samo dan uoči primene rigoroznijih zakonskih mera kojima zvanična Budimpešta želi da onemogući dalje nadiranje izbeglica ka Mađarskoj, na granici su već počele da se raspoređuju vojne snage, uz prisustvo većeg broja oklopnih vozila marke "hamer". Nepregledne kolone migranata, sa druge strane, žurile su ka mađarskoj granici kako bi iskoristile poslednje sate slabije kontrole i dokopale se Evropske unije. Novi ministar odbrane Ištvan Šimičko rekao je da će duž mađarske granice sa Srbijom biti raspoređeno 4300 vojnika, i da će glavni zadatak vojske biti brže podizanje žičane ograde.

IZBEGLICE I DOMAĆINI: Teško preko granica
fotografije AP Photo

"DALJE NEĆEŠ MOĆI"

Mađarska policija objavila je podatak da je u nedelju zabeležen rekordan broj od 5809 migranata koji su prešli iz Srbije u Mađarsku. Ovaj broj nadmašio je prethodni rekord, zabeležen dan ranije, kada je registrovan prelazak 4330 izbeglica. Inače, strože zakonske mere koje su u Mađarskoj stupile na snagu 15. septembra, podrazumevaju da ilegalni prelazak granice više neće biti prekršaj, već će se kažnjavati krivično, deportacijom ili zatvorom u trajanju od tri godine. Kako su najavili mađarski zvaničnici, oni koji ne dobiju azil u Mađarskoj biće vraćeni nazad u Srbiju.

Takođe, još jedna zemlja koja je pogođena izbegličkom krizom pozvala je u pomoć oružane snage. Austrijski kancelar Verner Fajman, koji je samo nekoliko dana ranije kritikovao svog mađarskog kolegu Viktora Orbana, obavestio je javnost da je njegova vlada naložila vojsci da pomogne policijskim snagama u pojačanim proverama granice i ljudi zbog sve većeg broja izbeglica. Najmanje 2200 vojnika pomagaće policiji na granici, izjavila je austrijska vlada. Austrijska policija je u ponedeljak ujutru saopštila da se na prelazu Hajligenkrojc između Mađarske i Austrije već nalazilo više od 3000 ljudi, te da "u Hajligenkrojcu stanje preti da eskalira". Takođe, prema rečima portparola policije, tokom ponedeljka predviđen je dolazak između pet i deset hiljada novih azilanata. "Svakog sata u autobusima ih stiže oko 500", izjavio je policijski zvaničnik Gerald Koler.

Posle objave da će početi sa kontrolom granice sa Austrijom, zaustaviti železnički saobraćaj iz te zemlje i privremeno suspendovati sporazum iz Šengena, i Nemačka je mobilisala više stotina pripadnika policije kako bi sprovodili dodatnu kontrolu. Ministar unutrašnjih poslova Nemačke Tomas de Mezijer izjavio je da je cilj ovih mera da se "ograniči trenutni priliv u Nemačku i povratak standardnim procedurama kada ljudi ulaze u zemlju", kao i da su ove mere neophodne iz "bezbednosnih razloga". Brojni evropski zvaničnici, kao i mediji širom Evrope, osudili su ovaj potez Berlina smatrajući da je u suprotnosti sa osnovnim principima Šengenske zone, koja dopušta slobodu kretanja između evropskih država.

Nemačka odluka, međutim, nije naišla samo na negativne odjeke. Mađarski premijer Viktor Orban, recimo, podržao je tu odluku, ističući da je takva mera bila neophodna "kako bi se zaštitile nemačke i evropske vrednosti". Iako je železnički saobraćaj između Austrije i Nemačke u ponedeljak ponovo uspostavljen, osim jedne linije prema Minhenu, ministar unutrašnjih poslova nemačke pokrajine Bavarske Joakim Herman izjavio je da bi privremene granične kontrole mogle da ostanu na snazi najmanje nekoliko nedelja zbog masovnog priliva izbeglica. Bavarska je, inače, najteže pogođena izbegličkom krizom, u Minhen je samo tokom jednog dana, prošle subote, došlo više od 12.000 izbeglica. Glavnom gradu Bavarske već nedostaje između tri i pet hiljada ležajeva gde bi migranti mogli da prenoće, pa oni spavaju na železničkoj stanici ili na klupama u parkovima. Policija je zbog toga uputila apel građanima Minhena da pomognu i doniraju nepotrebne dušeke i montažne krevete.

CENTRI ZA IZBEGLICE

I zvanični Pariz se založio za jačanje kontrola na evropskim granicama, posebno apostrofirajući Grčku, Italiju i Mađarsku, kako bi se Evropa izborila sa velikim brojem migranata. Francuski ministar unutrašnjih poslova Bernar Kaznev

Kriza prouzrokovana dolaskom sve većeg broja izbeglica iz ratom zahvaćenih područja Bliskog istoka i Severne Afrike na tle Starog kontinenta, poprima sve dramatičnije razmere. Nemačka, Mađarska, Austrija i Slovačka pooštravaju mere kontrole granica, ovoga puta uz upotrebu oružanih snaga

založio se za otvaranje prihvatnih centara u kojima bi na hiljade izbeglica moglo da bude procesuirano, a istakao je i značaj ujednačenog procesa za dobijanje azila u okviru EU. "Iza ove humanitarne realnosti je evropska realnost", upozorio je Kaznev, odbacujući pozive pojedinih desničarskih stranaka, na čelu sa Nacionalnim frontom, da se ponovo uvede granična kontrola između Francuske i Nemačke.

Ni Češka Republika za sada neće uvoditi kontrole na granici sa Austrijom, izjavio je ministar spoljnih poslova te zemlje Lubomir Zaoralek, samo dan pošto je Nemačka uvela privremene granične kontrole. "Za nas situacija nije takva da bismo preispitali neke osnovne mere", rekao je češki ministar prilikom dolaska na sastanak u Brisel. Česi su, međutim, za svaki slučaj, pojačali broj patrola na granici sa Austrijom.

Za razliku od Češke Republike, Slovačka je obnovila "privremene kontrole" na svojim granicama sa Mađarskom i Austrijom. Kako je saopštilo Ministarstvo unutrašnjih poslova te zemlje, usled povećanog broja migranata poslato je i novih 220 pripadnika slovačke policije da pojačaju granične snage. U saopštenju slovačkog MUP-a navodi se da će se situacija detaljno pratiti i koordinisati sa vlastima u susednoj Austriji, Mađarskoj i Češkoj Republici. Inače, zemlje Šengenske zone mogu u slučaju vanrednih situacija da održavaju granične kontrole najduže šest meseci.

I u Velikoj Britaniji sve se više pažnje posvećuje evropskoj izbegličkoj krizi. Iz sedišta britanskog premijera saopšteno je da je imenovan ministar koji će se baviti sirijskim izbeglicama. Za parlamentarnog državnog podsekretara, najnižeg od tri nivoa ministara u Vladi Velike Britanije, izabran je član parlamenta Ričard Harington. On će u britanskoj vladi biti odgovoran za koordinaciju, preseljenje i smeštaj 20.000 sirijskih izbeglica, koliko je London pristao da primi iz kampova iz zemalja koje se graniče sa Sirijom, u narednih pet godina.

KVOTE, KAMEN SPOTICANJA

Ministri pravde i unutrašnjih poslova zemalja članica EU održali su u ponedeljak u Briselu vanredni sastanak posvećen rešavanju izbegličke krize. Razgovarali su i o planu za solidarni prihvat oko 160.000 migranata, koji je prošle sedmice predstavio predsednik Evropske komisije Žan-Klod Junker. Novi paket mera ima za cilj da ublaži pritisak u najpogođenijim državama članicama – Grčkoj, Italiji i Mađarskoj – predlogom o premeštaju 120.000 ljudi kojima je potrebna međunarodna zaštita u druge države članice EU. Ovom broju treba dodati i 40.000 azilanata čiji je razmeštaj iz Grčke i Italije Evropska komisija predložila tokom maja meseca, a za koji se još čeka odobrenje. Države tzv. Višegradske četvorke (V4) – Češka Republika, Slovačka, Poljska i Mađarska – kao i baltičke zemlje, oštro su se suprotstavile predloženom planu, posebno onom delu koji se tiče obaveznih kvota za prijem izbeglica.

Poslednje vesti iz Brisela, međutim, nisu ohrabrujuće. Na vanrednom sastanku, prema očekivanjima, nije postignuta saglasnost o kvotama za prihvat izbeglica prema planu koji je predložio predsednik Evropske komisije Žan-Klod Junker. Ministri su izrazili načelnu saglasnost da njihove zemlje prihvate većinu od ukupno 160.000 izbeglica, ali su odbacili obavezujuće kvote koje je Evropska komisija pokušala da nametne. Umesto toga, ministri su se saglasili da se "nastavi rad na pripremi formalne odluke o primeni obaveza, uz dužno poštovanje prema fleksibilnosti koja je članicama potrebna, naročito radi rešavanja nepredviđenih situacija".

Ova rogobatna i birokratska formulacija zapravo znači da je odluka o planu Žan-Kloda Junkera odložena do 6. oktobra, kada će se ministri ponovo okupiti u glavnom gradu Belgije. Predsednik Evropskog saveta Donald Tusk je ranije najavio da će, u slučaju da Junkerov plan ne dobije podršku većine ministara, sazvati vanredan samit EU krajem ovog meseca. Članice EU, u međuvremenu, usvojile su plan o preduzimanju vojnih akcija protiv trgovaca ljudima na Mediteranu, koji će podrazumevati zaplenu i uništavanje švercerskih brodova. Prema podacima Međunarodne organizacije za migracije, više od 350.000 ljudi je prešlo Mediteran u nastojanju da se domogne obala Evrope, a do sada je u tim pokušajima život izgubilo gotovo 3000 migranata. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Građani
i izbeglička kriza

Otvorite granice, dobro došle izbeglice

Frustrirani ljudskim dramama, tragičnim događajima, neadekvatnim reakcijama zvaničnika, građani širom Evrope stali su u zaštitu izbeglica

Lideri starog kontinenta svakodnevno prebrojavaju koliko je izbeglica pristiglo i pregovaraju o njihovoj evropskoj budućnosti, a uglavnom ne postižu ni do zore održivu saglasnost. Izbegličkom krizom, koju su proglasili za najveću u Evropi još od vremena Drugog svetskog rata, čelnici Saveza država upravljaju tako što bezuspešno pokušavaju da se dogovore oko kvota prema kojima će izbeglice raspodeliti među sobom. Iako se te kvote zapravo odnose na ljudske živote, neki istočnoevropski političari se iz sve snage upinju da na domaćem terenu i istorijskoj pozornici poentiraju na račun onih koji su se našli pred najsurovijim životnim preprekama. Drže se uglavnom teze da bi trebalo biti obazriv što se tiče pomoći novopridošlim izbeglicama, jer to može da ohrabri i druge iz njihovih zemalja da krenu put Evrope i tako ugroze njene fundamentalne vrednosti, identitet i kulturu života.

Opasnost za identitet Evrope očigledno ne dolazi od izbeglica jer, prema podacima koje je prošle nedelje predočio predsednik Evropske komisije Žan-Klod Junker, one čine samo 0,11 odsto ukupne populacije EU. Sam Junker je prilikom godišnjeg obraćanja Evropskom parlamentu izjavio da u Evropskoj uniji postoji manjak i Evrope i unije i da to mora da se promeni.

Dok se novonastala situacija na zvaničnom nivou sve više dramatizuje, građani širom Evrope, frustrirani kilavim odgovorom EU i domaćih zvaničnika na humanitarnu krizu, odlučili su da lično preduzmu koliko mogu. Pokrenute su akcije direktne pomoći u smeštaju, hrani, lekovima, odeći, obući, ćebadima, šatorima, pelenama, hrani za bebe... Medije i društvene mreže preplavile su peticije protiv restriktivnih politika azila, osude neodgovornog i dehumanizovanog izveštavanja, bezbroj zahteva za urgentno delovanje.

PROTIV ZVANIČNE POLITIKE

Protesti podrške i solidarnosti sa izbeglicama pod nazivom "Dan akcije za izbeglice", održani su proteklog vikenda u Londonu, Parizu, Varšavi, Kopenhagenu, Berlinu, Budimpešti, Stokholmu, Lisabonu, Helsinkiju, Podgorici... Desetine hiljada demonstranata nosilo je transparente na kojima je pisalo "Izbeglice, dobro došli" i "Evropa je najbliži sused Siriji". Najviše ih je bilo na ulicama Kopenhagena, čak 30.000. Nekoliko hiljada Britanaca prošetalo je kroz centar Londona do kancelarije premijera Dejvida Kamerona, noseći plakate na kojima je, između ostalog, pisalo: "Otvorite granice", "Izbeglice unutra, Torijevci napolje", "Ne bombardujte Siriju", "Oni su ovde, zato što smo mi tamo". Skup je organizovala grupa nevladinih organizacija uključujući pokret "Zaustavite rat", čiji je jedan od osnivača novoizabrani lider Laburističke partije Džeremi Korbin, poznat po tome što je i ranije javno upozoravao na posledice "opsesivnog širenja NATO-a". Peticiju upućenu Vladi i Parlamentu Britanije u kojoj se traži da ona prihvati više tražilaca azila i poveća podršku izbeglicama, potpisalo je gotovo pola miliona ljudi.

U Stokholmu je, još prošle sedmice, oko 15.000 ljudi prisustvovalo mitingu "Dobro došle izbeglice", koji su organizovala omladinska krila najvećih političkih stranaka, uz izuzetak antiimigrantskih "Švedskih demokrata". I u centru Budimpešte je pre petnaest dana između 2000 i 3000 ljudi izrazilo oštro neslaganje sa politikom mađarske vlade. Protestovali su protiv slanja vojske na granice, kriminalizacije ilegalnog ulaska u zemlju i uspostavljanja tranzitnih zona uz granicu sa Srbijom. Protestni marš, pod vođstvom grupe "Pomoć migrantima", krenuo je ispred železničke stanice Nugati i nastavio prema Trgu Lajoša Košuta u blizini parlamenta. Učesnici su nosili

ZAUSTAVITE RATOVE, NE IZBEGLICE: Protesti širom Evrope
Foto: FoNet/Sinhua

transparente na kojima je pisalo "Ne u moje ime".

U Beču je, nakon pronalaženja hladnjače sa više od 70 ugušenih ljudi, krajem avgusta, 20.000 građana marširalo uzvikujući slogan: "Say it loud, say it clear, refugees are welcome here" ("Kaži glasno, kaži jasno, izbeglice su ovde dobrodošle"). Posle poziva građana na društvenim mrežama i objavljivanja fotografije utopljenog sirijskog dečaka Ajlana Kurdija, na Trgu Republike u Parizu okupilo se oko 8500 demonstranata koji su nosili transparente sa natpisima "Otvorite granice" i "Azil za svaku progonjenu osobu". U Madridu su se ispred zgrade evropskih institucija okupljali aktivisti kako bi izrazili nezadovoljstvo trenutnom politikom EU i činjenicom da su državne vlasti prvobitno bile spremne da prihvate samo 3000 izbeglica. U Drezdenu je 5000 ljudi maršom podrške izbeglicama odgovorilo na protest neonacista koji se nedelju dana ranije dogodio u nemačkom mestu Hajdenu. Reagujući na dramu koju su reke prognanih doživele u Mađarskoj, građani Beograda, Sarajeva i Skoplja su palili sveće i polagali cveće ispred ambasada ove zemlje. Piter Bokart iz organizacije za zaštitu ljudskih prava "Hjuman rajts voč" je, opisujući uslove sa kojima se izbeglice suočavaju u Mađarskoj, rekao da je "neprihvatljivo da ljudi budu tretirani kao životinje na pragu Evrope".

UTOČIŠTE

Ada Koalu, gradonačelnica Barselone, rekla je: "Prekjuče se 50 ljudi ugušilo u skladištu broda. Juče je 70 mrtvih ljudi otkriveno u kamionu. Danas smo se probudili sa dve olupine broda u kojima je možda više od 100 mrtvih. Imamo more koje se puni leševima... Od dva straha, straha imigranata i izbeglica koji se bore za opstanak i straha Evropljana koji se plaše da će živeti u nešto lošijim uslovima, strah ovih prvih je jači. Oni neće odustati, bez obzira na odgovor Evrope." Predlog da se stvori mreža gradova za prihvat i pomoć izbeglicama, koji je gradonačelnica objavila na svojoj Fejsbuk stranici, ubrzo je dobio preko 100.000 lajkova i desetine hiljada predloga za akciju. Stotine porodica je izrazilo spremnost da primi izbeglice u svoje domove, a čelnica katalonske prestonice je obećala da će njeno veće formirati bazu podataka o njima i organizovati mrežu za zbrinjavanje i pomoć. Samo 24 sata nakon što je gradsko veće objavilo i-mejl adresu za građane koji žele da pomognu, stiglo je 1200 ponuda, od smeštaja do pomoći u učenju jezika.

ČOVEČNOST I VELIKODUŠNOST

Pored pomoći državnih institucija, UNHCR-a, nevladinih organizacija, verskih zajednica, svedoci smo i empatije građana Srbije za nevolje koje su snašle njene goste iz Sirije, Avganistana, Iraka, Pakistana, Eritreje... Jedan britanski reporter pisao je o snažnom utisku koji je na njega ostavila neverovatna solidarnost koju Srbi, kako je rekao, svakodnevno pokazuju, na individualnoj, samoorganizovanoj osnovi. "U svet je iz Srbije prethodnih nedelja otišla snažna poruka čovečnosti i velikodušnosti: od Beograđana koji odnose namirnice izbeglicama kod Autobuske stanice i u Savamali, do medicinskih radnika koji u Miratovcu volontiraju do granica izdržljivosti." Centar "Miksalište", u neposrednoj blizini parka kod beogradske autobuske i železničke stanice u kome borave izbeglice, postao je jedno od glavnih uporišta volontera i dobročinitelja. Priključuju se građani, fondacije, kompanije, susedne države, pa čak i penzioneri. Ekipe privatnih zdravstvenih ustanova pregledale su na stotine dece. Urgentni centar zbrinuo je više od 200 migranata, uključujući i one kojima su bile neophodne skupe operacije, podneo je finansijsko opterećenje od ukupno oko 14,5 miliona dinara.

OTVORENA VRATA

Na društvenim mrežama organizovali su se pojedinci koji veruju da treba reagovati bez odlaganja. Posredstvom međunarodnog vebsajta *Refugees Welcome* udomljeno je oko hiljadu izbeglica, javlja CNN. Fejsbuk grupa ljudi koji žele da podele svoje domove sa izbeglicama, koju je postavio britanski profesor Majkl Stjuart, već je prvog dana okupila stotine članova koji su ponudili slobodne sobe, krevete ili barem donacije domaćinima. Češka novinska agencija (ČTK) izvestila je o sve većem broju Čeha koji nude smeštaj i posao za prognanike sa Bliskog istoka i iz Afrike. Legendarni fudbaler Erik Kantona najavio je da će pozvati izbeglice da žive kod njega, optuživši vlade zapadnih država za izazivanje izbegličke krize: "Mi izazivamo ratove zbog ekonomske koristi, a onda ljudi beže iz tih država jer smo mi izazvali haos, a nećemo ni da ih pustimo da uđu u naše zemlje."

Fudbalski klubovi Pari Sen Žermen, Real Madrid, Arsenal i Roma donirali su značajne sume, na utakmicama Bundeslige navijači su dizali banere na kojima je pisalo "Dobro došle izbeglice". "Gardijan" je pisao o akciji koalicije navijačkih grupa u kojoj će sredstva prikupljena od prodaje majica sa natpisom "Izbeglice su moja fudbalska porodica" biti prosleđena organizaciji lekara koja zbrinjava izbeglice u gradu Kaleu. ¶

IVANA STUPAR

Presušile najave

Šta je sve bilo najavljivano u privrednoj saradnji između Srbije i UAE, a šta je ostvareno

"Zbog štednje nisam vodio kameru, eto, da vam iskreno kažem. To je bio jedini razlog", prokomentarisao je predsednik vlade Aleksandar Vučić konstataciju novinara RTS-a da se nije mnogo pričalo o Vučićevoj poslednjoj poseti Ujedinjenim Arapskim Emiratima (emisija "Oko", četvrtak, 10, septembar).

I zaista, za razliku od prethodnih Vučićevih odlazaka u UAE, ovoga puta nije bilo nikakve pompe niti izveštaja u medijima. Sve što je srpska javnost saznala o čemu je predsednik vlade razgovarao u Abu Dabiju, nalazilo se u dva saopštenja vladine Kancelarije za saradnju sa medijima, koja su svojom štursošću rečito govorila da je vest – da nema vesti.

Predsednik vlade nije bio mnogo rečitiji o svojoj poseti ni u emisiji "Oko" na RTS-u. Osim što je uštedom novca obrazložio uštedu informacija, izjavio je i da je otišao da moli za još jednu milijardu kredita, a onda je, mnogo duže, podsećao na dosadašnju uspešnu saradnju Srbije i UAE, ističući u prvi plan kompanije Al Ravafed, Air Serbia i projekat "Beograd na vodi", uz podsećanje da su UAE Srbiji donirali "ne manje od 30 miliona, što u čistom novcu, što u kućama".

KAO DA JE BILO NEKAD

Isuviše je malo prostora da bi se nabrojali svi najavljeni projekti koje će Emirati realizovati u Srbiji, pa ćemo dati samo njihov skraćeni prikaz, navodno vredan više od 15 milijardi evra, sve dok ih "Brana jednog dana nije gumom izbrisao", a realnost svela na praznu priču, puko samopromovisanje i večitu predizbornu kampanju.

Za one ugovore kojima se predsednik vlade hvali (ali ih ne objavljuje, dok ne dotera do duvara), dolazilo je i dolazi bezbroj argumenata i informacija zbog čega su štetni po državu Srbiju – sve zahvaljujući početnoj premisi, sporazumu dve države koji omogućava da budu ignorisani zakoni Republike Srbije. Sa te strane, moglo bi se reći da je sva sreća što se daleko najveći broj najavljenih projekata nije i neće ni realizovati. Istovremeno, valja se zapitati – ako su ovi ugovori štetni po Republiku Srbiju, kao što se tvrdi, ko od njihovih potpisnika ostvaruje prekomernu korist: investitor, vladajuća stranka u Srbiji, ili oba potpisnika zajedno? Takođe, zanimljivo je primetiti da je u medijima zamrla priča o vojnoj saradnji, koju neki smatraju i najvažnijom i najobimnijom u međudržavnom poslovanju, uprkos tome što je, po nekim izvorima, raketni sistem "ALAS" i te kako aktuelan u poslovanju između dve države. Malo ko pominje i Mirabank, banku koja je u decembru 2014. dobila dozvolu za rad. U 2014, portal "Middle East Eye" je označio Muhameda Dahlana, ličnog savetnika prestolonaslednika Abu Dabija, kao ključnog posrednika u poslovima između Srbije i UAE. Predsednik Nikolić je odlikovao Dahlana 2013. Ordenom srpske zastave drugog stepena "za učvršćivanje miroljubive saradnje i prijateljskih odnosa dve zemlje".

Delovalo je na početku "arapske priče", da je glavni čovek za pregovore sa Arapima bio tadašnji ministar finansija i privrede Mlađan Dinkić, a da je Vučić prisutan u funkciji ministra odbrane, koordinatora službi bezbednosti i u fantomskoj funkciji "prvog potpredsednika vlade". I već je ta prva poseta Emiratima, u oktobru 2012, bila izuzetno plodonosna – barem u najavama. Ugovoren je izvoz oružja od 150 miliona evra, a sa kompanijom Al Dahra potpisan je sporazum, uz očekivano ulaganje od 100 miliona evra u srpsku poljoprivredu. Štaviše, pisalo se da Al Dahra želi da navodnjava milion hektara srpskih oranica, uz investiciju od 1,25 milijardi evra.

No, to je bio tek početak. Kao na traci, ređali su se novi projekti i nove milijarde koje treba da uđu u Srbiju, a ujedno, utaban je i put novoj vrsti logike, koja će se ubuduće obilato koristiti, naročito kod "Beograda na vodi". Na negodovanja poljoprivrednika što je zemlja ponuđena Al Dahri i šeiku Muhamedu, a ne domaćim poljoprivrednicima, niti je organizovan tender, ministar Dinkić je, u suštini, rekao sledeće – izvadite vi 150 miliona evra za deset preduzeća koje nudimo Al Dahri, pa možemo i sa vama da pričamo. Kasnije će isti argument upotrebiti Aleksandar Vučić – svima koji su kritikovali "Beograd na vodi" jednostavno je rekao: dajte vi 3,5 milijardi, pa gradite gde hoćete.

U decembru 2012, Dinkić je izjavio da sa partnerima iz UAE pregovara o kreditu od 300 miliona evra sa kamatom od 1,5 odsto na 20 godina otplate, a taj novac bi išao u sistem za navodnjavanje. "U kratkom roku, možemo da utrostručimo izvoz poljoprivrede", rekao je tada Dinkić', najavivši i dolazak banke iz Emirata (Mirabank je dobila dozvolu za rad u decembru 2014, a u septembru te godine

RED PRIČE, RED OBEĆANJA: Aleksandar Vučić i Mohamed bin Zajed al Nahjan

Foto: Ryan Carter / Crown Prince Court - Abu Dhabi

najavljeno je da će ova banka uložiti pet milijardi evra u Srbiju). U januaru 2013, Vučić je najavio "više važnih ugovora u visini od nekoliko stotina miliona evra sa Emiratima", uz razvijanje raketnih sistema, protivoklopnog naoružanja i artiljerijskih oruđa.

U februaru 2013, Aleksandar Vučić i Abdulah bin Zajed Al Nahjan potpisali su Sporazum o saradnji između dve vlade u mnogim oblastima, a posebno su detaljno bile obrađene oblasti poljoprivrede, logistike i transporta i nekretnina. Članom 6 ovog sporazuma, koji je ratifikovala Narodna skupština mesec dana kasnije, praktično je ukinuto važenje domaćeg zakonodavstva za sve buduće poslove između vlada Srbije i UAE, i svi potonji ugovori koji su potpisivani – poznati i nepoznati – nisu uzimali u obzir šta piše u Ustavu i zakonima Srbije: "Sporazumi, ugovori, programi i projekti zaključeni u skladu sa ovim sporazumom ne podležu javnim nabavkama, javnim tenderima, javnim nadmetanjima ili drugom postupku predviđenom nacionalnim zakonodavstvom Republike Srbije", piše u članu 6 Sporazuma.

Zanimljivo je primetiti i šta piše u odeljcima o saradnji u poljoprivredi i nekretninama. "Republika Srbija je spremna da vodećoj poljoprivrednoj kompaniji iz Ujedinjenih Arapskih Emirata, koju predloži UAE Strana, ponudi imovinu u poljoprivrednim kompanijama u državnom vlasništvu, dugoročni zakup poljoprivrednog zemljišta i/ili poslovnu saradnju, sve po pravilima i uslovima o kojima se Strane u ovom sporazumu dogovore, ili svaka Strana i privatni sektor, ili koje dogovori privatni sektor obeju Strana", piše u odeljku o poljoprivredi, a o saradnji u oblasti nekretnina stoji: "Da bi sprovele aktivnosti u ovoj oblasti saradnje, Strane su saglasne da se tamo gde postoji potreba da se obezbede ulaganja u određene kapacitete i nepokretnu imovinu (...) u Republici Srbiji koja je u državnom vlasništvu, kada se prepozna zajednički interes, Republika Srbija se obavezuje da će prodati određenu nepokretnu imovinu subjektima iz Ujedinjenih Arapskih Emirata, ili će investirati zajedno sa njima(...)".

UBRZANJE NAJAVA

Ovo je još više ubrzalo najave: ulaganje od 220 miliona evra u raketni sistem "ALAS"; ulaganje od četiri milijarde evra kompanije Mubadala u fabriku čipova ("Srbija bi do 2020. godine mogla biti regionalni lider u ekonomiji, a realizacijom poslova s kompanijom Mubadala za pet godina bio bi zbrisan spoljnotrgovinski deficit zemlje", Aleksandar Vučić u oktobru 2013); 500 miliona evra za srpsku poljoprivredu; prodaja Luke Pančevo; 33 miliona dolara za proizvodne linije u Krušiku, UTVA i Teleoptiku; "ulaganja i do milijardu evra" (Ivica Dačić), ulaganje u infrastrukturu i saradnja sa Crvenom zvezdom; izgradnja terena za polo na hipodromu u blizini Čačka, kao i golf terena, hotela i banje "iz temelja" (Velimir Ilić)...

Prvog avgusta 2013. objavljeno je da je Etihad kupio JAT Airways (ugovor će, delimično, biti obelodanjen godinu dana kasnije), odnosno da je osnovana nova kompanija Air Serbia, u kojoj Srbija ima 51, a Emiraćani 49 odsto vlasništva. Mediji su izvestili i da je, za samo nekoliko dana, najpre Direkcija za imovinu kupila hotel Jugobanke na Kopaoniku za 2,1 milion evra, a potom ga vlada Srbije prodala kompaniji šeika Muhameda bin Zajeda, za 1,5 miliona evra. Šeik je potom hotel srušio do zemlje, a po poslednjim informacijama, ovih dana je počeo da gradi nov, čiji se završetak planira za dve godine. Negde tih dana, u septembru 2013, Vučić je izjavio da je "zamolio šeika Muhameda bin Zajeda da UAE Srbiji daju dve ili tri milijarde dolara po najnižoj kamatnoj stopi na 20 ili 30 godina". U oktobru je Vučić najavio izgradnju fabrike komponenata za avione erbas i boing, vrednu "stotine miliona evra", a Mlađan Dinkić, koji je u međuvremenu bio izbačen iz vlade, ali ne i iz posla sa UAE, izjavio je da "Srbiji sto puta više vredi aranžman s UAE nego s MMF-om, i ukoliko uspe da ga realizuje, sporazum s Fondom joj neće biti ni potreban".

U prethodnom periodu "utihnula" je priča sa Al Dahrom, ali je počela priča o Al Ravafedu. Negde pred kraj 2013, počela je i priča o "Beogradu na vodi", uz objašnjenje Aleksandra Karlovčana, člana glavnog odbora SNS-a, da će na ovom projektu biti zaposleno oko 200.000 ljudi, te da za idejna rešenja projekta neće biti raspisan konkurs, "ali ćemo u projekat uključiti sve relevantne institucije, poput Arhitektonskog i Građevinskog fakulteta, Inženjerske komore Srbije, strukovnih udruženja". Negde u ovo doba, Siniša Mali, tada predsednik Privremenog organa Beograda, kao odgovor na zahtev »

za objavljivanjem prirode pravnog posla između države i kompanije Eagle Hills, poručio je organizaciji Transparentnost Srbija "da pozovu investitore da ulažu u Beograd, ako ih imaju, a grad će im obezbediti projekte". Nakon početne licitacije o ukupnoj vrednosti celog projekta od osam milijardi evra, pa potom 3,5 milijardi evra i rokom od četiri godine za izgradnju, u aprilu 2015. je Zorana Mihajlović potpisala ugovor sa kompanijom Eagle Hills, po kojem arapska strana treba da uloži 150 miliona evra, i da doda još 150 miliona pozajmice za projekat "Beograd na vodi". U avgustu 2015, Eagle Hills je uplatom od 22.000 evra postao vlasnik 68 odsto "Beograda na vodi", dok je Srbija sa uloženih milion dinara osnivačkog kapitala, infrastrukturne radove i zemljištem postala vlasnik 32 odsto "Beograda na vodi". Ugovor do danas nije objavljen.

U martu 2014, Aleksandar Vučić je dogovorio, a ministar finansija Lazar Krstić odleteo u Abu Dabi da potpiše ugovor o kreditu od milijardu dolara na deset godina, uz kamatu od dva odsto. "Zahvaljujući kreditu UAE mi ćemo godišnje uštedeti 40 miliona dolara, što je za deset godina poklon od 400 miliona dolara od UAE", rekao je tada Krstić. U maju iste godine, tada predsednik Privredne komore Srbije, a sada ministar privrede Željko Sertić najavio je dogovor o prodaji sušenog i svežeg voća iz Srbije kompaniji Lulu, a ujedno i rekao da "imamo kompaniju koja je zainteresovana za posao sa Galenikom". U julu je, kao tadašnji ministar privrede, Dušan Vujović potpisao ugovor o zajedničkom ulaganju u poljoprivredu sa Al Ravafedom, uz investicije arapskog partnera od 140 miliona evra.

ODMOTAVANJE

Sva je prilika da vlada Srbije ni ova dva ugovora sa Etihadom ne bi objavila ni u avgustu 2014, niti kasnije, da "Vreme" i BIRN nisu objavili svih pet ugovora o kupovini JAT-a. Tada je obelodanjeno da vlada Srbije treba da obezbedi najmanje 326 miliona dolara u prve tri godine, i da za to ima vlasništvo od 51 odsto u Air Serbia, a da Etihad ulaže 40 miliona dolara za 49 odsto udela u vlasništvu. Vučić je nedelju dana kasnije objavio dva ugovora i jedan aneks ugovora, a nekadašnji ministar privrede Saša Radulović je izjavio tada da bi obaveze države po ovom ugovoru mogle da narastu i do pola milijarde dolara. "Etihad ulaže 40 miliona dolara. Tačka. Ni dolara više. Za to dobija 49 odsto kompanije Air Serbia. Država Srbija preuzima sanaciju dugova od 500 miliona dolara. Država Srbija ulaže 282 miliona dolara. Za to dobija 51 odsto od 320 miliona dolara. Etihad ulaže 40 miliona dolara. Za to dobija 49 odsto od 320 miliona dolara", napisao je Radulović u "Vremenu" (21. avgust 2014). U istom tekstu osvrnuo se i na Al Ravafed: "Al Ravafed ne ulaže u zajedničku kompaniju praktično ništa. U obavezi je da obezbedi pozajmicu (kredit) od 115 miliona evra kojom će biti kupljeno zemljište ispod cene i koju će zajednička kompanija vraćati sa kamatom. Time će praktično prihodima ostvarenim na zemljištu kupiti zemljište." Po finansijskom izveštaju, Air Serbia je iskazala neto dobitak u 2014. od 320 miliona dinara (oko 2,7 miliona evra), a finansijski izveštaj pokazuje da je u 2014. ova kompanija imala državnu pomoć Republike Srbije u iznosu od 8,4 milijarde dinara (oko 70 miliona evra). ¶

RADMILO MARKOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Petra i drugi apostoli

Mali Ajlan Kurdi morao je da umre da bi za njega saznao čitav svet; kamo sreće da ga je ta sumorna slava zaobišla. Petra Laslo je živa i zdrava, ali kanda nije mnogo manje globalno poznata, samo što je "slavu" koja ju je zadesila ona sama i skrivila, a Ajlan nije. Petra L. je (bivša) snimateljka jedne mađarske televizije, ona mlada i zgodna plavuša koja je svakome ko je želeo da vidi, i mnogo kome ko nije, pokazala svoj zavidan repertoar iz borilačkih veština, ako se tako može nazvati rad nogu nad nemoćnim protivnikom. Ako se, pak, protivnikom može nazvati neko ljudsko biće koje je Petri Laslo skrivilo samo to što postoji, i to u *njenoj* zemlji – pa makar samo u prolazu. Jer, sve što su hteli onaj dečak i devojčica, i onaj stariji čovek s detetom u naručju dok su bežali od pogranične *rendoršeg* i njihove volonterske saradnice Petre, jeste da nekako čim pre protrče kroz njihovu zemlju, sa što manje ožiljaka, telesnih i duševnih, i da se dokopaju mesta gde će im, čini im se, biti bolje. Makar i po tome što tamošnje petre laslo ne mogu tako lako da dođu u situaciju da ih sapliću i šutiraju.

vim naslovom "Ljudskost". Lepa je to osobina, ta ljudskost (to je ono na čemu je Petra Laslo tako bedno i prezira dostojno pala), te su oni koji "pate" od nje u znatnijim količinama zapravo najbolji među nama; između ostalog i zato što se sopstvenom ljudskošću ni slučajno ne razmeću, jer razmetljivost vrline nešto je poput drvenog gvožđa, razmetljivost baš vrlinu u potpunosti poništava, pretvarajući je u odvratan i nizak porok. Toliko valjda znamo bar od Novog zaveta naovamo, ili možda ne?

I ima još nešto važno s tom ljudskošću: ona nikada, baš nikada nije kolektivna – čak ni kad je masovna! I tada je ona tek zbir individualnih ljudskosti. Jer, znate, kad bi postojala kolektivna ljudskost, to jest, ljudskost kao osobina nekog kolektiviteta, onda bi morala postojati i kolektivna neljudskost. Vera u postojanje ove potonje omogućila je sve genocide ovog sveta: teško ćete istrebljivati ljude za koje verujete da su uistinu po svemu ljudi baš kao vi; neophodno je da ih nešto, neko njihovo kolekivno svojstvo, to jest falinka, dehumanizuje. Imaju, što bi se reklo, neki deficit "ljudskosti".

Kako su se mađarska snimateljka i komentator "Politike" našli na istom zadatku, mada različitim sredstvima

Petra se Laslo posle pravdala i izvinjavala, ali bolje da nije, jer način na koji je to učinila samo je potvrdio da smo videli ono što smo videli i da to znači ono što znači, a ne ono što bi Petra Laslo naknadno da nam protumači, ne verujući ni sebi samoj.

Između svih onih mnogo važnijih stvari, građanka Laslo je prekršila i osnovno pravilo za reportera kao svedoka: umesto izveštavanja o stvarnosti, ona je u stvarnost direktno intervenisala. Ako je to učinila na strani ljudskosti, pomažući slabom i nemoćnom – onda jebeš novinarstvo i njegove principe, neka je. Ali nije, nego je učinila obrnuto, bazično sledeći "etiku" Pavlika Morozova, spoplićući Bližnjeg za račun države i poretka – a ovi ako je se sete, sete. I tako je Petra Laslo, ni najgora ni najkrivlja, nekako postala metafora svega onoga što je nakaradno u *orbanlendu*, a naročito kada je u pitanju odnos prema izbeglicama. Teško da ćemo je kao takvu zaboraviti, teško da će Petra Laslo u našim životima ikada moći da bude nešto drugo. Ne, nije joj trebala takva slava, ali sama ju je stekla, sad neka sama vidi kako će da je troši.

Aleksandar Apostolovski, srećom, ne radi nogama nego rukama, i ne radi na terenu, nego u redakciji. Tamo je svakako manje opasan, barem fizički. Za one koji ga ne znaju: Apostolovski je redovni zauzimalac novinskog prostora u "Politici", dugogodišnji pretendent na to da bude reska kupaža od 58% Aleksandra Tijanića i 42% Denisa Kuljiša kad poraste – ali, avaj, nikada nije porastao, pa je ostao *lavovski deo ničega*. Koje uredno zveči. Dobro, shit happens. Narečeni je A. A. u "Politici" od 12. 9. 2015. objavio uvodnik pod zavodlji-

Elem, o čemu blagoglagolja Apostolovski? O "ljudskosti" koja da je ovde, u nas Srba (u tu će svrhu i jedan Albanac, srpski policajac, privremeno prestati da bude Šiptar i postati počasni Srbin), naprosto frca na sve strane, toliko je imamo da ne znamo šta ćemo s njom, pa je štedro delimo sa svakim namernikom, trenutno uglavnom sa srednjoistočnim izbeglicama. Za razliku od nas, svet je "surov", a Evropa je "ledeno hladna", i sve tako. Zapravo, pismeni zadatak Apostolovskog pripada onoj istoj školi narcističkog kiča koja je u "Politici" cvetala poznih osamdesetih i ranih devedesetih, samo su povodi drugačiji, a i stil – njegovi prethodnici barem nisu tako uprazno lepršali, nisu pokušavali da naparfemišu mućak, da mokrim čarapama nafiluju *sadržaj šupljine*.

Bezbrojne hiljade nesrećnih ljudi prolaze kroz Srbiju u potrazi za mirom i prosperitetom. Divno je da su ovde za sada mahom dobro primljeni, ali ne treba zaboraviti da su oni ovde samo u prolazu; njihov je cilj baš ta "ledeno hladna" Evropa. Ne znam zašto Apostolovski nije pokušao da ih zaustavi i ubedi ih da ostanu ovde, jer ih sunce nemačkog ili švedskog neba neće grejati kao što ovo greje? Inače, ono malo izbeglica i nesrećnika što se malo duže zadržalo ovde imalo je i sasvim drugačijih iskustava sa "nama", valjda se sećamo Bogovađe, Banje Koviljače? Ljudskost je svugde ljudskost, i prilično je pravedno i ravnopravno ovim svetom posejana. A Apostolovski je čovek bazično na istom zadatku kao Petra Laslo, samo su im sredstva različita. Pa hajde, i to je neki napredak za zemlju koja je, ne tako davno, *proizvela* mnogo izbeglica, a Mađarska nije nijednu. ¶

Krupan korak u devedesete

Izložbom odabranih naslovnih strana od početka "Vremena" do danas, tribinom "Ima li Srbije van Beograda" i koncertom tamburaške bande Ljubomira Živkova, kolumniste nedeljnika "Vreme", u Valjevu je u petak, 11. septembra, počelo obeležavanje dvadeset pet godina izlaženja "Vremena"

"Vreme" s ponosom obeležava jubilej tribinama po Srbiji, pokušavajući da spoji pokidan komunikacioni kanal između centralnih medija i ostatka Srbije", rekao je na početku razgovora Dragoljub Žarković, glavni urednik nedeljnika "Vreme". Đorđe Vukadinović, jedan od učesnika tribine, smatra da je jubilej "Vremena" važan za Srbiju, srpsku kulturu i medije, a da je izložba naslovnih strana novija srpska istorija. Na tribini, koju je moderirao novinar "Vremena" Dragan Todorović, govorili su još i dr Radovan Marjanović, profesor valjevske gimnazije u penziji, i Teofil Pančić, novinar i kolumnista "Vremena".

Kao što je nazivom tribine nagoveštено, glavna tema ticala se politike i odnosa na lokalu i Republici. Marjanović smatra da je politika u velikoj krizi, ne samo u Valjevu i Srbiji, već u čitavom svetu, a da se ljudi politički angažuju tek pred izbore i zbog određenog interesa.

"Ja se plašim da u Srbiji ima još više razloga za brigu kada vidimo kakve su te mlade generacije", dodao je Vukadinović. "Malo znaju, a još ih manje zanima. Slabo obrazovani, još slabije zainteresovani da se obrazuju, a najviše razočarani, usmereni samo na sebe i svoj neposredni interes, bez svesti da taj interes neće moći da zadovolje u društvu koje ide u pravcu kojim Srbija ide."

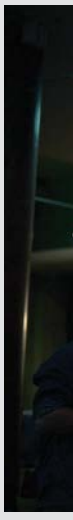
WELCOME TO THE 90'S

Ono što se danas dešava na političkoj sceni Srbije, podseća na devedesete godine, složili su se sagovornici. Međutim, za takvu situaciju ne treba tražiti druge krivce, osim nas samih, smatra Teofil

Karavan #Vreme25

Krenulo je iz Valjeva

Kako smo otišli na prvu tribinu u ciklusu obeležavanja četvrt veka izlaženja nedeljnika "Vreme"

Kao na ekskurziju da smo išli. Mladi su sedeli pozadi, stariji i oni kojima se povraća napred, a najlepše se obukao vozač autobusa. Jedan od putnika je stalno pričao, jedan kolutao očima, jednu je bolela glava, a druga je za mikrofonom glumila razrednu, jedan je čitao novine, drugi se igrao na telefonu, jedan kunjao, jednom je sve to bilo smešno, ali ga je mrzelo da vadi foto-aparat da fotografiše... Telefonom smo napravili nekoliko *selfara*, tvitnuli ih, a zatim nastavili kao u prethodnoj rečenici. U Valjevo smo stigli po danu.

Operativna ekipa je u sali Doma kulture krenula da širi kulisu zvanu roll-wall, postavlja stolice, razvlači kablove za kamere i mikrofone, tehnički urednik "Vremena" Ivan Hrašovec je, prema prethodno izrađenoj studiji okačivosti, počeo da slaže printove "Vremenovih" svevremenskih naslovnica... Stigao je i domaćin iz Valjeva i moderator – novinar "Vremena" Dragan Todorović Todor. Pitali su ga je l' se spremao. "Kako ne. Ja idem na svežinu", odgovorio je i nekima ispod ruke tutnuo ukrasne kesice sve se izgovarajući da nije znao da će nas toliko doći. Bio mu je rođendan skoro pa mi je *na foru* izvukao obećanje da ću javno kažem istinu – da mi je večiti uzor, a mi smo, k' o što je Vuk Drašković pisao u posvetama svojih knjiga, za istinu i kad boli. Kad mu je nestalo tih ukrasnih kesa, domaćin je reporterskoj ekipi (fotoreporteru Milovanu Milenkoviću i dole potpisanom) ponudio razgledanje grada: "Tu je tehnički urednik da kači, nije to vaš posao." Bespotrebno nas je nagovarao.

"To crveno su zastave grada Valjeva. Ovde se baštini ustanak", započela je valjevska tura. Na šetalištu, u Čika Ljubinoj,

MIKROFON JE VAŠ: Dragan Todorović, Dragoljub Žarković, Teofil Pančić, Đorđe Vukadinović i Radovan Marjanović

FOTOGRAFIJE: M. Milenković

Pančić: "Demokratija je vrsta autoportreta svakog društva. Ljudi koje smo birali su na pozicijama jer je jedan bitan deo građana Srbije za njih glasao. Čini mi se da mi u poslednje tri godine imamo u velikoj meri povratak nekih stvari iz devedesetih. Između ostalog, uspostavljena je ideja tipična za autoritarno društvo, da postoji vertikala prema kojoj na svakom nivou vlasti mora da vlada ista stranka. Gde nije takav slučaj, vrše se pritisci da bude. Mi danas nemamo nijedan veći grad u Srbiji gde SNS nije okosnica vlasti. U većini od tih gradova takva vlast nije formirana 2012. godine, već je nastala prekomponovanjem. Dolazilo je i do fizičkih obračuna i uvek su akteri, oni koji biju, na neki način povezani sa SNS-om. Pitam se koga to iznenađuje i čemu se mi to čudimo i zgražavamo kada je SNS direktan kontinuitet sa SRS-om, strankom koja je devedesetih godina, a i kasnije, bila sinonim nasilja i svega najgoreg. Mi, kao građani, nemamo moralno pravo na zgražavanje jer smo dobili ono što smo aktivno ili pasivno tražili. Kao društvo, mi se demokratski vraćamo unazad. Višestranačje u Srbiji i nedeljnik 'Vreme' su doslovno vršnjaci, braća blizanci, ali ako poredimo, 'Vreme' je stariji brat koji je dosta bolje prošao od demokratije. To je dobro za 'Vreme', ali nije dobro za zemlju."

Na visok stepen apatije utiče odnos svakog pojedinca prema tim pitanjima, smatra Marjanović: "Da li neko izlazi na izbore zavisi, pre svega, od njega, pa onda od okolnosti. Pitanje je ko će zameniti aktuelnu vlast. Zameniće je neko od ranije vlasti koja je omogućila pobedu sadašnje. Vrtimo se sve dok se ne pojave 'neki novi klinci', a njih nema na vidiku. Masa građana zainteresovana je za vlastiti opstanak. Mnogi hoće da govore ako za to ne postoji nikakva sankcija. Oni koji govore, neka su vrsta elite, i sve zavisi od »

JA SAM ROĐEN TAMO NA SALAŠU: Maestro Ljuba Živkov i publika

bilo je malo ljudi. Reporterska ekipa je optimistično sagledavala stanje – sred radnog dan je, ljudi su u kancelarijama – ali je domaćin samo odmahivao glavom. Teška je situacija, nigde nikoga u gradu od oko 60.000 stanovnika. Kafići prazni, ispred butika sede prodavačice i puše. Mušterija jedino ima u *second hand shopu*, roba stiže iz Italije i prodaje se dobrano... A i gde da rade ljudi. "Krušik" je nekad imao 10.000 radnika, sad samo hiljadu. "Srbijanka", fabrika nameštaja i ostalo – ne radi više. Italijani prave čarape, "Gorenje" ima veliko postrojenje, ali tamo je strahovlada kapitalizma – nema vremena ni za pišanje... Posla ima samo u državnim firmama, u administraciji.

Srećemo neoperativnu, govorničku ekipu "Vremena" sa desne strane Kolubare. Spojili stolove u jednom kafiću ... Pričalo se o privatizaciji medija, anegdotski, razume se, setili su se satiričara Aleka Marjana. Mlađi su pitali gde je spomenik Stevanu Filipoviću što drži ruke onako i ko je napravio spiralnu zgradurinu na brdu. Domaćin Todor je znao sve odgovore i čak je dopunio sa pričom o stolici Marka Kraljevića. Dotakli smo se i životne vesti da se udala zajednička prijateljica...

Ekipa "Vremena", u proširenom sastavu, krenula je dalje potpuno pustom Ulicom Ilije Birčanina tj. Tešnjarem. Domaćin je ponavljao pesimizam o budućnosti grada. Pravilo se još selfija, instagram fotki i objašnjavalo se kako se u toj ulici snimala "Ivkova slava" i drugi filmovi. Posle, preko mosta, pored monumentalnog spomenika boksu u Valjevu, pa uz znamenitu videoteku "Gonzales" i park Vide Jocić sa »

25 GODINA ISTORIJE SRBIJE: Izložba naslovnih strana "Vremena"

toga šta elita kaže. Ja ne očekujem nikakve radikalne promene, kao što ih nisam očekivao ni nakon 5. oktobra i, nažalost, bio sam u pravu."

ON JE VUČIĆ ALEKSANDAR

Premijer Srbije se trudi da bude personifikacija svakog oblika života, pa bi i građani trebalo javno da izražavaju svoje mišljenje o njemu, smatra Žarković, koji kaže da je "on jedan iskreni lažov, jer duboko veruje u ono što govori, a to što govori najčešće nema mnogo smisla". Žarković je dodao da ne možemo da govorimo o boljem životu kada se živi sve gore: "On svakog dana izmisli novu laž, tako da na onu od juče zaboravi. To je toliko gomilanje laži, da mi više ne pamtimo šta nam je sve obećano. S druge strane, svoje stranačke kolege i ministre u Vladi pretvara u, grubo ću reći, 'ljudske krpe'. Plaše ga se, ćute, pasivni su, nemaju nikakvu autonomiju. Mi se nalazimo u opasnoj situaciji. Gubimo medijsku bitku. Lokalni mediji prelaze u ruke ljudi koji nisu stručni za to. Ko će vas da obaveštava o tome šta se dešava – RTS, Pink, druge televizije? Oni žive zahvaljujući Vučićevim parama i parama njegovih pajtaša koji ih kreditiraju oglasima. Nema tu reči o javnom servisu. Mene ovih dana pitaju kako 'Vreme' opstaje, jesmo li pod pritiscima. Pod pritiscima smo stalno, to je priroda našeg posla, ali opstajemo zato što smo sirotinja, nas nemaju čime da ucene."

Problem u zdravlju jednog društva je kada kritičari ne mogu da se pojavljuju u medijima, smatra Teofil Pančić, i dodaje da iz takvog odnosa prema medijima proizilazi da su mediji sa nacionalnom frekvencijom nedostupni bilo kome ko želi da kaže nešto što bi bilo protiv vlasti. Takva medijska izolacija nas vraća u devedesete, kaže Pančić: "Nije pitanje šta ko hoće da kaže u 'Utisku nedelje', pitanje je to da 'Utiska nedelje' nema, a nema ga zbog političkog pritiska. Žare ili ja ćemo ovde reći nešto protiv Vučića ili ćemo

bistama narodnih heroja ove vajarke. Dalje kroz pešačku Kneza Miloša do spomenika Desanki Maksimović o kome je Todor pisao prvu reportažu za "Borbu" '89. ili '88. godine, i na kome je, prema rečima M. Bećkovića, pesnikinja ukrstila pero sa mačem naspramnog spomenika vojvode Mišića. Na zidu neke kuće je pisalo "za Uroša", a ono "Pravda" je prekrečeno. Vodič Todor je objasnio da je to fora jer u toj kući stvarno živi jedan Uroš.

Onda se opet pravila pauza u kafiću na levoj obali, iza leđa vojvode. Ovde je Todor mladima objasnio od koga je naučio tehniku praćenja događaja sa kojih piše uzorne reportaže. Početkom devedesetih, veli, kad je Valjevo bila SPO prestonica, na jednom mitingu, video je nekog Grujića iz "Duge" kako hoda među ljudima i priča zapažanja u svoj diktafon. Probao je odmah, video da valja, pa i dalje tako radi... Tad su diktafoni bili veliki strojevi, kasetaši. Posle su došli oni sa mini kasetom, sa opcijom premotavanja... Setio se i prvih intervjua za "Vreme" – sa Aleksom Jokićem, prvim socijalistom Valjeva, Miloševićevim ministrom koji je danas glavni savetnik Aleksandra Vučića i Dušanom Mihajlovićem koji je u to vreme osnovao Novu demokratiju.

Pred povratak u na mesto održavanja programa, domaćin je vašeg reportera častio štapićem sa maslinama. U Domu kulture, pola sata pred početak tribine, bila je gužva. Razgledala se izložba naslovnih strana, a Katarina Stevanović je komentarisala da je ova sa potpisom "VUKOWAR" stara koliko i ona. Reporteru je jedan gospodin rekao da još nije izabrao omiljenu naslovnu, a kad je malo razmislio dodao je: "U stvari, ovde je sigurno neću ni naći."

Posetioci programa su prilazili moderatoru Todoroviću, Dragoljubu Žarkoviću i Teofilu Pančiću i ostalim govornicima: drago im je što smo došli, treba češće to da se radi... Nakon što je organizacija zaključila da su zadovoljni gužvom, opširnošću govornika, sadržajem izlaganja, reakcijom okupljenih, svime, reporter je uzeo voljno. Da li zbog inspirativne šetnje sa večitim uzorom ili opšte ekskurzijske i tribinske atmosfere, u vazduhu se osećalo nešto neprepričljivo u svakom smislu, nešto slično utisku koji ostavlja listanje starih izdanja "Vremena".

Posle je bila i svirka. Ljuba Živkov i Banda crvena su baš dobro svirali. Kad smo krenuli iz Valjeva bila je noć. ¶

MIRKO RUDIĆ

napisati u svojim kolumnama. Ali, Vučić nas neće pustiti da govorimo tamo gde bi mogli da nas gledaju milioni ljudi. Zato nema 'Utiska nedelje'. Nije nikakva tajna, a o teme je pričala i Olja Bećković i neki drugi, da je on lično zvao besan zašto je neko govorio, dok nije sve rasterao, manirom autokrate."

Da premijer vrši direktan pritisak na medije potvrdio je Žarković navodeći kao primer svoje poslednje gostovanju u "Utisku nedelje", kada su gosti bili i Đorđe Vukadinović i analitičar Dragomir Anđelković. Žarković je rekao da je u toj emisiji u odgovoru na pitanje koji mu je glavni utisak, naveo nešto čega nije bilo na spisku – Vučićev razvod i ponovnu ženidbu. Nakon emisije, dok je vozila kući Vukadinovića, Olji Bećković je zvonio telefon. Sa spikerfona se čula Vučićeva vika. To je potvrdio i Vukadinović i dodao da situacija nikada nije bila dobra, ali da su se mogla čuti različita mišljenja. "Sada toga nema. Nema drugačijeg mišljenja. Ima drugačijeg mišljenja o temama koje vođi nisu bitne. Moraš da voliš vođu, a drugo je fakultativno. Problem je dublji i grđi od Vučića. On je posledica, a ne uzrok problema. Ponovo je došlo vreme kada neka imena ne smeju glasno da se izgovore. To je naša stvarnost, ono što je nama naša borba dala, krupni korak unazad koji smo napravili prethodnih nekoliko godina", kaže Vukadinović. On je, komentarišući pojavu novih analitičara, poput pomenutog Dragomira Anđelkovića, kazao da svaki narod ima vlast kakvu zaslužuje, ali i analitičare kakve zaslužuje i pitanje je šta to spaja ljude koji su nekad bili na suprotstavljenim ideološkim i političkim polovima.

Kada je o predstojećim izborima reč, sagovornici ne očekuju bitnije promene.

"Mislim da Vučićevu vlast čeka još ciklus i po. On je razbio čitavu scenu, veštačko ukrupnjavanje u kratkim rokovima nije moguće", rekao je Žarković

Pančićeve tekstove iz 2012. godine o tome da je vlast SNS-a projektovana na desetak godina, u međuvremenu ništa nije demantovalo: "Nikada nisam krio da bih voleo da vidim leđa ovoj vlasti i nadam se da ni na koji način nisam doprineo njenom dolasku. Nedavno sam pisao da je ideja vanrednih izbora u ovom trenutku 'političko banditstvo'. Nema racionalnih razloga za raspisivanje izbora kada imate apsolutnu većinu. Jedina ideja je iskorišćavanje popularnosti za dobijanje novog, četvorogodišnjeg mandata."

Vukadinović smatra da procene idu u pravcu pomenute desetogodišnje vladavine SNS-a. "Po toj analogiji, mi smo na početku devedesetih – okupljanja po tribinama, razbijanje opozicije, uz dodatni hendikep u potrošenom vremenu, energiji, veri i ljudi, što stradalih, što raseljenih. Ipak, pomalo verujem u čuda, ali ne zbog opozicije, već zato što se ovakvim načinom ne može dugo vladati."

"Mi ne možemo da znamo šta će biti. Moguće su svakakve okolnosti, a nama, kao ozbiljnim ljudima kojima je stalo do zajednice, preostaje samo prastaro načelo – čini ono što misliš da možeš učiniti da se desi ono što može da se desi", zaključio je Marjanović.

Naredna tribina u ciklusu obeležavanja jubileja nedeljnika "Vreme" biće održana u petak, 18. septembra u Kragujevcu. ¶

KATARINA STEVANOVIĆ

Kako rešiti svetske probleme

Srbija je jedna od 56 zemalja u svetu u kojima su uoči glasanja u Ujedinjenim nacijama vođene konsultacije o prioritetima razvoja posle 2015. godine. Ove konsultacije su sprovedene pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija i nadovezuju se na Milenijumske ciljeve razvoja UN-a

BOLJI ŽIVOT ZA SVE: Nova agenda UN-a 2015–2030. Foto: A. Anđić

Pod okriljem Ujedinjenih nacija, u zemljama širom sveta vođene su otvorene konsultacije čiji je cilj bio da se prepoznaju problemi koji danas postoje u svetu i predlože načini njihovog rešavanja. Konsultacije su vođene pod sloganom "Svet kakav želimo 2015" i cilj im je bio da pomognu u tome da se čuje glas građana širom sveta, da se stvore strateške koalicije i partnerstva koja mogu pomoći da se agenda razvoja uobliči posle 2015. godine. Na osnovu ovih konsultacija predložena je nova razvojna agenda Ujedinjenih nacija, pod nazivom "Transformišući naš svet: Agenda za održivi razvoj do 2030", koja bi trebalo da bude usvojena na Samitu Ujedinjenih nacija, od 25. do 27. septembra 2015. u Njujorku. Predložena agenda sastoji se od 17 ciljeva i 169 "targeta", tj. ključnih tačaka koje treba da budu ispunjene do 2030. godine.

Nova agenda nadovezuje se na napredak ostvaren kroz milenijumske ciljeve razvoja i temelji se na tri fundamentalna principa: ljudska prava, jednakost i održivost. Ona će zadržati fokus na humanom razvoju i suzbijanju siromaštva, ali će nastojati i da odgovori na brojne izazove koji su postali važniji posle usvajanja MDG-a i nisu bili adekvatno obuhvaćeni ovim okvirom. Tu spadaju: smanjenje nejednakosti među državama i unutar njih, rešavanje problema klimatskih promena i ostvarivanje održivog razvoja, povećanje otpornosti na prirodne nepogode, rešavanje pitanja demografskih i epidemioloških procesa, kontrolisanje urbanog rasta, obezbeđivanje mira i sigurnosti, unapređivanje vlasti i kapaciteta države, poštovanje ljudskih prava i kulturne raznolikosti.

Konsultacijama je rukovodio koordinator UN-a i UN timovi u zemljama, uz tehničku i finansijsku podršku regionalnih i glavnih kancelarija agencija UNDG-a (UN grupa za razvoj). Više informacija o agendi razvoja posle 2015. na globalnom nivou može se naći na sajtu www.worldwewant2015.org, a kompletan tekst predložene agende na https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld.

Milenijumski ciljevi razvoja (MDG) predstavljali su glavni okvir za razvoj širom sveta od kada su ih 2000. usvojile zemlje članice Ujedinjenih nacija.

Jedna od slabosti u prethodnom procesu u vezi sa definisanjem MDG-a, bio je nedostatak otvorenih konsultacija, naročito sa civilnim društvom. Da bi se ostvarila vizija generalnog sekretara UN-a da diskusije o agendi posle 2015. godine budu otvorene i da uključuju što više ljudi iz svih delova sveta i svih društvenih slojeva, UN Grupa za razvoj (UNDG) je inicirala ovaj proces.

U realizaciji MDG-a dosad je ostvaren ogroman napredak: siromaštvo na svetskom nivou nastavlja da se smanjuje, pristup ispravnoj pijaćoj vodi je značajno poboljšan, 40 miliona dece danas ide u školu, gotovo četiri miliona dece je izbavljeno od sigurne smrti, 200.000 ljudi izlečeno je od malarije, dok oko 5,2 miliona ljudi iz zemalja sa niskim i srednjim prihodima sada dobija preko potrebnu pomoć u lečenju HIV-a.

Naše društvo, kao i veći deo regiona Jugoistočne Evrope i Balkana, suočavaju se sa ozbiljnim izazovima tranzicije koji već gotovo dve decenije usporavaju razvoj. Visoka stopa nezaposlenosti, problemi siromaštva i socijalne isključenosti, politička nestabilnost, problemi sa korupcijom,

Srbija kakvu želim

Konsultacije u 24 različite populacione grupe koje je sproveo "Secons – Grupa za razvojnu inicijativu", istraživačka organizacija iz Beograda, koja se bavi pitanjima inkluzivnog i održivog socio-ekonomskog razvoja, ukazale su na to da ma kojoj socio-ekonomskoj grupi pripadali, građani Srbije pre svega žele veći broj radnih mesta i manje siromaštva. Predstavljamo izbor rezultata dobijenih tokom konsultacija. Opširnije informacije mogu se naći na sajtu http://www.srbijakakvuzelim.rs.

Opšta populacija

- Veći broj kvalitetnih radnih mesta i dostojno zapošljavanje
- Suzbijanje siromaštva i bolja podrška ranjivim grupama
- Odgovorno upravljanje i pouzdane institucije
- Kultura odgovornosti, tolerancije i socijalne kohezije
- Kvalitetnije obrazovanje
- Bolja zdravstvena zaštita
- Ravnopravnost žena i muškaraca

Nezbrinuta deca

- Veći broj kvalitetnih radnih mesta i dostojno zapošljavanje
- Suzbijanje siromaštva i bolja podrška ranjivim grupama
- Kultura odgovornosti, tolerancije i socijalne kohezije

Osobe sa invaliditetom

- Veći broj kvalitetnih radnih mesta i dostojno zapošljavanje
- Suzbijanje siromaštva i bolja podrška ranjivim grupama
- Odgovorno upravljanje i pouzdane institucije
- Kultura odgovornosti, tolerancije i socijalne kohezije
- Kvalitetnije obrazovanje
- Bolja zdravstvena zaštita

Foto: Reuters

Žene sa sela

- Veći broj kvalitetnih radnih mesta i dostojno zapošljavanje
- Suzbijanje siromaštva i bolja podrška ranjivim grupama
- Odgovorno upravljanje i pouzdane institucije
- Kultura odgovornosti, tolerancije i socijalne kohezije
- Bolja zdravstvena zaštita
- Ravnopravnost žena i muškaraca
- Migracije i pokretljivost stanovništva

Eksperti

- Veći broj kvalitetnih radnih mesta i dostojno zapošljavanje
- Suzbijanje siromaštva i bolja podrška ranjivim grupama
- Odgovorno upravljanje i pouzdane institucije
- Kultura odgovornosti, tolerancije i socijalne kohezije
- Očuvanje životne sredine
- Migracije i pokretljivost stanovništva

vladavinom prava i nedovršenim reformama u ključnim oblastima, jasno ukazuju na to da svi zajedno moramo da pomognemo da se što pre definišu prioritetni pravci razvoja Srbije i dođe do održivih rešenja koja će omogućiti stabilan razvoj našeg društva.

Srbija je jedna od 56 zemalja u svetu u kojima su vođene konsultacije o prioritetima razvoja posle 2015. godine. Konsultacije u zemljama se sprovode pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija i nadovezuju se na Milenijumske ciljeve razvoja UN-a, koji bi trebalo da budu ispunjeni do kraja 2015. Cilj konsultacija u odabranim zemljama širom sveta jeste definisanje pravaca razvoja i načina prevazilaženja novih globalnih izazova posle 2015. godine. U diskusijama su učestvovali građani, privatni, javni i civilni sektor, političari, mediji, različite organizacije i institucije. Konsultacije u Srbiji sproveo je "Secons – Grupa za razvojnu inicijativu", istraživačka organizacija iz Beograda, koja se bavi pitanjima inkluzivnog i održivog socio-ekonomskog razvoja.

U našoj zemlji, širok proces konsultacija zamišljen je tako da kroz njega građani Srbije u što većem broju, putem javnih debata, medija, aktivnog učestvovanja u diskusijama na društvenim mrežama, radionicama i na veb portalu, daju svoje viđenje najvažnijih problema koji postoje u našoj zemlji i predloge za njihovo prevazilaženje. Odgovori iz Srbije su uvršteni u agendu razvoja za čitav svet i predstavljeni na globalnoj mapi Ujedinjenih nacija. Konsultacije su obavljene u 24 različite grupe: populacija jugoistočne Srbije, populacija severozapadne Srbije, stari, nezbrinuta deca, mladi sa sela, deca u sukobu sa zakonom, srednjoškolci, studenti, radnici u industriji, članovi sindikata, poslodavci, osobe sa invaliditetom, žene sa sela, mali poljoprivrednici, romska populacija, lideri NVO, feministkinje, eksperti, novinari, političari sa lokalnog nivoa, umetnici, eksperti iz oblasti zdravstva, interno raseljena lica. Metode za konsultacije, bile su, u zavisnosti od grupe, onlajn i terenska anketa, radionice, fokus grupne diskusije, javne debate i onlajn upitnici.

Konsultacije i diskusije pomogle su u određivanju onoga šta nam je stvarno važno i na koji način kvalitet života svih građana u Srbiji može da se unapredi.

Ključni predlozi i odgovori iz više od 50 nacionalnih i tematskih konsultacija biće predstavljeni na visokom panelu Ujedinjenih nacija. Uporedo s tim, međuvladina radna grupa od 30 članica pod okriljem Generalne skupštine UN-a, razvijala je predlog za održive ciljeve razvoja (SDG).

Na osnovu analize i obrade svih odgovora i predloga prispelih tokom konsultacija u našoj zemlji, biće sačinjen izveštaj za Srbiju, koji definiše najvažnije ciljeve održivog razvoja i odgovora na izazove 21. veka. Ovaj izveštaj je poslat u sedište Ujedinjenih nacija u Njujorku, kako bi predlozi iz Srbije ušli u glavni izveštaj sa predlozima iz ostalih zemalja u kojima se vode nacionalne konsultacije. ¶

Izvor: *http://www.srbijakakvuzelim.rs*

PRIREDILA: SANJA ŠOJIĆ

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO SRBIJA Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne moraju predstavljati zvaničan stav Fondacije za otvoreno društvo.

Crna ruka i tapija

Ponovo je u žiži javnosti ime Dragutina Dimitrijevića Apisa koji se vezuje za Majski prevrat i ubistvo kralja Aleksandra Obrenovića i Drage Mašin 29. maja/11. juna 1903, a koji je četrnaest godina kasnije streljan na jednom zabačenom polju kod Soluna u zoru 13. jula 1917, nakon Solunskog procesa, u kome je na vojnom sudu osuđen zbog navodnog organizovanja atentata na Kralja Aleksandra Karađorđevića 11. septembra 1916. i formiranja i vođenja tajne organizacije "Ujedinjenje i smrt" za koje su svi znali, pa rehabilitovan 16. juna 1953. Povodom vesti da bi iz Soluna možda mogli da budu preneti u otadžbinu Apisovi posmrtni ostaci ponovo se rasplamsava polemika u generaciji nedostojnih naslednika koja je razrušila Jugoslaviju o manama i smrtnim greškama onih koji su je gradili u "vreme smrti". O tim događajima i ljudima je ipak dostojnije podsetiti na reči savremenika, što pokušavamo na narednim stranicama

I PUKOVNIK I POKOJNIK: Dragutin Dimitrijević Apis

na glavu

"U samu zoru 29. maja 1903. kucanje na prozor probudi prvo ženu piščevu Jelenu", piše Živan Živanović. „To je kucala gospođa Sofija Milutina Stepanovića, bliskog suseda u ulici Svetog Save. Na glasne uzvike ženine, potom, probudi se pisac i vikne iznenađen i sam: 'Šta je?' 'Kako šta je, beše odgovor, mi spavamo, a dole pokolj u varoši, vojska se tuče, Kralj i Kraljica su poginuli, kuku mene, da li je onaj naš (Dragutin) ovde!'

I ode živo u njegovu sobu gde je Dragutin spavao. Postelja beše nedirnuta; kapetana Dragutina ne beše tu. Ako je istina šta je gospođa Stepanovića rekla, onda je bilo jasno gde je Dragutin. U sobici gde su stajale sveće (jer tada nije bilo elektrike) nađeni su posle i odlomci od istih, jer ih je kapetan sinoć lomio i odneo u džepu, da mu se za svaki slučaj nađu pri ruci.

Namah se izbudi cela kuća i pisac istrči na ulicu, koja beše mirna i skoro pusta, gde stajaše pred kućom njegovom i sam Milutin Stepanović i na pitanje: 'Šta je to komšija, je li to istina da je poginuo Kralj i Kraljica?' 'Istina, istina komšija; ja sam to gledao sa prozora činovničke zadruge (koja je na suprotnom uglu gde je sada (1923) Ministarstvo spoljnih poslova), a evo, pogledaj dole na Terazije, ono je vojska.' I zbilja celu prostoriju ulice koda samoga dvora i susednog mu ministarstva, beše pritisla vojska ugusto sabijena, kao neki mravinjak, čiji pojedinci behu rasuti i amo ka 'Londonu' i do kuće Jovana Ristića. Stepanovićevom iskazu valjalo je verovati; i on je mogao znati i čuti pre no i drugi; oba poslednja Obrenovića behu uzeli Stepanovića na oko, kao poznatoga Karađorđevićevca. U fakt se nije, dakle, moglo sumnjati. Mesto samog odgovora pisac se samo prekrsti, rekavši: 'budi bog s nama, ovo je kao u hiljadu i jednoj noći!' Stepanović zatim ode spokojan, iako je imao na Savi u pripravnosti čamac za bekstvo, za slučaj da zaverenike izneveri sreća...", piše Živan Živanović (liberal, ministar prosvete 1903) u knjizi *Politička istorija Srbije u drugoj polovini 19. veka*, u kojoj obrađuje period drugog dela vladavine kralja Aleksandra Obrenovića 1897–1903, događaje u kojima je i sam Živanović učestvovao i koje je bukvalno zapečatio njegov šurak Dragutin Dimitrijević Apis.

Dve neizvesnosti pritiskale su pisca tih redova, prva njega lično kao dojučerašnjeg ministra; a njega i njegovu porodicu druga – šta je s kapetanom Dragutinom.

Živan nalazi Dragutina u bolnici, otprilike tamo gde je sada ulaz u zgradu III gimnazije. "Kapetan Dragutin T. Dimitrijević Apis", piše Živan, „nađen je u suterenu staroga dvora, dok je još mračno bilo, ranjen na nekoliko mesta, oslonjen na zid i sav u krvi, pre no što je poginuo Kralj i ostali s njime, iznesen je odmah u stražaru dvorsku, gde mu je metnuo prve zavoje Živan Gašić, čija je kuća spram dvora, ali kapetan Dragutin je zabranio, da ga ma kuda nose, pre no što se vidi šta će do svršetka biti. Položen na klupu, sa revolverom u desnoj ruci, koja je ostala još zdrava i čitava (leva je bila kuršumom prebijena nadvoje, ispod ramenoga zglavka), on je tako ostao do razvitka dana, kada je sa prvim zavojem, bez odela, koje je moralo biti isečeno, da bi lekar do svih njegovih rana došao, uvijen u nekakav mekintoš, u kolima prenesen u bolnicu i dobio mesto u paviljonu, gde behu još neki ranjeni oficiri doneseni i smešteni.

Bilo je tri rane: jedna na butu desne noge, duboka, bez izlaza, što je značilo da je olovo unutra; druga sa strane levog kuka, velika razlivena rana u mesu do kostiju, za koju se nije moglo znati kako je postala, dok nije doneseno njegovo oružje, (sablja i revolver) iz dvora. Probijeni mesingani balčak na sablji, koji je imao rascvetanu rupu od kuršuma, objasnio je ovu drugu ranu, ispod levog kuka. Kuršum je, srećom, udario u balčak, njega probio, ali se i sam razbio i snagu probojnu izgubio, tako da je mogao iscepati tkanja, ali srećom, ne i probiti kuk i povrediti unutrašnje organe.

Treća je rana bila najopasnija i po pravcu, kuda je olovo prošlo i po povredama koje je proizvelo. Kuršum je udario posred grudi, probio grudnu kost, i kako je pošao od nekud s desna, on je prošao koso kroz grudi levom celom stranom, povrh srca i spleta krvnih žila, pa kroz pazuho i izlazeći napolje na rebra, prošao kroz mišicu leve ruke, i ispod samog ramenog zglavka prebio mišićnu kost

Rehabilitacija iz 1953.

Apisov sestrić, Živanov sin Milan Ž. Živanović, kome je Apis napisao dirljivo oproštajno pismo i ostavio sve što je imao, u Beogradu je 1953. odbranio i doktorsku tezu "Pukovnik Apis: solunski proces hiljadu devetsto sedamnaeste : prilog za proučavanje političke istorije Srbije od 1903 do 1918." U komisiji su bili revolucionar i posleratni visoki funkcioner Moša Pijade (svojevremeno urednik lista "Pijemont", koji je pokrenula organizacija "Ujedinjenje ili smrt", a za koji je prilog navodno dao i regent Aleksandar), Milan Bartoš i Jovan Đorđević. Odbrana tog doktorata koincidirala je sa revizijom Solunskog procesa, koja je obavljena pred sudom u Beogradu od 2. do 13. juna 1953, a presuda je doneta 16. juna.

Vasa Kazimirović u knjizi *Crna ruka: Ličnosti i događaji u Srbiji od prevrata 1903. do Solunskog procesa 1917*, piše da je tom revizijom o kojoj su opširno izveštavali „Politika", „Borba", „Oslobođenje" i „Dnevnik", Solunski proces okarakterisan i kao gruba povreda prava i pravde, kao suđenje koje je otvorilo krupan problem u unutrašnje političkim odnosima Srbije i kao kraj sukoba dve militarističke grupe oko prevlasti, koji je počeo da se ispoljava naročito 1911. godine, kad je osnovana "Crna ruka"...

»

nadvoje i izašao ispod ramena, napolje.

Ova je rana dakle: probila grudi, prošla kroz levo plućno krilo, provukla se – sam će Bog znati kako! – kroz vene i arterije povrh srca..."

Živanović opisuje kako je ranjen Apis:

"Ključeva nije više bilo na raspoloženju, koje je trebao dati Mihajlo Naumović, (sin Jove Naumovića, negdašnjeg okružnog načelnika, a unuk onoga Nauma, koji je sa Karađorđem došao iz Rusije, i s njime zajedno ubijen ujutru 13. jula 1817. u lugu sela Radovanja, u jednom trlu, gde se Karađorđe bio, sa znanjem Bujice Vulićevića, sklonio).

Nije se moglo o tom dugo debatovati. Za to se odmah pristupi razbijanju vrata dinamitskim fišecima, spremljenim takođe za sve slučajeve i kojima je još od Niša raspolagao poručnik Milutin Lazarević. Prvo se počelo sa rastovim ukrašenim vratima, koja su vodila u glavnu salu (gde je balkon). I kad je počeo goreti pripaljeni fitilj, obešen o kvaku, opet Dimitrijević spazi nešto, što je i za nj bilo sudbonosno.

U polumračnoj dubini desnog hodnika, a kod spavaće sobe kraljeve, Drag. T. Dimitrijević spazi jednu ljudsku priliku, koja se izgubi negde u dubinu. I ostavivši drugovima posao oko vrata, poleti tamo, i pri kraju hodnika desno spazi široke kamene stepenice koje su s prvog sprata vodile u prizemni sprat dvora. Tuda se izgubila ona prilika, za koju se nije moglo znati ko je bio; a nije bila nemoguća pretpostavka da je to mogao biti sam Kralj, već i s toga što je to u blizini spavaće sobe; a ticalo se spasenja u poslednjem momentu.

Međutim, to je bio stražar, postavljan uvek noću na to važno mesto. Dimitrijević s revolverom, sleti niza stepenice u donji hodnik (koji je, kao tunel, u pravoj liniji s kraja na kraj prosecao ceo dvor, i delio s preda sobe, koje su gledale u baštu i stražnja odeljenja pod brdom, mahom podrume). Odjednom se u donjem hodniku osu pucnjava: to su bila dva stražara, onaj ozgo i jedan iz donjeg hodnika, koji su osuli u mraku paljbu na Dragutina i on na njih, sve iz neposredne blizine. Utvrđeno je da su stražari izbacili oko 25 metaka (pet 'šaržera'), a pisac je i po zidovima gledao mesta od udara kuršuma. Dok je gornji sprat odjekivao od dinamitskih eksplozija, u donjem su praštale puške, kao što je i drugi jedan deo 'unutrašnje straže' s jednim podnarednikom, koji je uz uzvik: 'ovako se teku palete' pucao u gomilu oficira, no i sam je odmah pao. Tad je ranjen i ostao bez ruke zaverenik Mladen Mlađa Milivojević.

Rezultat je toga na donjem boju bio: da je Dragutin T. Dimitrijević Apis ranjen na tri mesta, kako je to napred već izloženo. Obliven krvlju, naslonjen na zid, Dragutin je ostao tu – a i vojnici – od kojih jedan takođe ranjen – izgubili su se u mraku – i čekao svoju sudbu. Kad mu je pri disanju prošištao vazduh na otvor na grudima: 'Ja sam se, veli, setio slične scene iz Francuske revolucije', opisane u 'Devedeset trećoj' (od Higa).

Kad ga je pisac koji je uskoro ulazio i pregledao ceo opusteli dvor, i mesto gde je Dimitrijević dole ranjen – upitao: zašto se nije sklonio u jedna od tolikih vrata, gde su zidovi bili u dovratnicima na metar debeli? Dragutin je odgovorio: 'Pa, sramota je, da se jedan oficir, ma i u ovom teškom položaju, sklanja ispred redova!'"

IME KAO PRIPEV

Apis je rođen 1876. u Beogradu, ali pošto su njegov otac i dva strica u vreme srpsko-turskog rata kao limari bili hitno zaposleni u kragujevačkoj fabrici municije, preselio se u Kragujevac; kad je 1881. njegova sestra Jelena dobila posao u Kraljevu, ona je sa sobom povela majku, sestru i brata Dragutina; kad se 1884. zaposlila u Nišu, cela porodica se preselila u Niš; kad se nakon smrti oca u Nišu 1886. udala za srpskog političara Živana Živanovića, živeli su nekoliko godina u Pirotu, gde je Živanović bio direktor gimnazije i gde je Dragutin završio nižu gimnaziju, a kad se porodica 1890. preselila u Beograd, Dragutin je tamo stalno živeo u Živanovićevoj kući sa zetom i sestrom.

Može se reći da taj pašenogov opis romantizuje, "heroizuje", Apisov psihološki profil. Daleko uzdržanije o Apisu i drugovima njemu u knjizi *Druga vlada Aleksandra Obrenovića* piše Slobodan Jovanović, za koga se ne može reći da je nesklon Apisu:

"Dvadeset deveti maj ispao je mnogo krvaviji nego što su zaverenici hteli. Na svome poslednjem dogovoru, oni su odlučili samo na ubijanje Aleksandra i Drage. Ubijanje predsednika vlade Cincar-Markovića i ministra vojnog Pavlovića odlučeno je tek posle upada u dvor – i to u onom strahu i nervoznosti koja je obuzela zaverenike kad nisu našli kralja u njegovoj ložnici. Ubijanje braće Lunjevice izvršeno je bez prethodnog dogovora, ličnom inicijativom jednog zaverenika. Ubijanje đenerala Petrovića, jednog ordonansa i jednog ađutanta, došlo je samo od sebe u vatri borbe.... I time spisak žrtava nije iscrpen.

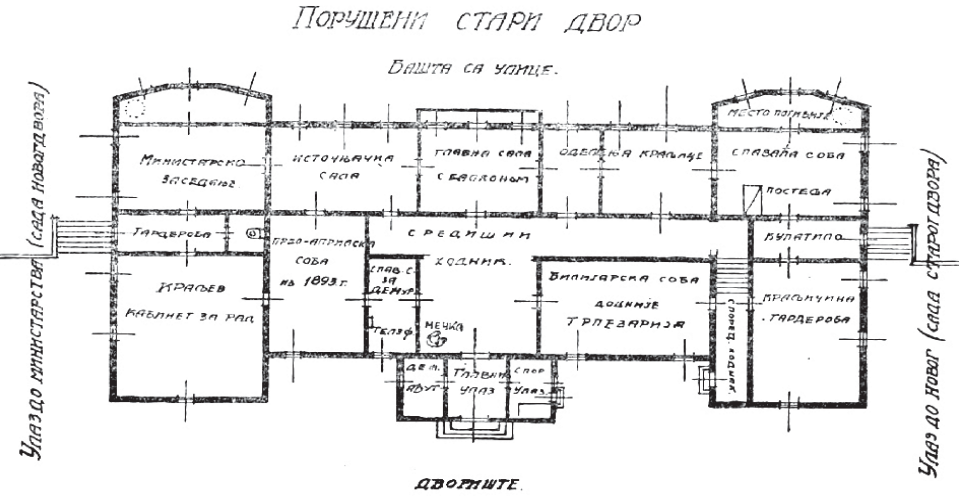
Zaverenici nisu radili s prisebnošću starih majstora zločina, nego sa zanosom i jurišem ljudi koji sami sebe šibaju na dela iznad njihove nervne snage. U dva časa po ponoći trebalo je da grupa dvadesetosmorice krene s jednim bataljonom šestoga puka na dvor. Bataljon nije stigao u urečeni čas. Kod oficira se osetilo kolebanje i strepnja. Da preseče stvar, kapetan Dimitrijević komandovao je drugovima da, makar i bez bataljona, pojure trčećim korakom na dvor, i u toj trci oni su se sjurili na dvorsku kapiju, opako zaslepljeni i neodoljivi, kao čovek koji čini zločin iz ljubavne strasti. Sve što su dalje radili, bilo je u istom takvom jurišu, u istom takvom polusnu(...)

Pukovnik Mašin (koji je mrzeo svoju bivšu snaju Dragu), koji je posle toga vodio stvar, bio je jedan miran Čeh sa glatkom gospodskom kožom i hladnim mačjim pogledom. Zaverenici će docnije s divljenjem pričati o prisebnosti sa kojom je izdavao naredbe 'kao da komanduje na manevrima'. Austrijski poslanik, koji ga je sutradan video, takođe pominje njegovu mirnoću i vladu nad sobom: 'Ispravan i otmen u novoj novcatoj uniformi kao da se sprema za dvorski bal bez truni prašine na odelu, bez i najmanjeg znaka uzbuđenja i umora na licu. On je taj koji je svojom prisebnošću sprečio rušenje dvora, i on je taj koji je bez prave potrebe, i iz čiste predohrane, naredio ubijanje Cincar-Markovića i Pavlovića...'" (Slobodan Jovanović, *Vlada Aleksandra Obrenovića*, knjiga III)

Posle Majskog prevrata Apisovo ime "ponavljalo se kao pripev", piše Slobodan Jovanović u ogledu "Moji savremenici", objavljenom u Vindzoru 1961. Dejvid Mekenzi, osvrćući se na tu Jovanovićevu studiju, uočava da je Apisova važnost postala veća kad su smenjeni stariji zaverenici na zahtev britanske vlade 1906.

DRAGA MAŠIN, KRALJ ALEKSANDAR OBRENOVIĆ I MAJSKI PREVRAT:
Nacrt dvora u kome su ubijeni

Tada je Apis postao neosporni vođa zavereničke grupe u vojsci, čije su poverenje morali da uživaju ministri vojni.

Slobodan Jovanović ovako opisuje Apisa: "Visok i krupan, pomalo već i gojazan, on je svojom fizičkom snagom potpuno odgovarao nazivu Apis, dobivenom još u školi. Nikada, ni na ulici, ni u kafani, nisam ga viđao sama, nego u društvu većeg ili manjeg broja oficira, koji su izgledali kao njegova pratnja. Gledan tako među svojim ljudima, on je ne samo svojim fizičkim izgledom, nego celim svojim držanjem činio utisak jednog kolovođe..."

"Rukovođen patriotskim osećanjima, ali bez pravog političkog razumevanja, on je mislio da su teroristički načini jedini podesni za postignuće naših nacionalnih ciljeva. Ti načini imali su uspeha u Turskoj, ali on nije razumeo da Austrija nije Turska. On je pokušao da i tu deluje teroristički, i njegova igra s vatrom, lakomislena do neuračunljivosti, izazvala je odmah rat."

Dejvid Mekenzi, koji prenosi te reči, konstatuje da je Slobodan Jovanović na tom mestu optužio Apisa za Sarajevski atentat.

Na početku Prvog svetskog rata Slobodan Jovanović je bio određen za šefa Ratnog pres biroa i bio je, piše Mekenzi, upućen da se javi šefu obaveštajne sekcije srpskog Generalštaba u Kragujevcu, gde je bio pukovnik Apis.

"On me je dočekao", piše Jovanović, „onako ljubazno kako sam posle video da dočekuje ceo svet. Izražavao se dosta neodređeno, nije svršavao rečenice, kad da bi se odjednom setio da ne kaže sve što je naumio. On se još nije bio popravio od svoje bolesti, još je vukao tragove otrova u organizmu. Na nogama još nije bio sasvim siguran. Imao je nezdravu tamnozelenu boju i glava mu je bila sasvim ćelava. Sedeći za stolom sa svojim ogromnim trupom, gojaznim podvaljcima i ćelavom glavom, on je ličio na kakvog Mongolca. Prema 'civilima' imao je većma drugarsko ponašanje nego što ga oficiri imaju. Razgovarao je najčešće u onom poluozbiljnom tonu u kome se vode kavanski razgovori... Apis je voleo društvo... Umeo je da oživi društvo i stvori kavansku atmosferu... Voleo je žene i pesmu, ali ne i vino.

Pio je samo vodu i ostajao u najveselijem društvu trezan...

Bio je neprekidan dolazak i odlazak iz Apisove kancelarije kao u kavani. Posetilaca je bilo svake vrste. Pre svega tu su bili crnorukci, od kojih nijedan ne bi došao s fronta, a da se prvo ne pozdravi sa Apisom(...) Jer je uvek bio dobre volje i oran za razgovor. Apis je imao pravilo da svakoga primi, da svakome obeća, pa ako može, i učini. Zato je njegova kancelarija ličila na posrednički biro..."

Slobodan Jovanović još kaže: "Apis je voleo prijatelje, ali nije ih štedeo(...) Revnosno ih je uvlačio u najopasnije poduhvate u kojima su mogli i glavu izgubiti. Kao svi fanatici, on je više cenio uspeh stvari, nego život ljudi...

To je bio jedan nacionalist, oduševljen i ne sasvim uravnotežen, kakav u nas nije bio redak na početku dvadesetog veka. Apis je, kao svi ti nacionalisti, precenjivao moć zavera i atentata, ali je za poslove te vrste imao retke sposobnosti..."

TAJNI RAPORT I STRELJANJE

„Apis je streljan u samo svitanje 13/26. juna 1917. godine, samo dva dana, dva sata i 50 minuta kasnije od navršetka četrnaeste godine od ubistva kralja Aleksandra i kraljice Drage Obrenović (29. maja/11. juna 1903. godine). Kako je mnogo puta rečeno (osobito posle Prvog svetskog rata), njega treba da je u stvari 'ubilo' pismeno koje je sastavio i podneo sudu 28. marta 1917. godine. To pismeno bio je njegov raport sudu, koji se ticao ubistva austrijskog Prestolonaslednika Franca Ferdinanda u Sarajevu", piše Vasa Kazimirović u delu *Crna ruka, ličnosti i događaji u Srbiji od prevrata 1903. do Solunskog procesa 1917.*

Živan Živanović u svojoj knjizi posvećuje mnogo stranica Dragutinu, piše da sa poslednjim plotunom u zoru 13. jula »

1917. u jednoj zabačenoj dolini nedaleko od Soluna, kojim su ugašeni životi osuđenih, nije stvar bila svršena:

„U vladi je nastala kriza, usled pitanja o pomilovanju, kojoj je bila posledica istupanje ministara Samostalne stranke, (Milorada) Draškovića i (Ljube) Davidovića, kojima je sledovao i treći, predstavnik Napredne stranke dr V. Marinković. Vlada je ostala sad na Radikalima, sve do kraja rata i zaključka mira...

Prema celokupnom ovom stanju stvari, Vlada je smatrala za neophodno, da javno obeleži svoje poglede na rezultat Solunskog procesa, naročito baš u pogledu na osuđene, a od pomilovanja isključene i streljane.

To je učinjeno u jednom vrlo opširnom aktu samoga Predsednika Vlade, koji je nosio naslov: 'Komunike Kraljevsko-srpske vlade' objavljen u službenim 'Srpskim novinama' br. 75. na dan 26. juna 1918...

Tu se govori o krizi, o ostavci tri ministra i promeni vlade na Krfu na dan 10. juna 1917 – pet dana po konačno izrečenoj presudi Velikog vojnog suda (5. juna), a za koje je vreme u savetovanjima prelamano pitanje o pomilovanju.

Tu se izrikom i kaže: 'Po mišljenju novog radikalnog kabineta, i pošto su saslušani nadležni Ministri i pročitana presuda, od pomilovanja od smrtne kazne izuzeta su samo trojica: dva oficira, kolovođe, i jedan austrijski građanin, za koje ne samo da nisu postojale olakšavne okolnosti, već su naprotiv postojale mnoge otežavne okolnosti (reči u originalu podvučene!), koje su neminovno morale sprečiti Ministarski savet, da ih predloži za pomilovanje Nj. K. Visočanstvu Prestolonasledniku...'

Te su 'otežavne okolnosti' bez sumnje bile poznate vladi, kad ih navodi i čak te reči jedine podvlači u celom ogromnom komunikeu...

No solunski fantom nije tako brzo mogao otići pod zemlju. On je ušao i u sledeću godinu, i skoro u celoj Evropi predstavljao otvoreno pitanje, raspravljano je na sve strane, naročito u javnosti velikih saveznika. To raspravljanje prešlo je i u sledeću, 1918. godinu, i posle navršetka godine dana od izvršenja presude.

U Londonu je narod naš, pored tolikih drugih, imao i jednog odličnog prijatelja. To je Seton Vatson osnivalac lista

MOGAO JE BITI SAMO JEDAN PRESTOLONASLEDNIK: Aleksandar Karađorđević

The New Europe. U br. 97. od 9. VIII 1918. izašla je pod naslovom: 'Srbi imaju da biraju' analiza srpskih međusobnih partijsko-političkih odnosa. I taj engleski članak ima zaslugu, da je učinio, da se sa jedne kompetentne srpske strane malo podigne zavesa i nazre nešto od istine.

Stojan Protić, posle N. Pašića umnogome prvi u Radikalnoj stranci, koji je uz to bio ne samo posvećen u dubine Solunskoga procesa, čiji se uticaj na poslove, i kad je ministar i kad nije, aktivno osećao, pa i na one u Solunu. Našav se izazvan gornjim člankom u Vatsonovoj 'Novoj Evropi', Stojan Protić, uskoro za tim uputi Setonu Vatsonu naročito svoje pismo, datirano 22. avgusta 1918. u cilju da, pored ostaloga, objasni i one 'otežavne okolnosti iz vladinog komunikea'. No, to Protiću nije bilo dovoljno da lično obavesti londonskog prijatelja, već je to svoje umnogom pogledu značajno pismo, odmah i objavio u neslužbenom delu br. 102. 'Srpskih novina' od 28. avgusta 1918...", piše Živanović.

„Kako po svemu daljem izgleda, ovim je poverljivim raportom, što ono se veli, pukovnik Dimitrijević izdao 'tapiju od glave', i da će to biti onaj fatalni dokumenat, na čije ukazivanje St. Protić polaže toliku važnost, u svom pismu Seton Vatsonu i kao da je cela sednica od 25. aprila inscenirana, da se ovaj 'poverljivi raport' naglasi, da postoji."

Original poverljivog raporta od 28. marta 1917. godine, koji je Apis napisao u Solunu, objavio je Vladimir Dedijer u knjizi *Sarajevo 1914*:

„Vojnom sudu za oficire,

Saopštenjem tužbe za izvršeni atentat na Nj. K. V. Prestolonaslednika video sam da se za taj atentat okrivljuju Rade Malobabić i Muhamed Mehmedbašić, a da se i ja optužujem za saučesništvo u tom delu. Moje saučesništvo u ovom delu uglavnom se utvrđuje silnim interesovanjem

za oba ova optužena i stalnim zauzimanjem za njih.

Prinuđen na ovaj način da ovo moje interesovanje opravdam stvarnim razlozima pred sudom, ja ću morati izneti jednu stvar koja me za ovu dvojicu optuženih vezuje i zbog koje sam se ja tako pažljiv prema njima pokazivao. Upravo, moram da objasnim zašto je moja sva savest angažovana oko ovih dveju ličnosti.

Stvar je u ovome:

Radu Malobabića sam kao šef Izveštajnog odseka Gl. Đ. štaba angažovao da mi organizuje izveštajnu mrežu u Austro-Ugarskoj, i on se toga primio. Ovo sam učinio u sporazumu sa ruskim vojnim atašeom g. Artamonovim, koji se i lično sastajao sa Radom u mom prisustvu. Pošto je Rade počeo posao, ja sam, osećajući da se Austrija sprema za rat sa nama, mislio da će nestankom Prestolonaslednika austrijskog Ferdinanda vojnička stranka i struja, kojoj je on na čelu bio, izgubiti svoju jačinu i da će na taj način ratna opasnost biti od Srbije otklonjena ili će bar za nešto biti odložena, te sam zbog toga angažovao Malobabića da prilikom zakazanog dolaska Ferdinandovog u Sarajevo organizuje atentat na njega...

Muhamed Mehmedbašić je jedini Srbin musliman koji je bio učesnik u tom atentatu i koji je uspeo da pobegne prvo u Crnu Goru, a zatim za vreme rata došao je k meni u Užice. Pored ovoga, on je mojom saradnjom otišao sa Krfa u Atinu, a po delu koje je sudu iz istrage poznato...

Nalazeći se vezan ovakvim moralnim obavezama prema ovim licima, ja sam za njih činio sve ne vodeći računa mnogo o pravilima i propisima....

Kako u svemu ovome ima dosta nezgodnih momenata za državne interese, a ja sam prinuđen da to u svoju ličnu odbranu i u odbranu glavnih optuženih po delu atentata na Nj. K. V. Prestolonaslednika iznesem, smatram da mi je kao Srbinu dužnost da sudu to unapred saopštim. Da od ove svoje namere odustanem, nemoguće mi je, jer smatram da se istraga rukovodila, polazeći od mene, baš tim neobjašnjivim momentima mojih veza sa g. Malobabićem, da dođe do sastava onih okolnosti koje su njega i Muhameda Mehmedbašića dovele do optuženičke klupe, a ja ne bih ni u grobu mogao biti miran pri pomisli da sam ma iz kojih razloga mogao dopustiti da Srpski vojni sud za oficire završi i dovrši presudu Austrijskog suda u Sarajevu i da tom prilikom srpskim sudom bude osuđen jedini Srbin musliman koji je bio učesnik u protestu srpskog naroda i omladine u Bosni protivu austrougarske tiranije nad srpskim plemenom."

"Nema sumnje", kaže Dedijer, „da je pukovnik Apis u ovom svom izveštaju preuveličao ulogu Malobabića u atentatu. To se može objasniti samo njegovom uzrujanošću u trenutku kada je pisao raport. On je bio do kraja uveren da će na osnovu ovog priznanja o učešću u sarajevskom atentatu odmah doći do obustave Solunskog procesa."

"Dokument-ubica", kako će reći Krsta Cicvarić za ovaj akt, jeste bio jedan važan dokument, ali on je – kad se svaka reč u njemu dobro proanalizira – ipak malo šta dokumentovao. Toga je, prema svemu sudeći, bio svestan i sam Apis. On ga je sačinio sa jasnim ciljem – da zbuni sud i one po čijim je uputstvima sud delovao. To je on čak i rekao – u zatvoru, nadzornom oficiru kapetanu Stojkoviću, 30. marta 1917. po starom kalendaru. "Biće to udar za sud", rekao je Apis. "Sud neće sad znati šta da radi. Imaju oni sad da me gutaju sa sve klinci..." Zatim, Apis je rekao da bi se ipak moglo sve lepo da svrši, da se "suđenje prekine u državnom interesu", i da se on i njegovi drugovi "stave pod disciplinski sud koji može, ako hoće, i uniformu da im skine, pa kvit". Dva dana ranije, 28. marta/10. aprila, međutim, on je kapetanu Stojkoviću rekao: "Evo šta može da učini perfidna politika, da sarajevske atentatore sudi srpski sud, to je strašno. Znaju li oni, da će se o tome pisati. Što ne kažu odmah 20 godina robije, nego prave cirkus", piše Vasa Kazimirović, u delu "Crna ruka, Ličnosti i događaji u Srbiji od prevrata 1903. do Solunskog procesa 1917."

"U svome raportu pukovnik Apis ne samo što je još jedanput dokazao da nema talenta za političku taktiku i kombinacije, nego i da potcenjuje svoje protivnike i njihovu perfidnost", stoji kod Dedijera.

Živan Živanović u svojoj knjizi skreće pažnju na šest redova u zapisniku sa 41. sednice prvog vojnog suda, na dan 25. aprila u 15.30: "To je bila vrlo kratka sednica, čiji zapisnik ne ispunjava nijednu celu stranu knjige." (...) "Sud prelazi na ispit optuženoga pukovnika Dragutina Dimitrijevića: Na pitanje, da li ostaje pri svom poverljivom raportu od 28. marta tekuće godine i da li i sada ima nameru da se tim raportom posluži u svoju odbranu? – optuženi pukovnik Dimitrijević izjavljuje, da sada nalazi da nije prinuđen da se tim raportom posluži, i da menja svoju prvu nameru i od toga odustaje."

„U kakvom se duševnom stanju Apis nalazio najbolje pokazuje pismo koje je uputio Aleksandru 12. aprila 1917. godine, u kojem ne samo što moli milost za Malobabića i Mehmedbašića, nego u isti mah i kapitulira pred Aleksandrom tražeći na najponizniji način milost i oproštaj i za sebe. To neobično pismo, kao da ga nije pisao pukovnik Apis", konstatuje Dedijer.

Istoričar Dejvid Mekenzi obraća pažnju na to kako je Slobodan Jovanović u eseju o Apisu i „Crnoj ruci" detaljno opisao odnose između Aleksandra i Apisa koji su u početku bili dobri, ali su se kasnije, naročito kad je došlo do rascepa "Crne ruke" i konzervativne "Bele ruke" (Petra Živanovića) oni su se svađali. "Mene je čudilo da Apis, koji je umeo sa ljudima, nije umeo da sačuva prijateljstvo Prestolonaslednika, koje je u početku imao u najvećoj meri." Apis je odgovorio Jovanoviću: "Aleksandar je Karađorđević, a Karađorđevići ne umeju da prave prijatelje. Ničije prijateljstvo on ne ceni. Od ljudi on traži odanost, već udvorištvo, a ja udvorica nisam."

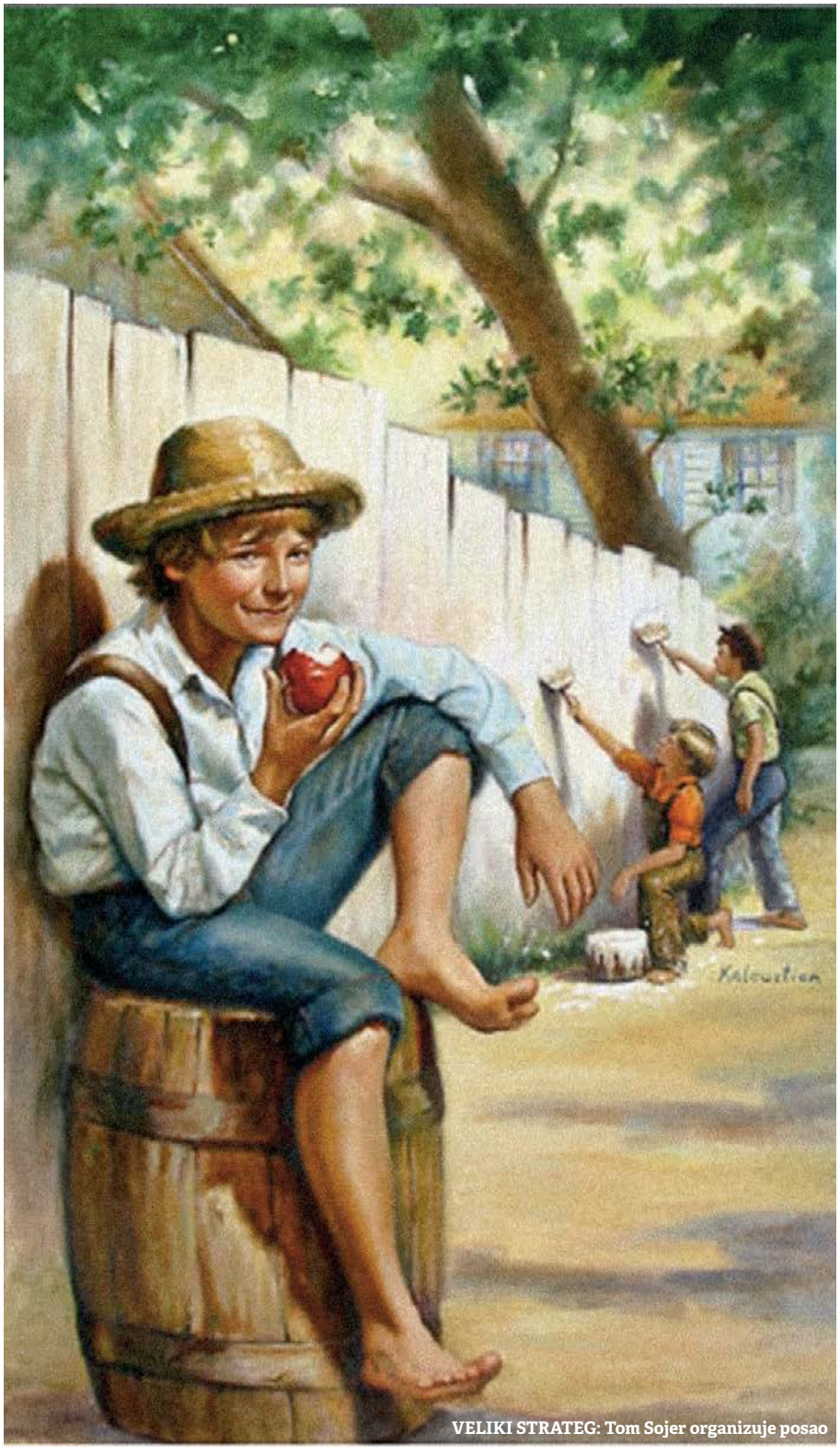
Aleksandar je pak, na Jovanovićevo pitanje o Apisu izneo neke njegove neispravnosti koje su izgledale male, ali je pominjao i neke dostave koje su izgledale ubedljivije. Tako je, kaže Jovanović, Aleksandar saznao da oficiri Apisa zovu "drugim Prestolonaslednikom", bez koga prvi Prestolonaslednik ne sme ništa...

"On je imao svojih mana, a te mane nisu bile male, kao što su njegovi protivnici bili ljudi koji ne biraju mnogo sredstva...", piše Jovanović o Apisu.

„Njega su srušile više sile, one sile koje skupa čine ono što nazivamo 'sticajem prilika' ili ' datom situacijom'. Te sile ruše sve one koji im stoje na putu, bez obzira na to da li su ti ljudi dobri ili rđavi, pravi ili krivi..." ¶

Priredio MILAN MILOŠEVIĆ

Žongleri u svetu brendova

VELIKI STRATEG: Tom Sojer organizuje posao

Strateški planeri su perači prozora koji omogućavaju da se brend i potrošači međusobno bolje vide. "Moja dugogodišnja saradnica iz kreativnog tima mi je tokom jedne brifing sesije u kojoj sam do detalja iscrtavala profil ciljne grupe, rekla samo: 'Je l' poznajemo nekog takvog?'", objašnjava Katarina Pribićević, direktorka strateškog planiranja McCann Beograd

Ako je kreativa srce i duša reklamne agencije, onda je strateško planiranje aparat za merenje krvnog pritiska i pulsa. Zadatak strateškog planera je da pomiri nekoliko strana: klijenta, kreativce i ciljnu grupu kojoj se brend obraća. "Živimo u vremenu u kome je potrebno zaista 'osvojiti' nečiju naklonost i skrenuti pažnju. U marketingu i advertajzingu je slično kao i u životu – da bismo skrenuli nekome pažnju, komuniciramo sa onim što nam se čini da će drugoj strani biti zanimljivo, što će nas učiniti zanimljivim", kaže Katarina Pribićević, direktorka strateškog planiranja McCann Beograd.

"U našem poslu, govorimo o najizazovnijem zadatku danas. Brendovi su sve češće vlasništvo i oruđe potrošača. Živimo u začaranom krugu koji smo sami kreirali, mi marketeri i advertajzeri.

Kreativnost versus strateško planiranje

"Fina je linija između originalnosti poruke i njene relevantnosti među ciljnom grupom. Smešne, čudne i zanimljive reklame obično mogu biti zabavne za gledanje, ali ne komuniciraju sa brendom uvek i na najbolji način kad je o benefitu reč. Strateški planer u agenciji obično ima tu nevolju da kreativcima sazvaće na njima razumljiv način brojeve i slova iz istraživanja, da pred njima oživi ciljnu grupu kojoj se klijent obraća, da im ciljnu grupu i kategoriju proizvoda ilustruje kroz ključne reči. Tako dolazimo do večitog antagonizma: genijalna kreativa je u stanju da pošalje brend na mesto broj 1, ali kako je prepoznati i dati joj krila. Da li bi iko pre 100 godina dozvolio jednim ozbiljnim novinama kakav je "Fajnenšel tajms" da promeni boju papira iz bele u ružičastu i time se potpuno izdvoji u odnosu na konkurenciju i poveća čitanost hiljadu puta? Da je u to doba (kraj XIX veka) postojala funkcija strateškog planera i istraživanja javnog mnjenja, "Fajnenšel tajms" bi verovatno ostao pri svojoj bazi od 1000 čitalaca, na belim stranicama", objašnjava Nikola Kostovski, direktor poslovne strategije Delhaize Group.

Milica Šetka, direktorka marketinga u kompaniji "Bambi"

Katarina Pribićević, direktorka strateškog planiranja u kompaniji McCann Beograd

Želeli smo da brendovi koje kreiramo postanu deo života potrošača, deo njihovog dijaloga, njihovog seta vrednosti... I sada smo tu. I nikada nije bilo teže tu i ostati i opstati. Biti atraktivan, biti relevantan, biti dostupan i prilagođavati se svemu što tržište diktira."

Današnji potrošači sebe ne vide kao potrošača, smatra naša sagovornica, već kao ljudsko biće, koje voli i ne voli, odbija i prihvata, sanja i plaši se, ima svoju prošlost, sadašnjost i svoje sutra. "I to je način na koji treba da mu pristupamo. I mada je prošlo vreme vladavine socio-demografskih odrednica, u kojima se kreiraju 'reklame za ženu u srednjim tridesetim godinama iz urbanog naselja' ili naprosto za 'mlade', i dan-danas smo robovi stereotipa", objašnjava Katarina Pribićević.

ŽIV ČOVEK, A NE KONSTRUKT

Prema njenom mišljenju, planer je "žongler" između sveta biznisa, sveta ljudi i sveta brendova, mora prići bliže pojedincu iza konstrukta i pomoći svim stranama da se što bolje uvežu.

"Olako upadamo u zamku pojednostavljivanja konteksta u kome se nalazimo, pa zaboravljamo da su majke istovremeno i žene sa potrebama koje nisu jedino i samo u vezi sa decom ili da muškarci koji piju pivo nisu izolovana skupina mužjaka koja 'živi na planeti fudbala, muškog druženja i srpskih običaja. Zbog toga je jasno, tačno i dovoljno precizno targetiranje velika odgovornost i vrlo često ekspertiza koja nemalo pomaže klijentu da ponekad i u hodu menja ne samo način na koji komunicira sa svojom ciljnom grupom, već i sam proizvod. Sa druge strane, nije velika mudrost razumeti značaj ove teme za kreativnu agenciju. Moja dugogodišnja saradnica iz kreativnog tima mi je 'pojednostavila život', kada je tokom jedne brifing sesije u kojoj sam ja do detalja iscrtavala profil ciljne grupe rekla samo: 'Je l' poznajemo nekog takvog?' Moramo da shvatimo samo da je u pitanju živ čovek, a ne konstrukt'." Tek tada prava poruka, emocija ili akcija stiže gde treba i angažuje koga treba (što je daleko važnije)", kaže Katarina Pribićević.

JEDNA JE PLAZMA

Jedan od najpoznatijih primera je slučaj Mini Plazme. Nakon istraživačke studije i ispitivanja tržišta, analiza prikupljenih podataka ukazala je da postoji potreba za novim pakovanjem omiljenog Plazma keksa – u mini formatu. Jedan zalogaj, bez mrvljenja, na različitim mestima. U intenzivnoj zajedničkoj saradnji advertajzing agencije, njenih planera i klijenta, nastao je novi proizvod – Mini Plazma. Mini Plazma kao proizvod unapredio je prodaju Plazme i Bambi Banata generalno, ali istovremeno otvorio nove prilike za konzumiranje Plazma keksa, te privukao nove potrošače. Ovaj projekat predstavlja jedan od važnijih pokazatelja potencijala kreativne industrije i njenog izlaska iz okvira tradicionalnog reklamiranja i promocije, odnosno ulaska u oblast inovacija, razvoja i konsultacija. »

Klijent i potrošač u jednom

"Poslednje, ali podjednako važno – planer kao deo kreativnog tima. Neretko i sam kreator, ali najčešće kompas, moderator, lider procesa... Kao 'klijent i potrošač u jednom', planer je izuzetno važan član agencijskog tima. Ipak, njegova najveća vrednost leži u identifikaciji "insajta" (uvida o proizvodu, usluzi ili ljudima), koji kreativnom timu pomažu da problem i mogućnosti vidi iz nekog svežeg, novog ugla. Ovo je razlog zbog kojeg su planeri u stalnoj potrazi za istinom o potrošaču i onim što kreira njegov životni kontekst, njegovu stvarnost, njegovo 'sada i ovde'. I ovde se pravi razlika između proizvoljnog tretiranja istine o potrošaču i relevantnog pristupa, brendova koji angažuju i onih koji to ne čine, i konačno i između efektne komunikacije ili advertajzing kampanje i ona koja to nije.

Istinu o proizvodu ili potrošaču je moguće uočiti, ali efekat nije uvek isti. Na primer, uvid o tome koliko su noževi oštri, može biti 'Toliko su oštri da mogu jako precizno da seku...', ali može biti i 'Toliko su oštri da se njima postiže skoro umetnička preciznost...'", kaže Katarina Pribićević, direktorka strateškog planiranja McCann Beograd.

"Pažljivo strateško razmišljanje i planiranje je ključ uspeha svake kompanije i brenda. Kada kažem strateško planiranje, mislim na čitav proces aktivnosti koji nas dovodi do dugoročnog uspeha jednog brenda. U kompaniji Bambi, strateško planiranje je jedna od ključnih aktivnosti u donošenju konkretnih poslovnih odluka po pitanju daljeg razvoja", kaže Milica Šetka, direktorka marketinga u kompaniji Bambi.

"Kompanija Bambi, i njeni brendovi, već skoro pola veka uspešno opstaju na tržištu Srbije i regiona, ali i šire, upravo zahvaljujući dobrom poznavanju svojih ciljnih grupa, želja i potreba potrošača. Mi stalno osluškujemo potrebe potrošača, koje se neminovno vremenom menjaju, u zavisnosti od trendova, ali i samih navika. Koristimo brojna istraživanja koja nam mogu dati jasnu sliku o trenutnim potrebama potrošača, ali nam ta istraživanja pružaju i signale u kom pravcu treba dalje da idemo. U tom smislu, brojne kampanje kompanije Bambi bile su veoma dobro ocenjene od strane potrošača, upravo zahvaljujući dobrom poznavanju njihovih navika i očekivanja. Dovoljno je samo reći da je brend Plazma već duži niz godina ocenjen kao najomiljeniji od strane potrošača Srbije, a sam brend je prešao odavno okvire Srbije i postao je nezamenljiv i kod brojnih potrošača u inostranstvu."

Prema njenim rečima, digitalna platforma zauzima veoma važan prostor u toj komunikaciji. "Sve više naše potrošače nalazimo na takvim platformama, od mobilnih aplikacija, do društvenih mreža, tako da je i za sam brend veoma važno da ne prati taj trend, već da u tome bude i lider. Brendovi kompanije Bambi uveliko koriste sve prednosti digitalnih platformi u komunikaciji prema potrošačima, i svakako da ćemo sa razvojem tih kanala komunikacije u budućnosti i nastaviti", objašnjava direktorka marketinga Bambija.

ŠTA RADI STRATEŠKI PLANER

Postoji više načina da se otkrije ciljna grupa, ali najlakši, ali ne i najjeftiniji, jeste anketa većeg broja korisnika neke kategorije (bankarske usluge, sokovi, dezodoransi, osiguranje, itd.) na osnovu koje strateški planer saznaje više o navikama pri korišćenju, stavovima prema brendovima koji postoje unutar kategorije i stepenu konkurentnosti kategorije. Kada se rezultati sumiraju i kada se uradi analiza, glavno pitanje je ko su najveći korisnici kategorije, ko najviše uživa u grickalicama ili čokoladama. Još nekoliko stereotipova potkrepljenih dokazima. "To su žene od 25 do 45 godina, koje uživaju u čipsu i smokiju od septembra do maja, kada prelaze na dijetu i prestaju sa konzumacijom", objašnjava Nikola Kostovski, direktor poslovne strategije Delhaize Group. "Penziono osiguranje koriste oni sa 'finim' stalnim zaposlenjem, energetska pića koriste mladi i kamiondžije i tako dalje. Kroz ovakvu, kvantitativnu anketu dobijamo i kvantitativne odgovore poput: koliko je različitih brendova u mesečnom repertoaru naše ciljne grupe, gde kupuju proizvode koje im nudimo, koji im je omiljeni način komunikacije. Naravno, vlasnici brendova žele da saznaju i kako ciljna grupa diše, šta čita, šta gleda, kako provodi slobodno vreme. Da bi se do ovoga došlo, koriste se razne metode. Neke skuplje, poput Target Group Index-a (TGI), raspolažu bazom od 10.000 do 12.000 ispitanika i mogu da analiziraju demografiju, stavove potrošača o slobodnom vremenu, medijima, religiji i spremnosti na prihvatanje novina. Ima i neozbiljnih varijanti utvrđivanja ciljne grupe tipa 'čuo sam da to vole žene, daj dve fokus grupe za 500 evra'", slikovito objašnjava Nikola Kostovski.

Prema njegovim rečima, kada je jednom učvrstio sliku o tome ko mu je ciljna grupa, klijent (ako je ozbiljan) ulazi u analizu toga i kako će se ta ciljna grupa ponašati u budućnosti – da li će njihov broj rasti ili opadati kako bi bolje mogao da prepozna dugoročni potencijal svoje zamisli. S obzirom na to da je Srbija sve starija, jasno je da u budućnosti kategorija pelena za odrasle ima ozbiljan potencijal. Sa strane klijenta, svim ovim pitanjima i podacima bavi se odeljenje istraživanja tržišta, sa strane agencije – strateški planer.

"Klijent plaća reklamnu agenciju u želji da predstavi svoj proizvod ili uslugu u što boljem svetlu i u želji da se izdvoji od konkurencije. Zbog toga, ljudi zaduženi za istraživanje tržišta imaju zadatak da osmisle metodologije kojima se testiraju ideje i blagovremeno upravlja celim procesom razvijanja brenda. Reklame, dizajn pakovanja, dizajn prodavnice, usluge, testiraju se i što su realniji uslovi testiranja – veća je šansa da izaberete pravu stvar za svoj brend. Ono što se često dešava u Srbiji (usled nedostatka sredstava) je da se reklame, pakovanja i ostale 'lepe stvari' testiraju na ograničenom broju fokus grupa (6-8 ljudi zaključanih u jednoj sobi koji dva sata razgovaraju na neku temu). Ovo je najbrži, ali verovatno i najsuroviji tretman koji mogu proći dobre ideje. Nadamo se da će mogućnost testiranja *online* promeniti kvalitet pristupa novim idejama", zaključuje Nikola Kostovski. ¶

BILJANA VASIĆ

Budućnost medija

Piše: **Bob Garfild**

Dobre vesti! Zahvaljujući digitalnoj revoluciji, celi svet je na vašem smartfonu: zabava, vesti, komentari, igrice, podaci, šoping, i porno, porno, porno.

Loša vest! Industrije koje su naučile da ove sadržaje plasiraju putem starih analognih kanala, kao što su papir ili etar, u stanju su kolapsa. Print mediji su na samrti. Muzička industrija takođe. Izdavačka industrija je već priča sama po sebi. Magazine da ne spominjemo. Čak su i televizije u istom stanju.

Širom sveta.

"Kako?", pitate se. Mi smo u zlatnom dobu sadržaja. Imamo više izbora, više kvaliteta, više domišljatosti, više svega neko ikada u ljudskoj istoriji. I skoro sve to je besplatno!!!

Istina. I upravo u tome je problem, u činjenici da je gotovo sve to besplatno. Ako se osvrnemo iza sebe i posmatramo razvoj medija, jedna stvar bila je konstanta razvoja, a to je profitabilnost koja se uglavnom zasnivala na snazi oglašavanja – bilo je moguće besplatno gledati seriju *Bonanca* i listati kopije "Čikago tribjun" ili "Pipl" magazina za nekoliko novčića. Nekada su vlasnica medija bili dobrostojeći jer je postojala velika potražnja za njihovim proizvodima. A njihov proizvod nisu bile vesti ili zabava, to ste bili vi, tj. publika. Zenice vaših očiju su bile ta vrednost. Nekolicina medijskih vlasnika nije mnogo brinula o konkurentima, jer jednostavno nije bilo mnogo onih koji su imali kapitala da sebi priušte prese za štampu, kamione za distribuciju ili tornjeve sa antenama za emitovanje programa, da ne spominjem ovom prilikom stotine zaposlenih neophodnih za proizvodnju i distribuciju sadržaja.

Onda je došla revolucija. Odjednom, svako može da bude izdavač sa minimalnim troškovima. Svako može da bude muzički producent. Svako može da bude reditelj. Svako može da bude emiter. To je stvorilo beskrajni rezervoar sadržaja i ima dve pogubne posledice. Prva: masa publike se raspsnula na bukvalno milione *online* URL-ova, i druga: zasićenost sadržajem izazvala je zasićenost oglasnim porukama i prema zakonu ponude i potražnje, oglašivači imaju manje mogućnosti da iskoriste oglasni prostor i vreme. Dakle, molim vas, hajde da probamo da uradimo jednostavnu računicu:

Manje oglasnog prostora x manje publike = mnogo manji prihod za svaki sadržaj

A ako to nije bilo dovoljno katastrofalno, isti digitalni alati koji omogućavaju da bilo ko plasira sadržaj takođe omogućavaju korisnicima da izbegnu oglase. Ako smo nešto naučili u poslednjih 20 godina, onda je to da publika izbegava oglase po svaku cenu. Blokatori oglasa, premotavanje video sadržaja, spam filteri.. većina oglasa nikada nije viđena ljudskim okom.

Ova apokaliptična predviđanja, ili "scenario haosa" kako sam ga nazvao, i o kome sam pisao još pre desetak godina u *Advertising Age*-u postao je i tema moje istoimene knjige iz 2007. godine, nažalost su postala stvarnost. Ogromna količina sadržaja koju sam ranije pomenuo ne dolazi od "zdravog" biznisa, stiže nam zahvaljujući amaterima, biznis špekulantima i finansijskim fondovima koji crpe ušteđevinu sve dok se ne pojavi neko magično rešenje za ostvarivanje prihoda.

Ove jeseni, na školi *Wharton* Univerziteta u Pensilvaniji organizujem samit izdavača i top menadžera iz nekih od ikona američkog medijskog biznisa: "Vašington posta", "Njujork tajmsa", NPR-a, Fejsbuka, Epla i mnogih drugih, kako bismo razmenili iskustva o prihodima i razgovarali o oglašavanju i održivom etičkom medijskom prostoru.

Srbija, sa manjom rasprostranjenošću brzog interneta nego ostatak sveta, na neki način je bila izolovana od tržišnih sila. Nažalost, ne zadugo. Taj trenutak je završen. Postale su nebitne rasprave o tome kakve medije i sadržaj publika želi. Više niste "izolovano ostrvo" u odnosu na druge. Ljudi će jednostavno imati onaj sadržaj koji žele i koji im se nudi sa bilo koje tačke u svetu.

Tema više nije – i bez obzira da li je reč o NBC-u, "Vogu" ili RTS-u – nametanje određene estetike nekoj pasivnoj publici. Sada je tema kako istovremeno obezbediti sadržaj koji podjednako plaćaju oglašivači, donatori, pretplatnici, poreski obveznici i komercijalni partneri, svi želeći pažnju. Ovo je egzistencijalna kriza koja ne može biti izbegnuta uvođenjem nekih novih zakona, niti se može ispregovarati sa urednicima ili drugim autorima sadržaja, niti će se razrešiti sama od sebe. Nalazimo se usred totalnog pretumbavanja medijskog biznisa.

Ništa iz starih analognih vremena više nije sveto. Osim novca... I istine. ¶

Autor je jedan od voditelja programa "U medijima", nedeljnog programa nacionalnog državnog radija sa brojem slušalaca od 1,3 miliona. Glavni je urednik Medija posta, gostujući profesor na Univerzitetu Pensilvanija i viši saradnik na Wharton Future of Advertising Programu, u Centru za napredne studije menadžmenta na istom univerzitetu.

»

Strateško planiranje je ulična tuča

Piše: **Lazar Džamić**

"Šta je za tebe strateško planiranje danas?", pitao me je moj budući tim na prvom intervjuu za posao u Guglu. Njima, iskusnim agencijskim ljudima, nije trebalo mnogo istorije, ali nekakve paralele postoje, jer planiranje i dalje ima istu ulogu. Njegov karmički krug se nikada nije prekinuo.

Tu ulogu je, po meni, najbolje objasnio Toni Sted, saradnik Stivena Kinga iz agencije JWT ("oca" planiranja; "majka" je bio Stenli Polit, iz agencije BMP). Toni je kreirao i ime profesije, 1968: *account planning*.

Njegova definicija je kratka i permanentna: Planiranje daje odgovor na pitanje "A zašto bi, dođavola, oni to uradili?" "Oni" su potrošači; "uradili" je ono što bismo mi želeli da urade kada vide našu poruku. Planiranje, drugim rečima, povećava šansu za kreiranje relevantne brend komunikacije.

Za neke, planiranje je detektivski posao: rešavanje misterije klijentovog problema i pronalaženje pravog odgovora; planeri kao komercijalni detektivi, marljivo "saslušavajući" potrošače, tržište, brend, zaposlene – postepeno slažu sliku rešenja.

Za druge, planiranje je nauka. Mnogo teorija o tome kako ljudi donose odluke, kako deluju nesvesni mehanizmi, kako na njih utiče sredina i kako koriste razne mentalne "prečice". Traži se najbolji sistem koji proizvodi najbolje rezultate... Moj odgovor mom timu na intervjuu bio je da je planer perač prozora: da bi se brend i potrošač bolje međusobno videli. I da bi im se, idealno, svidelo to što vide...

Danas, mislim da je planiranje više ulična tuča nego olimpijski sport. Digitalni svet ubija pravila i zahteva brzinu i fleksibilnost; koristi se bilo koje oruđe ili tehnika koji su primereni problemu, bez obzira na "školu" ili sistem. Nekada je to biznis problem, i planer razmišlja kao MBA diplomac; nekada kao psiholog, ili sociolog, ili kao pripovedač. Planer danas mora da bude biblioteka, svraka koja neprestano sakuplja reference jer se ne zna koji će problem sutra da rešava...

U digitalnom svetu u kome je sve posredovano ekranom, namera je važnija od identiteta. Imati muškarce od pedeset godina starosti u bazi podataka manje je važno od toga da se bude pred očima onima – ko god da su – koji u tom trenutku istražuju kupovinu luksuznog auta. Segmentacije postaju previše površne.

Gugl je najveća svetska biblioteka namera, u realnom vremenu. Istovremeno, i najveća fokusna grupa na svetu, bazirana ne na onome što potrošači tvrde da rade (sa svim iskrivljenjima koja iz toga proizilaze) već šta zaista rade. Niko ne pretražuje Gugl sa namerom da nađe nešto drugo... Korišćenje ovog univerzuma "signala" postaje nova granica i nova ključna veština planiranja. Toni Sted bi bio ponosan na način na koji moderno planiranje odgovara na njegovo pitanje.

Na kraju, ako bih ikada bio priteran uza zid i nateran da, po svaku cenu, odam moja najdublja uverenja o tome kako planiranje – i moderna komunikacija – funkcionišu, onda bi najpribližnija lista tom kanonu bila sledeća:

Jednostavnost i jasnoća poruke su uvek važniji od komplikovane tehnologije. Dobar kanal nije zamena za lošu poruku. Pre nego što otvorite usta da bilo šta kažete potrošaču, kao klijent ili kao agencija, znajte detaljno i duboko koja je priča tog brenda? Šta bi brendu pisalo na nadgrobnom spomeniku ako bi sutra umro: po čemu bi ga ljudi pamtili?

Emocija je najbolji oblik efekta. Najbolje je kada ljudi plaču (metaforički i bukvalno): od sentimentalnosti, od smeha ili od zahvalnosti što ste im pomogli. Ljudi retko pamte oglase, ali pamte emocije koje im brend izaziva. Dobre ideje su inherentno emotivne jer se baziraju na ljudskim istinama. Bez obzira na kanal. "Just move me, dude", kaže Den Vejden, osnivač čuvene agencije W+K.

Ne postoje dosadni proizvodi i usluge, postoje samo dosadni načini da se o njima priča. Sve se može emocionalizovati. Svaki proizvod ili usluga dotiču neke važne ljudske emocije ili situacije. Svuda postoje drama, konflikt, frikcija... Pronađite ih i razumite ih. Kreativnost rešava sve.

Brendovi moraju da pričaju kao da su ljudi, zato što ih potrošači tako doživljavaju. Kada bi iko pričao sa svojim prijateljima na način na koji brendovi pričaju sa svojim potrošačima, dobili bi po nosu. Ili bi izgubili prijatelje. Pričajte zanimljivo, snažno. Pomislite: da je vaš brend osoba, da li bi iko želeo da sedi pored njega na dugom letu avionom?

Razumite vaše potrošače. Oni nisu marketing konstrukti. Oni su stvarni ljudi. Živite sa njima, pričajte sa njima, pričajte sa onima koji obožavaju vaše proizvode i onima koji ih ne koriste i ne vole. Još bolje, posmatrajte kako vaši potrošači traže informacije o vama i onome što prodajete, pratite bezbrojne mrvice podataka koje ostavljaju za sobom u digitalnom prostoru, da biste znali gde, kada i kako da sa njima pričate u momentima koji su njima važni.

Najbitnije stvari u planiranju – i kreativnosti uopšte – jesu drama, ideja i priča. Sve ostalo je verbalna prašina. ¶

Autor je šef strateškog planiranja u Google ZOO u Londonu

Ne treba se plašiti kreativnosti

Pre nekoliko meseci osvanula je kampanja sa dva simpatična vrapca koji komentarišu keš kredit Raiffeisen banke i nasmejala mnoge, naročito rečenicom "Ima da ličim na pauna. Ma kakvi pauna – kondora!" Da je kampanja primećena, uvek je dobar pokazatelj ako se pomene negde u društvu, među ljudima koji nisu iz struke, već koji su zapravo ciljna grupa kojoj je kampanja i namenjena. A ova kampanja je nekoliko puta pomenuta u mom prisustvu. Kreatori kampanje pronašli su interesantan kreativni format da jasno i glasno ispričaju benefite keš kredita, ali i da dodaju tome nešto neobično, zabavno i pamtljivo. Uz to, otvorili su prostor da i u narednim keš kredit kampanjama koriste dva vrapca kao već prepoznatljivu vezu sa Raiffeisen bankom, tako da je nastavak kampanje koji je usledio za vreme Evropskog prvenstva u košarci sasvim prirodan i očekivan. Vrapci, odnosno keš kredit, pojavljuju se kao "asistencija u pravom trenutku" što je naravno i veza sa košarkom. Ono što je zgodno došlo kada se osmišljavala reklama je i činjenica da su naši košarkaši Orlovi, tako da je otvorena mogućnost da se autori poigraju sa razgovorom između dva vrapca.

Možda bi neko postavio pitanje da li je možda za banku malo neozbiljno da se reklamira na ovakav način, tj. da li bi sad neko otišao u banku zato što su mu to rekla dva vrapca. Ne slažem se sa takvim mišljenjem. Mislim da se kreativnosti ne treba plašiti i da u gomili neinteresantnih reklama ljudi vole da vide nešto drugačije. Kad već moraju da gledaju reklame. Pozdravljam svaki iskorak iz običnog i već nebrojeno puta viđenog. Sada verujem da čak i vrapci na grani znaju da Raiffeisen banka "nudi neke keš kredite", a oni kojima su ti krediti potrebni, sigurna sam da će se dobro raspitati oko uslova, uporediti sa drugim bankama i izabrati najbolje za sebe. Kad već moraju da uzimaju kredit.

ANJA RADULOVIĆ, Kreativni direktor, *Leo Burnett*

Šta da smo eliminisani u grupnoj fazi?

Kada se kompanije odluče za sponzorstvo prenosa nekog sportskog događaja to obično čine radi povećanja svesti o brendu. Zbog toga bi se moglo reći da je komunikacija keš kredita Raiffeisen banke tokom prenosa Eurobasketa pomalo neobična odluka. Međutim, ova taktička kampanja je aktuelna i primećena proteklih meseci i Raiffeisen je jak i etabliran brend u Srbiji, te može sebi ovako nešto da dopusti. Dodatno, mogućnosti povezivanja dva vrapca "lokalna ćoškaroša, heroja ulice" sa orlovima, našim košarkaškim reprezentativcima – mladim, jakim, neustrašivim, pravi su kreativni "zicer".

Sportska sponzorstva u bilo kojoj formi u marketingu mogu da budu prilično rizična. Postavlja se pre svega problem odabira pravog događaja za brend – da li postoje jasni benefiti, odnosno da li je moguća sinergija obe strane.

Zatim, uspešnost sportskog sponzorstva u velikoj meri zavisi od konteksta – da li brend ima "tim" na događaju i u tom slučaju, koliko je taj tim uspešan na tom događaju – nešto što ne možemo predvideti. U tom smislu, poruka "Asistencija u pravom trenutku" je dobra u ovom momentu, sada, kada naša reprezentacija beleži uspehe i pobede. Da smo kojim slučajem bili eliminisani u grupnoj fazi, ovakva poruka je mogla postati preko noći opasna, da ne kažem ubitačna, jer bi u brzim rukama pasioniranih navijača njena konotacija prešla iz pozitivne u vrlo negativnu. Baš iz tog razloga brend mora biti agilan, ali i oprezan. Mogućnost da prenos u jednom momentu ne bude praćen orlovima na parketu čini Raiffeisenovu poruku još opasnijom.

LEA STANKOVIĆ,
Digitalni kreativni menadžer, *Communis*

REČNIK MARKETINGA

Social Media Manager – onaj koji upravlja društvenim mrežama

ZORICA ŠORGIĆ, Digital copywriter, *Telenor Srbija*

Social Media Manager najjednostavnije je predstaviti kao sponu između zajednice koja se okuplja na onlajn kanalima klijenta i zahteva samog klijenta. To je osoba koja vodi računa da sadržaj koji se plasira na Facebook stranici, Twitter ili Instagram profilu nekog brenda bude aktuelan, atraktivan, interesantan i prijemčiv ljudima koji ga prate, a sa druge strane u skladu sa brendom, kao i sa željama klijenata. Nemoguće? Pokušajte ponovo. Radno vreme i mesto za ovaj posao ne mora biti jasno definisano, jer je onlajn zajednica aktivna 24/7, a sve što vam je potrebno jeste pristup internetu. Kao i želja da komunicirate sa (ponekad) i pola miliona pojedinaca koji pomno prate brend koji zastupate.

IGOR BOŽOVIĆ, Digital account director, *Executive Group*

Društvene mreže (Facebook, Twitter) predstavljaju mesto gde su potrošači najglasniji, a posao menadžera društvenih mreža (Social Media Manager) jeste da pridobije naklonost ovih "galamdžija". Kako? Tako što u svakom trenutku reaguje u skladu sa pulsom svoje zajednice. On kreira sadržaj, objavljuje slike, tekstove i video-klipove sa ciljem da privuče pažnju potrošača. Ali on nije samo pripovedač, on je i sagovornik. Uvek spreman da povede komunikaciju u dobrom pravcu, menadžer društvenih mreža moderira "virtuelnom" diskusijom i oblikuje imidž kompanije na potpuno nov i neposredan način. Spava samo onda kada svi drugi odmaraju. Dakle, nikada.

ADRIS
grupa
GENERALNI POKROVITELJ
WEEKEND 8
ROVINJ
24. - 27.9. 2015.
www.weekendmediafestival.com

LJUBOMIR ŽIVKOV

Neprirodna selekcija

Šta li misli svekoliko korovsko bilje (na koje gledam ja kao EU na azilante) u mojoj avliji kad nakon desetak bolnih trzaja uspem da upalim motor na ručnoj kosačici marke STIHL: evo Smrti! Više ne uzmahuje živopisnom kosom nego tandrče levo-desno i ubija nas najlonskim koncem koji u vidu dva narandžasta brka izlazi iz okrugle plastične kutije; tri meseca trpimo sušu, istežemo na silu boga već istanjene i krte žilice iz korena naniže (Razapinju me/ A ja moram biti i krst i čavli), da osetimo daleki miris spasonosne vlage i svežine, a sad odjedared – pogibelj! Ostaje nam korenje u zemlji, i patrljci na suncu, ali bez naše aparature za fotosintezu crno nam se piše. Gore nego mi prolaze samo naše sestre i naša braća iznikli između cigala, tamo gde je Gospodar nanovo patosao dvorište: njih uobraženi homo sapiens pedantno čupa iz korena, čuči, kleči, puzi po uzanoj hladovini koju mu pravi kosnimljen pa javno izložen – imao još da padne kao političar?!

Sve što punoletni građani dragovoljno čine jedni (s) drugima, meni ne smeta i najsrdačnije me ne zanima. Da, ali platio joj je od tvog novca, ako si iole savestan poreski obveznik! Pa neka je platio! Sve drugo mu je ionako plaćeno, limuzina, vozač, avionske karte (ili koristi vladin avion?!), jastozi, suši, viski, mobilni, na šta treba da troši ono što mu po zakonu svakog meseca leže na račun?! Mi dve decenije trpimo, pokorno i bogobojažljivo, hiljade istih parazita, a sad nam jurne krv u glavu ako je jedan parazit u slobodno vreme malko bludničio!

Prenebregavamo koliko je dobar ukus povređen samom idejom da se jedan sve u svemu iskren i autentičan čin krišom snimi, pa još da se predoči javnosti! Zar se to sme?! Političar, ako ima ženu, ili ako ima ljubavnika, samo njima mož-

Papino ukazanje u Srbiji biće podstrek majstorima da malo poletnije porade na jedinstvenoj zadužbini u srp. Kumrovcu

tarka i tamani sve što po njegovoj samovoljnoj nomenklaturi spada u korov. Priroda je sve što ga okružuje, dakle i svi mi, toga bi se spomenuo da je istinski ljubitelj prirode i da je njezin dični deo, ali ne, on postupa shodno svojoj estetici! nije više ni paor koji okopava kukuruz da bi vrsti od koje ima koristi obezbedio preimućstvo u inače prirodnoj borbi za opstanak. Nema on ni od čega nikakve koristi, ali kad okopavajući bašticu ošteti vinovu lozu naglas joj se izvinjava, a neće imati ni zrno grožđa, sve će mu, ima Boga, pojesti zolje! Dobro, dve breze prave lep hlad, ali nikad on ne sedi ispod njih, a zaliva ih; japanski javor ne pravi čak ni hlad, a opet je povlašćen, kao i ruzmarin!

U pravu su: avlija je moj lični Lebensborn, tu odgajam, ili makar potpomažem, ili makar ne tamanim, biljne rase koje smatram višim, i sa sitničavom predanošću naciste tamanim bića koja se ne uklapaju u moju predstavu o uređenom dvorištu. Dobro je što nisam stalno tamo, i što moj rasizam nosi beleg svega drugog što preduzimam: povremen je, plitak, veličanstveno nesavršen.

♦

Kraj sve posvećenosti zemlji (obradivoj, u ličn. svojini) zainteresujem se shodno potreb. moje novinarske službe i za zemlju Srbiju, preletim u premilim tabloidima naslove o slavnim ličnostima (Stanija, Zmaj od Šipova, Kristijan, Kim Kardašijan i sl.), ali malo-malo pa se blagonajavljuje snimak da li ljubavnog da li čisto seksualnog čina pripadnika olimpijskog plemena sa izvesnom, a meni neizvesnom mladunicom koja se vođenjem ljubavi bavi profesionalno. Sa žudnjom se iščekuje skandal nad skandalima, kruna kojega biće propast toga neopreznog sladostrasnika, ali zašto bi čovek – tajno da duguje kakvu ispriku, ukoliko ovi uopšte budu bacili oko na mrski corpus delicti: građanina to štivo i taj slučaj ne bi trebalo nimalo da zanima! Dobro, ja možda preterujem, pročitao sam mislim sva Kafkina dela, ali ne i *Pisma Mileni*. Svetinje o nepovredivosti pošte držim se kao pijan plota: u intimu građanina može da zadre samo sud, pa i sud samo ako postoji kak se veli osnovana sumnja da će tim zadiranjem biti dokazano ili predupređeno neko izuzetno teško i podlo delo sa gadnim posledicama!

Snimanje preljubnika zar nije gnusnije od same preljube? Ko god bude objavio makar fotografiju sa tajnog snimka prekršiće zakon i pašće u kal: odvratniji je sto puta od sredovečnog ljubavnika koji mlado telo nesrećnice kupuje možda novcem iz državnog budžeta; svako ko odgleda tajni snimak gori je i niže je pao od tabloida radosnog da blagoizvesti cenj. javnost o teškoj povredi našeg izuzetnog ćudoređa.

Daj da začinimo tekst nečim lepim: *Predsednik Nikolić pozvao papu da poseti Srbiju*, baš lepo, jedino ne znam da li je Sveti otac poželjan i u nekom hramu SPC, jer ga Sveta matera koliko vidim ne zove, ili će ga domaćin možda odvesti u svoju ličnu bogomolju, u kojem slučaju će papino ukazanje u Srbiji biti podstrek majstorima da malo poletnije porade na ovoj jedinstvenoj zadužbini. "Sveti oče, počastvovan sam mogućnošću, koju mi daje moj položaj suverena, da Vas pozovem u Srbiju, čim Vam Vaše svete obaveze to dopuste. Bio sam nameran da ja Vama dođem na noge, ali znate šta je Proviđenje uradilo sa neskafom, komandnom tablom i celim vladinim avionom. Vaš vazduhoplov je zacelo u boljem stanju, naš ide uskoro u stari aluminijum, pa izvolite doći u zemlju košarke, tenisa i šljivovice!" ¶

Gandi muzičkog

“Mi pokušavamo da uradimo najbolje što možemo. Možda se to ne čini kao da je nešto veliko, ali nikad nemojte potcenjivati snagu muzike. Ona ima tu moć da ljude koji su suprotstavljeni – natera da se osmehnu jedni drugima... Uvek pokušavam da izgradim mostove preko muzike. Ali ne bih preuveličavao svoj značaj – kad Đoković igra sa Čilićem u tenisu, to je donekle slično”

foto Marco Brescia

sveta

Navesti, makar i tek samo poneki, od svih onih izuzetnih umetničkih angažmana maestra Zubina Mehte (Mumbaj, Indija, 1936), tokom njegove neverovatne dirigentske karijere od ciglo šezdesetak godina trajanja – već bi zauzelo prostor čitavog ovog intervjua. Gotovo da se zaprepastite kada se – istražujući njegov životopis – nađete suočeni sa samim vrhuncima istorijskih profesionalnih doprinosa, kuda je sve uzdigao klasičnu muziku, ali još i više sa činjenicom da je on sam sve ovo vreme zadržao, uprkos svemu, zapravo jedan izvanredan ljudski lik. Maestro Mehta skroman je zato kada govori o umetničkom i svakom drugom dobročinstvu što ga godinama već unazad pruža diljem planete. Uvek u gotovo pa instinktivnoj povezanosti i prepoznavanju sa srodnim muzičkim dušama, Zubin Mehta tako je davno prihvatio Beogradsku filharmoniju, a naročito od oktobarskih promena 2000. Za koji dan, u nedelju 20. septembra, naći će se ponovo za dirigentskim pultom na "Kolarcu" pred ovim sjajnim orkestrom, o kome ima samo reči hvale. Kao i o Beogradu, hrani, srpskom duhu ...

"VREME": Poštovani gospodine Mehta, očekujemo vas sa radošću u Beogradu, u nedelju, 20. septembra. Sa kakvim programom dolazite ovog puta na beogradski koncert sa Filharmonijom?

ZUBIN MEHTA: Dolazim pre svega sa najboljim željama, jer mnogo volim ovaj orkestar, a gospodin Tasovac je moj veliki prijatelj. Uvek se rado odazivam pozivu Beogradske filharmonije i želim uvek da, ako mogu, pomognem u njegovim nastojanjima.

Pripremamo program koji je reprezentativan, idealan bečki program, nešto što ja veoma volim. Zasnovan je na jednom Mocartovom i na jednom Malerovom delu – u pitanju su zapravo Mocartova poslednja simfonija, po imenu "Jupiter" i Malerova "Prva simfonija".

Maler je kao mladi čovek bio dirigent, radio je u Budimpešti i drugim operskim kućama, i tokom tih godina je završio ovo svoje inovativno, prelepo delo, koje je samo po sebi opis prirode. Uvodi vas u topli letnji dan, tokom kojeg čujete ptice, zvuk roga u daljini... Ova simfonija ima zaista mnogo atmosfere – a sa druge strane, ona ostaje u jednoj jasnoj, klasičnoj formi. Kao i većina Malerovih simfonija, ona nas uzbudljivo vodi sve do veličanstvenog finala, u kome dolazi do velike pobede duha.

Mocartova poslednja simfonija nosi sa sobom sve ono što nečije poslednje delo može da ima – kao da je hteo da u njega stavi sve što je tokom života naučio o komponovanju. To je rad istinskog genija. Ne možete ga se dovoljno naslušati, sa svom prefinjenošću koja je u njega utkana – u pitanju je jedinstveno remek-delo.

Vaša veza sa Beogradom je, međutim, naročita i traje veoma dugo – novijim generacijama u pamćenju zauvek ostaje vaš nastup u beogradskom Sava centru na jesen 2000. godine, 5. novembra, u jeku krupnih političkih promena ovde, ali i svi oni koji su usledili. Ipak, vi ste još mnogo godina pre posetili kao dirigent naš grad, 1958. Kakvo je vaše sećanje na to vreme, a u kakvom sećanju vam je ostao taj koncert 2000. godine? Mnogo energije – i muzičke i političke – kovitlalo se oko tog nastupa, mnogi tada aktuelni politički prvaci prisustvovali su tom koncertu?

Jedva čekam da se ponovo pojavim u Beogradu, u kome imam toliko prijatelja. Odlično se sećam i grada iz 1958. i momenta kad sam prvi put probao vašu čudesnu hranu. Ona još postoji i to me oduševljava! Hrana kod vas je naprosto divna.

Bio sam veoma srećan kad je demokratija konačno stigla u Srbiju. Praktično odmah sam pozvao svoje prijatelje iz Beograda i rekao im: "Slušajte, sad je pravi trenutak!" Koncert je mnogo značio svima, publika je bila prepuna oduševljenja. U isto vreme, bilo je i tužnih trenutaka, kad smo obišli mesta u gradu koja su bila bombardovana – ali duh tih ljudi je bio neuništiv, srpski duh se ne može ubiti. Posebno je bilo zabavno otići na reku, gde je ciganski sastav svirao svoju čarobnu muziku – to su stvari koje se ne zaboravljaju.

Od tad sam više puta imao koncerte kod vas... Sledeće gostovanje kojeg se sa velikom radošću sećam jeste momenat kad smo uspeli da dovedemo Beogradsku filharmoniju na nastup u Dubrovnik, u Hrvatskoj. To je bila divna prilika da se neke stvari prevaziđu – posebno je simbolično bilo važno to što smo uspeli da »

izvedemo duet iz "Don Đovanija", u kome je bariton bio iz Srbije, a sopran iz Hrvatske. Izuzetan događaj, i publika ga je prihvatila sa ogromnim entuzijazmom, mogli ste da ga osetite u vazduhu.

Uvek pokušavam da izgradim mostove preko muzike. Ali ne bih preuveličavao svoj značaj – kad Đoković igra sa Čilićem u tenisu, to je donekle slično (smeh).

Bili ste takođe u Sarajevu 1994, da dirigujete Mocartov "Rekvijem", sa Sarajevskom filharmonijom i Horom Sarajevske katedrale, u razrušenoj sarajevskoj vijećnici? Kako se sećate tog koncerta?

U Sarajevu smo te 1994. godine skupili muzičare iz cele bivše Jugoslavije, ne samo iz Sarajeva, već i iz Ljubljane i Zagreba pre svega... Glavni razlog za to bila je činjenica da tamošnja filharmonija, nažalost, nije imala sve potrebne muzičare, nisu mogli u potpunosti da sastave orkestar. Izveli smo Mocartov "Rekvijem" u bombardovanoj Biblioteci, koja je sad obnovljena. U Sarajevu sam bio prvi put još 1960, kada sam nastupao sa Sarajevskim orkestrom, tako da sam bio veoma srećan što sam mogao da se vratim u taj grad, no 1994. tamošnja situacija uopšte nije bila dobra.

Imali ste nastup i 2005. u Čenaju na godišnjicu fatalnog cunamija?

Što se koncerta posle cunamija tiče, uradili smo ga da bismo skupili novac za pomoć postradalima. Muzika vrlo realno može da pomogne ublaženju bola onih koji pate. Saznanje o tome vas ispuni.

Veoma bih želeo da sada jedan koncert posvetim izbeglicama iz Sirije. Nešto mora da se učini u vezi sa njima. Naravno, daleko najbolje bi bilo da se u njihovu zemlju vrati mir. Tada bi se i oni vratili kući u miru. Ne idu oni na taj daleki i neizvestan put zato što mnogo vole Evropu – svakako je ne vole više od svoje zemlje – ali je situacija u Siriji toliko loša, da naprosto nemaju izbora. Ali, siguran sam, ukoliko bi se sve smirilo, mnogi od njih bi poželeli da se vrate u svoju domovinu.

Voleo bih da priredim jedan koncert za njih odmah, još i pre nego što se situacija u Siriji nekako sredi. Nikad nisam bio u Damasku, pre svega zbog svojih veza sa Izraelom, no sad bih svakako voleo nešto da uradim za izbeglice.

Avgusta 1999. u Vajmaru nastupali ste u blizini nekadašnjeg koncentracionog logora Buhenvald, dirigujući združenim Bavarskim državnim orkestrom i Izraelskom filharmonijom, Malerovu "Simfoniju br. 2" ("Vaskrsenje"). Sve su to, uslovno rečeno, politički angažmani umetničke muzike. Koliko može da bude jak uticaj umetnosti na političke i društvene tokove u nekim prelomnim trenucima?

foto Wilfried Hösl

Bio sam veoma srećan kad je demokratija 2000. konačno stigla u Srbiju. Praktično odmah sam pozvao svoje prijatelje iz Beograda i rekao im: "Slušajte, sad je pravi trenutak!" Taj koncert je mnogo značio svima. Bilo je i tužnih trenutaka, kad smo obišli mesta u gradu koja su bila bombardovana. A zabavno je bilo otići na reku, gde je ciganski sastav svirao svoju čarobnu muziku – to su stvari koje se ne zaboravljaju.

Mi pokušavamo da uradimo najbolje što možemo. Možda se to ne čini kao da je nešto veliko, ali nikad nemojte potcenjivati snagu muzike. Ona ima tu moć da ljude koji su suprotstavljeni – natera da se osmehnu jedni drugima.

Moj san bi bio da jednog dana orkestar iz Irana nastupi sa Filharmonijom iz Izraela – nikad se ne zna, stvari se menjaju, a umetnost očigledno može da pomogne da do promene dođe.

Vratimo se za trenutak mnogo godina unatrag – kako se sećate Indije i Bombaja vašeg detinjstva? Kakvi su zvuci, mirisi, boje, ali i umetničko sazrevanje u sopstvenom domu, ostali u vašim uspomenama?

Naša kuća je bila puna muzike, od jutra do mraka, prevashodno zbog mog oca (Mehli Mehta, koncerni violinista i dirigent, osnivač Bombajskog simfonijskog orkestra, prim. aut). On je pre svega vežbao violinu, predavao je violinu, svirao u gudačkom kvartetu – sve je radio, tako da je dom u kome sam živeo uvek bio pun njegove muzike, njegovih učenika i konačno saradnika iz gudačkog kvarteta. Imati usred Indije priliku da po ceo dan slušate Betovenove i Mocartove gudačke kvartete – bilo je izuzetno i veoma neobično.

Odrastao sam idući u katoličku, jezuitsku školu, ali sa ljudima iz sedam različitih religioznih grupacija, koje su sve išle u isto odeljenje. U Indiji je društvo veoma mešovito, sačinjeno od ljudi različitog porekla.

Istorijski posmatrano, stvari su se takođe jako menjale u okviru jedne generacije – ja sam, recimo, počeo da se školujem u školskom sistemu koji je bio pod britanskom upravom, a završio sam obrazovanje u nezavisnoj Indiji – tako da sam rastao u periodu velikih promena. No, naša revolucija protiv Engleza izvedena je gotovo bez prolivanja krvi, tako da smo postali

sa njima prijatelji skoro istog časa kad su napustili našu zemlju. Ovo je bio rezultat vođenja politike onako kako ju je usmeravao veliki Gandi. Želeo bih da i drugi revolucionari usvoje i slede Gandijevu filozofiju... Martin Luter King bio je svakako najbolji primer, on je sledio Gandija na najbolji način.

Da li ste vi sledbenik Gandija?

Njegovih principa – svakako!

Kažite nam nešto o vašem radu sa mladima u Indiji, na koji način ih uvodite u svet vrhunske umetničke muzike? Koliko je važno da mladi o njoj nauče sve što mogu?

Pre svega, imam fondaciju u Bombaju koja im pomaže da uđu u svet zapadne klasične muzike. Imam još jednu u Izraelu, koja je posvećena tome da mladim Arapima omogući priliku da studiraju klasiku. Verujte mi kad vam kažem sledeće – veoma je zdravo da se mladi ljudi bave muzikom i da uče da je sviraju. Postaju drugačija ljudska bića! Okruženi smo takvom lepotom, imamo tu sreću da možemo da uživamo u četiri stotine godina dugoj istoriji najlepše muzike ikada stvorene, a koja je nastala u Evropi – kad je mladi ljudi čuju i dožive i udahnu ovu vrstu umetnosti, te njene veličanstvene harmonske ravnoteže, taj sklad, to na njih sasvim sigurno veoma snažno deluje.

Koje biste svoje muzičke profesore izdvojili? Od koga ste primili znanja koja su vam najviše pomogla da razvijete svoj lični, individualni glas?

Svakako je moj profesor u Beču, Hans Svarovski, izvršio veliki uticaj na mene.

Ovde vas uživo poznajemo prevashodno kao dirigenta simfonijskog umetničkog repertoara, međutim, svetska publika uživa u vašem upravljanju nekim neverovatnim operskim produkcijama, kakve su recimo čuvena "Toska" iz 1992. ili "Turandot" u Zabranjenom gradu u Pekingu 1998, da i ne govorimo o onim nenadmašnim koncertima Tri Tenora 1990. i 1994. kojima ste dirigovali... U čemu sebe zapravo najviše vidite kao umetnika?

Gledajte, meni je najvažnije ovo što sad činim. Sutra nastupam u Napulju (razgovor vođen u petak, 11. septembra, prim. aut.), gde imamo dobrotvorni koncert, prikupljamo sredstva za divni orkestar koji tamo radi. Potom odmah putujem u Madrid, gde pravimo još jedan dobrotvorni koncert. Ovog meseca radimo dobrotvorne koncerte, gde god možemo. Srećan sam kad mogu da pomognem, to ispunjava moje srce.

Najviše uživam u toj aktivnosti trenutno. Mi pokrenemo nešto pokušavajući da pomognemo, pomoć se onda uvek skupi zahvaljujući dobrim ljudima, i to nam posledično omogući da je podelimo onima kojima je stvarno potrebna. To je izuzetno važno.

Vaš doživotni angažman kao muzičkog direktora u Izraelskom simfonijskom orkestru takođe je izuzetan? Šta smatrate najznačajnijim u istoriji vašeg rada sa ovim ansamblom muzičara?

Sa Izraelskom filharmonijom radim već 47 godina, u poslednje vreme svake godine po tri meseca provodim na tom zadatku. Pre svega smo podigli nivo ovog orkestra do neslućenih visina, to je bilo najvažnije. Baš sad smo se vratili sa jedne vanredno uspešne evropske turneje po festivalima i najprestižnijim salama – veoma sam srećan kako se ovaj orkestar razvio tokom vremena i postao zaista izuzetan. Unutar Izraela, ponosim se edukativnim radom koji je važan deo rada Filharmonije, a posebno obrazovnim programima koje sistematski pružamo arapskoj deci.

Dakle, radimo sve što možemo – pored svega pomenutog, ne zaboravite da moramo da odsviramo šest koncerata nedeljno, što oduzima mnogo vremena! Sama ta činjenica ukazuje na to koliko mnogo radimo – ali i moramo, jer imamo ogromnu publiku u Izraelu.

Gde je po vašem mišljenju mesto naše, Beogradske filharmonije među filharmonijama širom sveta?

Znate kako – svaki put kad dođem, ona je sve bolja, sve se više razvija! Sećam se da je prošli put (Kolarac, 2013. godine, prim. aut.) gudačka sekcija bila apsolutno briljantna, a kad smo svirali Malerovu Treću simfoniju (Kolarac, 2005. godine, prim. aut.), trubač je bio na nivou najboljih svetskih trubača koje sam imao priliku da čujem. Bio je fantastičan! Rade sa odličnim dirigentima, orkestar evoluira na sjajan način i u pravom smeru. Siguran sam da gospodin Tasovac stigne da obrati pažnju na svoju prvu ljubav – Filharmoniju – mada je sad ministar.

Vaša dirigentska karijera u svetu klasične muzike odvija se istovremeno i paralelno sa ekspanzijom rokenrola u svetskoj popularnoj muzici. Da li vas je uopšte nekada interesovao taj zvuk?

Ne, ne. Samo klasika. Nije mi smetalo doduše što su moja deca uzela to da slušaju, oni naime vole i pop i klasiku. Kao muzičar, ja sam, naravno, znatiželjan. Mišljenja sam da svi treba sve da slušaju. ¶

ZORICA KOJIĆ
DRAGAN AMBROZIĆ

Uspomeni na Jovana Ćirilova

Na dan izlaska ovog broja "Vremena" počinje 49. Bitef, prvi Beogradski internacionalni teatarski festival koji će proći bez Jovana Ćirilova. U glavnom programu na njemu će biti prikazano deset predstava, s akcentom na političkom teatru

foto Thomas Aurin

PREDSTAVA KOJA OTVARA BITEF: *Murmel, Murmel*, režija Herberta Friča, Folksbine am Roza Luksemburg plac, Berlin

Predstava *Murmel, Murmel*, berlinskog ansambla Folksbine am Roza Luksemburg plac, u četvrtak, 17. septembra otvara 49. Bitef. Do kraja festivala, do 24. septembra, na Glavnom programu biće prikazano deset predstava, uz tradicionalne prateće programe *Bitef na filmu*, *Bitef Polifonija*, razgovore sa publikom, i nov program *Bitef zona* na skveru ispred zgrade Bitef teatra.

Ovo je prvi Bitef festival bez Jovana Ćirilova, on ga je osnovao sa Mirom Trailović, i bio je njegov selektor i umetnički direktor do prošlog novembra, do kraja života. Anja Suša, koselektorka Bitefa sa Ćirilovim od 2006. do pre dve godine, realizovala je ovogodišnji program u nemogućim okolnostima, sa nikad manjim budžetom, i sa osetnom neblagonaklonošću javnosti. Bitef je, i pre nego što je počeo, negativno komentarisan, ne samo povodom programa koje će ponuditi. Na primer, njegov ovogodišnji naslov – *Uspomeni Jovana Ćirilova,* ocenjen je netačnim zato što znači da je posvećen nekoj uspomeni Jovana Ćirilova, a ne njemu. Anja Suša za "Vreme" objašnjava da je reč o citatu naziva Bitefa koji je bio posvećen Miri Trailović povodom njene smrti: "Tadašnji Bitef se zvao *Uspomeni Mire Trailović* i mi smo odlučili da preuzmemo isti slogan, koji je, inače, osmislio sam Jovan – a na šta ga je, koliko ja znam, inspirisala pesma sličnog naziva. Razmišljali smo da li da prepravljamo slogan, pošto proizvodi određenu zabunu, ali smo odustali od te ideje i rešili da ga u potpunosti preuzmemo, što je još jedan mali gest poštovanja prema Jovanu. Mislim da sadržaj slogana ne treba previše da objašnjavam. Jovan je najveći deo svoje bogate karijere proveo na Bitefu i mislim da je Bitef bio njegov životni projekat, uprkos činjenici da nije bio jedini značajan teatarski projekat kojim se Jovan bavio. Ovo je najmanje što smo mogli da uradimo."

Prvi Bitef bez Ćirilova je neminovno povod za sećanje. "Jovan je birao predstave svim raspoloživim metodama", kaže Anja Suša. "Bio je veoma radoznao i veoma dobronameran gledalac i uopšte nije bio pozorišni snob. Uspevao je da stigne na različita i veoma udaljena mesta u istom danu. Zanimalo ga je sve, bukvalno sve što ima neke veze sa pozorištem. I vodio je računa o balansu u selekciji, dok je to bilo moguće, odnosno dok je Bitef imao mogućnost da ima bogatu selekciju. Bilo mu je važno da se na svakom festivalu pojavi po neko novo ime, da pozivamo predstave iz svih delova Evrope i sveta, a ne samo iz tradicionalno "snažnih" teatarskih sredina. I uvek je, poput deteta u prodavnici slatkiša, pokušavao da pronađe nešto novo ili nešto što je njemu novo. Potraga za novim je, ako moramo da sažmemo Jovanov rad na Bitefu, njemu bila najvažnija smernica."

REPERTOAR

Od evropskih predstava, osim *Murmel, Murmel*, iz Nemačke dolazi i predstava *Common ground* (režija Jael Romen), iz Francuske *Zbogom* (autor i reditelj Žonatan Kapdevijel), iz Rusije *Mrtve duše* (režija Kiril Serebrenkov), a *Diskretni šarm marksizma* (režija Bojan Đorđev) je koprodukcija Dasart iz Amsterdama i TKH iz Beograda. Ostale predstave su iz regiona i Srbije: *Kompleks Ristić* (režija Oliver Frljić) je koprodukcija SMG Ljubljana, HNK Rijeka, Bitef Beograd i MOT Skoplje, *Ilijada* (režija Jernej Lorencin) je iz Slovenije, *Mi smo kraljevi, a ne ljudi* (režija i koreografija Matija Ferlin) je iz Hrvatske, *Smrt Ivana Iljiča* (režija Tomi Janežić) je predstava novosadskog SNP-a, i *Ibzenov neprijatelj naroda kao Brehtov poučni komad* (režija Zlatko Paković) predstava je CZKD iz Beograda. Teatri iz Evrope su, očigledno, u manjini. Da li će to ugroziti status Bitefa kao relevantnog evropskog festivala? "Mislim da je uvođenje regionalne selekcije pre nekoliko godina, dosta doprinelo vraćanju interesovanja međunarodnih festivalskih krugova za Bitef, koji je, zbog raspada Jugoslavije i ratova iz devedesetih ponovo morao da gradi svoju

fizionomiju", kaže Anja Suša. "Taj potez je, sa druge strane, u domaćoj kulturnoj javnosti naišao na potpuno nerazumevanje, iako smo veoma precizno objasnili razloge. Pre svega, nema nijednog velikog međunarodnog festivala poput, recimo, avinjonskog ili bečkog, koji, pored međunarodne ponude, ne nudi i selekciju lokalnog teatra. Osim toga, postoji i tendencija da se zemlje istog govornog područja udružuju, bez obzira na političke i administrativne granice i da nastupaju zajedno na međunarodnom teatarskom 'tržištu'. Verujem da je Srbija suviše mala sa prilično devastiranom teatarskom ponudom, da bi smo se ograničili samo na nju, što je bio slučaj u jednom periodu posle raspada Jugoslavije. Smatrali smo da je postjugoslovenski region kao celina daleko zanimljiviji stranim gostima Bitefa, nego bilo koja od njegovih državica ponaosob. I nismo se prevarili. Ovaj koncept je veoma dobro prepoznat i uvažen na međunarodnoj sceni, dok ovde neprestano moramo da ga objašnjavamo i branimo. Pogrešno se misli da bi odustajanje od ovog dela selekcije omogućilo više velikih međunarodnih projekata na Bitefu – što nije tačno jer cela regionalna selekcija obično košta manje od jedne skupe i velike predstave. Druga zabluda je da uvodeći regionalnu programaciju na festival, radimo isto što i drugi festivali sa regionalnom orijentacijom. To, takođe, nije tačno, jer se obraćamo drugačijoj publici. Na Bitefu je ovaj deo selekcije, pre svega, namenjen stranim programatorima i gostima. Kada ne bi bilo regionalne selekcije, Bitef bi imao tri do četiri naslova u selekciji. Ovo je, između ostalog, i pokušaj da Bitef festival ostane festival u pravom smislu te reči."

Da li bi se Jovan Ćirilov složio sa ovogodišnjim izborom? Anja Suša je sigurna da ne bi u potpunosti, kao što nije ni dok su radili zajedno. "Nas dvoje se često nismo slagali, oko raznih stvari u vezi sa festivalom, ali smo uvek uspevali da dođemo do zajedničke odluke, na miran i prijateljski način. Jovan je uvek insistirao na tome da me je i pozvao na saradnju ne zbog toga što mislim isto kao on, već zbog toga što se razlikujemo. Jovan je bio antidogmata i nije podnosio ljude sa krutim stavovima prema pozorištu, baš kao ni ja. Tradicija Jovana Ćirilova je tradicija Bitefa u svoj njegovoj raznovrsnosti i stalnoj spremnosti na rizik i ja ću je braniti, dok god budem mogla."

STANJE ŠOKA

Spremnost na rizik će pokazati već predstavom koja otvara Bitef. Naime, u celoj predstavi *Murmel, murmel* (režija Herbert Frič), ćuće se samo jedna reč – naslovna. Interesovanje za ovu predstavu je veliko, ulaznice su rasprodate za nekoliko sati, ali istovremeno postoji mišljenje da je ovo predstava čiji je cilj da "šokira" i tokom koje će publika izlaziti. "To je predstava velikog i slavnog berlinskog repertoarskog pozorišta, koja je oduševila nemačku i evropsku kritiku i publiku", kaže Anja Suša. "To su, čini mi se, dovoljni razlozi da njom otvorimo Bitef. Što se tiče potencijalnog šoka koji će da proizvede u našoj čaršiji (mada mislim da 'šok' definitivno nije prava reč), to ne bih znala da procenim. I sama se često neprijatno iznenadim reakcijama domaće kulturne javnosti, koja bi posle sko-

SELEKTORKA BITEFA: Anja Suša foto A. Anđić

ro 50 godina Bitefa, morala da bude malo fleksibilnija i tolerantnija."

U svetlu prošlogodišnje odluke Skupštine grada Beograda da se Oktobarski salon, naša najveća likovna manifestacija, ubuduće održava bijenalno zbog uštede i boljeg kvaliteta, pomislilo se da će ista sudbina zateći i druge velike manifestacije pa i Bitef, pogotovo što ga prati većinom elitna publika. Anja Suša smatra takve izjave veoma opasnim i štetnim, jer su stvar subjektivne procene ili animoziteta, a posledice su ogromne. "Mislim da je Oktobarski salon najveća i najznačajnija manifestacija savremene vizuelne umetnosti u Beogradu i Srbiji, sa pristojnim međunarodnim ugledom i mislim da nije bilo nikakvog problema sa publikom, već sa jednim delom struke koji ga je proglasio elitističkim, što je preko noći postala teza koja se vrti po medijskom prostoru bez adekvatnog objašnjenja. Ne znam šta je zaključak koji treba da izvučemo iz ovog primera? Valjda svi treba da stremimo populističkoj kulturi koja je svima lako razumljiva? Ja sam naivno verovala da smo mi na našim prostorima završili sa tom temom pedesetih godina 20. veka kada su pobedu u jugoslovenskoj kulturi odneli modernisti, a sada vidim da se ponovo plasiraju vrednosni kriterijumi koji su obeležili mnoge totalitarne režime. Ako se tako nešto desi Bitefu, desiće se, ali će ostati zabeleženo u istoriji."

POLITIČKI TEATAR

Da li je *Kompleks Ristić* na Bitefu svojevrsni omaž reditelju Ljubiši Ristiću, ali i zajedničkom jugoslovenskom kulturnom prostoru čiji je on bio pobornik, kao što je shvaćeno u javnosti? Anji Suši nije jasno kako je moguć takav zaključak, zato što je Oliver Frljić jasno naglasio svoju poziciju prema ličnosti i nasleđu Ljubiše Ristića: "Ne znam zašto se ova predstava, koja se još nije ni dogodila, posmatra iz ekstremnih perspektiva – ili kao omaž ili kao obračun sa Ljubišom Ristićem. Ja bih pre rekla da tu reč o pokušaju istraživanja ogromne i neobrađene građe o jugoslovenskom teatru čiji je jedan od najvećih simbola bio Ljubiša Ristić. Polazi se od veoma značajnih predstava koje je Ristić uradio u Slovenskom mladinskom gledališču u Ljubljani, sa idejom da se preispita i istorija tog teatra koji ove godine slavi 50-godišnji jubilej, u kontekstu jugoslovenskog i postjugoslovenskog prostora."

Ovogodišnjim Glavnim programom dominira takozvani politički teatar. Anja Suša objašnjava da je to tematski fokus onog dela selekcije koji se zove Nove pozorišne tendencije: "Verujem da je stvarnost u kojoj živi današnja Evropa veoma dobra tema za umetnost uopšte, a naročito za teatar. Umetnici su toga svesni i zbog toga politički teatar trenutno dominira međunarodnom scenom. Njegova realna društvena i politička moć je upitna, ali je definitivno reč o fenomenu koji zaslužuje pažnju i promišljanje, što je mogućnost koju mi na ovom Bitefu nudimo." ¶

SONJA ĆIRIĆ

Vatra i ništa

Osamnaestog septembra 1970. godine oko sedam ujutro krenuo je na počinak. Istanjenih nerava od probdevene noći, uzeo je nekoliko pilula za spavanje. Potom još nekoliko. Kad su ga četiri sata kasnije dovezli u bolnicu, bio je mrtav. Gitarista koji je svirao najčistiji mogući rokenrol

Ah, but a man's reach should
exceed his grasp,
Or what's a heaven for?
Robert Browning

Mogao je da odsvira bukvalno sve; to "sve", međutim, bilo je manje od onoga što je mogao da čuje, u sebi. A mnogo više od onoga što su glasovi iz tame ispred pozornice tražili da čuju.

Džimiju Hendriksu pripada jedno od počasnih mesta na dugačkom spisku značajnih protagonista istorije popularne kulture koji su na svom putu prema sanjanom vrhu u nekom trenutku zalutali u purpurnoj izmaglici, u nejasno određenom prostoru između onoga što su zaista bili, i onoga što je publika od njih tražila da budu. Mnogi od njih u tom bespuću ostali su doživotno. U Hendriksovom slučaju, to "doživotno" nije trajalo predugo: od nastupa na festivalu u Montereju, kojim je juna 1967. godine neopozivo obeležio trenutak ustoličenja na vrhu, do apsurdne smrti (postoji li i neka koja nije apsurdna?) u osvit jednog londonskog jutra, proteklo je tek nešto više od tri godine.

Tokom te tri godine, Hendriks je svojim sviranjem upotpunio značenje reči virtuoz, i zauvek promenio predstavu o električnoj gitari: od elegantne naprave za stvaranje umilnih tonova, do stvaralačkog oruđa čije su moći odjednom postale bezgranične, takve da je i on sam uspevao s njima da izađe na kraj tek u zastrašujućem ritualu uništenja instrumenta. I tek je povremeno bivao svestan da je reč o samouništenju. Kao kompozitor i pesnik, spojio je u svojim pesmama jezgrovitu mudrost bluza sa raskošnim psihodeličnim slikama, stvorivši novu osećajnost, kakva je šezdesetih godina dvadesetog veka bila silno potrebna ne samo Britaniji koja mu je ponudila svoje uvek pomalo nadmeno gostoprimstvo, već i čitavom svetu – ili bar onom njegovom delu koji je umeo da misli i oseća. Povrh svega, umeo je da te pesme isporuči na jedinstven i neopoziv način, čime je delotvorno rešavao problem koji je Majakovski sažeo u pitanje "kako u debelo uho zabosti nežnu reč"; poseban već i po tome što je bio levoruk, svirao je gitaru i zubima i iza leđa, vodio s njom ljubav na sceni, razbijao je i spaljivao. Bio je to, osim iskrenog stvaralačkog transa, dobrim delom i mamac, svesno upućen poziv publici da kroz maglu cirkuske akrobatike i pirotehnike razaznaju i osete muziku. Za mnoge je to bilo nemoguće: muzika je prečesto ostajala u senci predstave. Nije to bio dokaz njene slabosti, već jednostavna posledica činjenice da je vizuelni spektakl lakše razumljiv; do prave prirode muzike dopire se nešto složenijim putevima. Istina, njenu je suštinu svakako bilo lakše naslutiti u gradu – jednom od "najmuzičkijih" u Americi – u kome se 27. novembra 1942. godine rodio Džejms Maršal Hendriks.

PREKO GRANICE

Sijetl je i danas prijatno mesto za život: velegrad s tananom dušom provincije, bio je to i u vreme Džimijevog odrastanja, uprkos činjenici da se ono odvijalo uz emocionalno dinamične roditelje koji često ni sami nisu znali jesu li ili nisu u braku. U jednoj od retkih prilika kada se zatekao kod kuće, Al Hendriks je sinu kupio gitaru, najpre akustičnu, a potom, kad mu se učinilo da dečak poseduje izvestan talenat, i električnu. Sin je tada imao dvanaest godina, po mnogima previše da bi započeo put koji vodi ka vrhu – ali je imao i nešto što je brzo i neosetno nadoknadilo propuštene godine.

Genijalnost je čudnovata osobina pored ostalog i zbog toga što se nikad ne zna kada će se ispoljiti: neki je obelodane pred svetom već u ranom detinjstvu, neki u zrelim godinama, a ko zna koliko je onih koji su je odneli sa sobom u grob. Džimi je u početku delovao tek kao daroviti epizodista, jedan od mnogih koji su po lokalnim klubovima, potom i na turnejama, u ulozi pratećeg gitariste nastupali uz popularne pevače. Ipak, glas o njegovoj veštini širio se brže od zvuka iz pojačala, pa je ubrzo počeo da prati i velike zvezde soula i izvornog rokenrola, poput Vilsona Piketa ili Litl Ričarda. Moguće je da je baš uz njih proniknuo u tajne stvaranja prijemčive, za radio talase podesne pesme, što će mu kasnije pomoći da svoje muzičke vizije upakuje u formu koja je lako pronalazila put ka vrhovima top-lista.

Da zapeva, nije se usudio dok nije čuo Boba Dilana. "Ako može on, onda može svako", bila je, uostalom, prirodna reakcija mnogih na pevanje suvonjavog momka iz Minesote, koji je svojim tanušnim, prozuklim glasom pokorio svet. Dilan je, dakle, pored ostalog, bio i pokretač velike demokratizacije popularne muzike koja će krajem sedamdesetih svoj vrhunac doživeti u panku: pitanje da li umeš da sviraš i pevaš postalo je manje važno od pitanja imaš li šta da kažeš. Tako je Džimi, sledeći primer svog učitelja (kome će se na dostojan način odužiti monumentalnom verzijom pesme "All Along the Watchtower"), počeo da nastupa po klubovima u njujorškom Grinič Vilidžu. Tamo je u to vreme carevao folk; grupa Jimmy James and the Blue Flames svirala je uglavnom bluz, i to bluz koji je zahvaljujući Džimijevom eksperimentisanju s mikrofonijom i drugim gitarskim efektima već uveliko probijao granice svoje tradicionalne forme.

Novu lokalnu zvezdu primetili su mnogi, pored ostalih i Čes Čendler, doskorašnji basista Animalsa, tek pristigao iz Britanije u potrazi za talentima koji bi mu mogli pomoći da postane uspešan menadžer. Najmanje što se može reći jeste da ga je poslužila sreća: kad je prvi put čuo Hendriksa, pozvao ga je da pođe s njim, obećavši mu da će od njega napraviti veliku zvezdu. Ovome nije bilo druge, do da pristane – ne toliko zbog toga što je poverovao u obećanje, koliko zbog toga što nije imao šta da izgubi. Osim, ispostaviće se, života.

DUH VREMENA

Čendler je svom pulenu pronašao dostojne partnere, basistu Noela Redinga i bubnjara Miča Mičela, mlade ali uveliko prekaljene studijske muzičare. Marketinške strategije bile su u ono vreme prilično jednostavne: menadžer je trojici momaka odenuo šarene krpe s pijace Kemden, napravio im dilanovski nakostrešene frizure, i poveo ih da po londonskim klubovima sviraju popularne soul numere (poput "In the Midnight Hour") i aktuelne hitove ("Like a Rolling Stone" i "Hey Joe", na primer). Pri tom je i vođa benda prestao da bude *Jimmy* i postao *Jimi*. Može biti da je ta promena trebalo da utiče na njegovo samopouzdanje, odnosno da mu pomogne da se oslobodi identiteta stidljivog pubertetlije iz Sijetla, no to se nije dogodilo – ni tada, ni kasnije, u danima najveće slave. Levoruki gitarista nije verovao u sebe, i do samog kraja ostao je nesiguran u pogledu vrednosti muzike koju je stvarao. Ipak, teško da je tačna teza njegovog najpoznatijeg biografa, Krisa Velča, po kojoj bi Hendriks, da je rođen u neko drugo, ranije vreme, bio tek jedan od mnogih lokalnih bluzmajstora. Jer, umetnici su ti koji svoje vreme čine onim što jeste, a ne obrnuto. Epohe rađaju svoje heroje, i stvaraoce koji ih presudno određuju. Hendriks je bio jedan od takvih: kao umetnik formiran u okrilju britanske psihodelije šezdesetih, imao je u sebi mnogo elemenata tipičnih za poprilično šizofreni, buntovno-konformistički duh tog vremena, ali još više osobenosti kojima je doprineo njegovom konačnom oblikovanju. Bilo je, dakle, u bendu Jimi Hendrix Experience dosta toga što je postojalo i pre njih. Tako su, na primer, mnogim svojim odlikama podsećali na Cream, ali su bili opušteniji, više skloni kraćim formama nego beskonačnim bluz improvizacijama, i obeleženi lakoćom koju Klepton, Bejker i Brus nisu imali. S druge strane, po bluzerskoj energiji srodni Stounsima, po slobodi istraživanja zvučnih slika stvaranih u studiju bili su bliski Bitlsima iz perioda *Sgt. Peppera*: bilo je to eksperimentisanje na temeljima popularnih muzičkih žanrova, uz presudan uticaj LSD-ja. Kroz Džimijeva vrata percepcije bez prestanka je duvala promaja.

No bilo je to vreme kada su se ne samo u njemu, nego i pred njim otvarala sva vrata. Pokazalo se da za uspeh, bar u početku, nije toliko važno imati mnogobrojnu publiku, koliko imati pravu publiku: Jimi Hendrix Experience dolazili su da čuju (i slušali ih zabezeknuto) i Pit Tauzend i Mik Džeger, i Džef Bek i Džoni Holidej, konačno i četvorica momaka iz Liverpula koje je London do tada bio već prilično lepo prihvatio. Prihvatio je i Hendriksa, oberučke, tako da je ubrzo postao istinska zvezda u Britaniji, potom i u Evropi, pa je sasvim prirodno poželeo (on ili njegov menadžer, svejedno) da uspeh overi i na rodnoj grudi. Učinio je to, ritualno i trijumfalno, na festivalu u Montereju; činjenica da ga je tom prilikom najavio zlehudi, tragični Brajan Džons, tek je kasnije dobila auru znamenja: mnogima je u tom trenutku bilo jasno da Džimijev put vodi u večnost, ali je malo ko mogao da pretpostavi da je ta večnost tako neprijatno blizu.

IF 6 WAS 9

Put je, povrh toga, imao previše stranputica: na jednu od njih, bend je zabasao već na svojoj prvoj američkoj turneji: Jimi Hendrix Experience zasigurno nije bio najpodesnija zamisliva predgrupa za Monkees, tinejdžerske zvezde čija je svetska slava bila u poprilično neskladu s uglavnom osrednjim, konfekcijskim kvalitetom njihove muzike (stvarane, uostalom, uz obilatu pomoć studijskih muzičara). Džimi je zbog tog lošeg spoja bio naglašeno nervozan, pa su nakon svega nekoliko nastupa Monkees ostali sami sa svojom tinejdžerskom publikom; oteran s turneje, nepouzdani gitarista se sa svoja dva drugara vratio u London, gde je njegov prvi singl, "Purple Haze", već uveliko harao top listama; ubrzo mu se, u maju 1967. godine, pridružio i prvi album grupe, provokativno naslovljen pitanjem – *Are You Experienced?*

Istorija rok muzike obiluje primerima epohalnih debitantskih albuma, ali su neki epohalniji od drugih. Na samom početku ere konceptualnih albuma, Džimi Hendriks nije ni pokušao da zajaši na tom talasu: *Are You Experienced?* bio je jednostavan zbir moćnih pesama, »

obeleženih jedinstvenim pečatom autodestruktivne genijalnosti gitariste tročlanog benda. "Purple Haze" i "Manic Depression" bile su demonstracija metafizičke snage mahnitog gitarskog rifa; u psihodeličnoj "3rd Stone from the Sun", Hendriks se predstavlja kao gospodar distorzije, ali i svih drugih demona koje je bilo moguće isterati iz električne gitare; "Hey Joe" i "Foxey Lady" potvrdile su kompetentnost benda unutar manje-više klasičnog formata rok pesme, dok je prelepa "The Wind Cries Mary" nagoveštavala šta je Džejms Maršal Hendriks, i kao muzičar i kao pesnik, još mogao da postane – da je bilo vremena.

A vremena je bivalo sve manje, i sasvim je moguće da je Hendriks to negde, nekako, osećao, te je možda i zato sa svojim trioom tokom narednih godinu i po dana objavio još dva albuma. Na njima je pokazao da ima još mnogo toga što bi muzikom želeo da pokuša da saopšti svetu, ali i da pri tom nema nameru da po svaku cenu pravi hitove u standardizovanom formatu. Istina, samo su tri pesme, od ukupno trinaest na ploči *Axis:Bold as Love* (objavljenoj januara 1968) bile duže od tri minuta, no bez obzira na to čitav album snažno odražava Hendriksovu želju da zađe dalje i dublje u istraživanje forme. To istraživanje vodilo je kroz mračne katakombe bluza, koga na novim snimcima ima sve više, i u sve različitijim vidovima, od lako prepoznatljivog u bučno romantičnoj "Spanish Castle Magic" preko sinkopirano mutiranog u šezdesetosmaškoj "If 6 was 9", do nadrealno i bolno nežnog u "Little Wing". Vraćajući se u prošlost, Hendriks je stvarao budućnost popularne muzike. To je u oktobru iste godine potvrdio i *Electric Ladyland*, dvostruki album prepun briljantnih trenutaka i uzbudljivih nagoveštaja mogućih novih pravaca Hendriksovog muzičkog razvoja. Kompetentan i savršeno usviran bend ubedljivo je, naročito u pesmama poput paranoične "Crosstown Traffic" i zaumno autobiografske "Voodoo Chile", pokazivao da najbolji dani tek dolaze.

KRAJ

Dolazili su, međutim, oni najgori. U maju 1969. godine, Džimi Hendriks je uhapšen u Torontu. Premda je kasnije pred sudom uspeo da dokaže da se heroin u njegovom prtljagu našao slučajno,

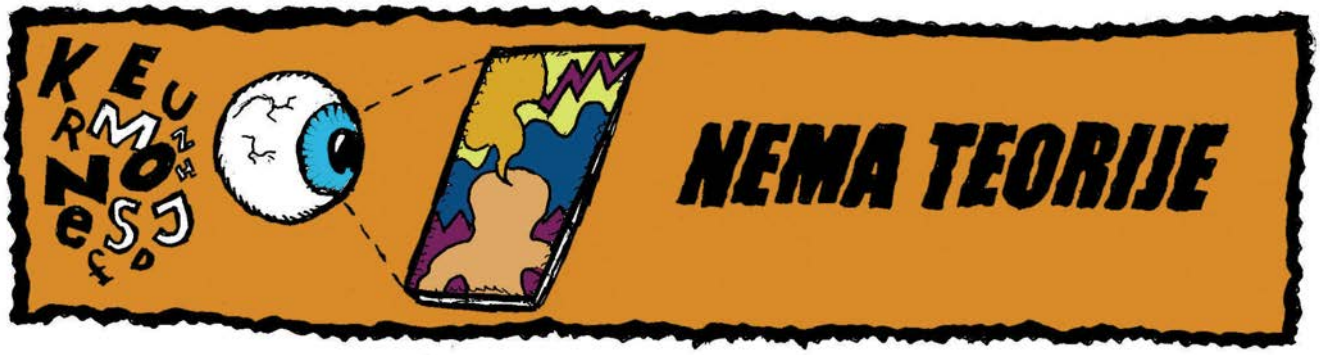
ovaj događaj za mnoge je bio konačna potvrda činjenice da je Hendriks teški, verovatno neizlečivi zavisnik. U avgustu je sa šarenom grupom na brzinu sakupljenih muzičara (istina, bio je tu i njegov odani bubnjar Mič Mičel) u Vudstoku odsvirao futurističku, izvanzemaljsku verziju američke himne. U novembru je konačno raspustio Jimi Hendrix Experience. U decembru je sa svojom novom grupom (sjajnom, jer činili su je pored njega i basista Bili Koks i bubnjar Badi Majls) imao nekoliko nastupa – onaj na dočeku nove 1970. godine, u dvorani Filmor Ist, ostao je zabeležen na albumu koji se zvao isto kao i grupa: *Band of Gypsys*. Ploča je uprkos uobičajenoj heterogenosti i razuđenosti sasvim jasno pokazivala velike mogućnosti benda – koji se nekih mesec dana posle novogodišnjeg nastupa raspao.

Ostalo je lutanje. Hendriks kao da više nije znao šta bi želeo da svira, a još manje kako i s kim. Svoj poslednji nastup s Band of Gypsys okončao je posle druge pesme, i kao mesečar odšetao s pozornice njujorškog Medison Skver Gardena, na kojoj je i do tog trenutka delovao potpuno izgubljeno. Nije otišao nikuda: jednostavno je pred svima zatvorio vrata svog sveta. Ozbiljan pokušaj da iz njega makar privremeno i makar delimično izađe, učinio je još samo jednom: nastup na velikom festivalu na ostrvu Vajt, pretposlednjeg dana avgusta, nije bio loš; još gore od toga, bio je osrednji, toliko tužno osrednji da je teško bilo poverovati da je to onaj isti čovek koji je samo godinu dana ranije na Vudstoku odsvirao veličanstveni rekvijem za generaciju dece cveća i za čitavu epohu, obeleženu naivno iskrenim nastojanjima njenih pripadnika da svet pretvore u bolje, humanije mesto.

Bilo je nekako sasvim prirodno da i on sam, kao jedan od neprikosnovenih heroja te generacije, nestane zajedno s njom. Osamnaestog septembra 1970. godine oko sedam ujutro krenuo je na počinak. Istanjenih nerava od probdevene noći, uzeo je nekoliko pilula za spavanje. Potom još nekoliko. Kad su ga četiri sata kasnije dovezli u bolnicu, bio je mrtav. Zvanična dijagnoza kao uzrok smrti navela je gušenje u snu; nezvanično, pojavila su se komercijalno isplativa nagađanja o predoziranju, i o samoubistvu. Pronađena je Džimijeva nekoliko dana ranije napisana pesma, koja je ličila na oproštajno pismo. Mnogo je, međutim, pesama koje zvuče kao oproštajna pisma – a Hendriksova smrt bila je, po svoj prilici, samoubistvo iz nehata: iscrpljen od predugog bdenja, odredio je sebi pogrešnu terapiju. Združeno delovanje pilula za spavanje i hemijskih sredstava koja su mu noćima pre toga pomagala da ostane budan, bilo je smrtonosno.

Hendriks je za sobom ostavio nepregledno mnoštvo imitatora, i znatno manji broj istinskih sledbenika. Ovi prvi, ovladavali su do najsitnijih detalja njegovom tehnikom, ali im je izmicala suština njegove umetnosti; ovi drugi, u širokom rasponu od Peti Smit, preko Dušana Kojića do Džeka Vajta, ugrađivali su i ugrađuju u svoje delo onu neiskazivu, najteže uhvatljivu dimenziju Hendriksovog zaveštanja, i time dodatno ističu njegovu jedinstvenost. Muziku (kao i ideju muzike) koju je za sobom ostavio nije moguće opisati, niti svrstati u određenu kategoriju. Najjednostavnije je, ali možda i najpribližnije istini, reći da je u pitanju čisti rokenrol koji, budući da dopire pravo iz duše, prkosi svakom pokušaju žanrovskog određenja (onakav kakav je kod nas umeo da zasvira Smak, na primer). Hendriksova gitara bila je i generator i gromobran. Stoga spaljivanje te gitare na sceni nije bilo tek spektakularni pirotehnički ritual, već i način da se publici pokaže da se svaki koncert, svaka pesma, svaki ton, događa samo jednom i nikad više. Ako ne izgoriš, i ti i gitara, kao da nisi ni svirao. ¶

ZORAN PAUNOVIĆ

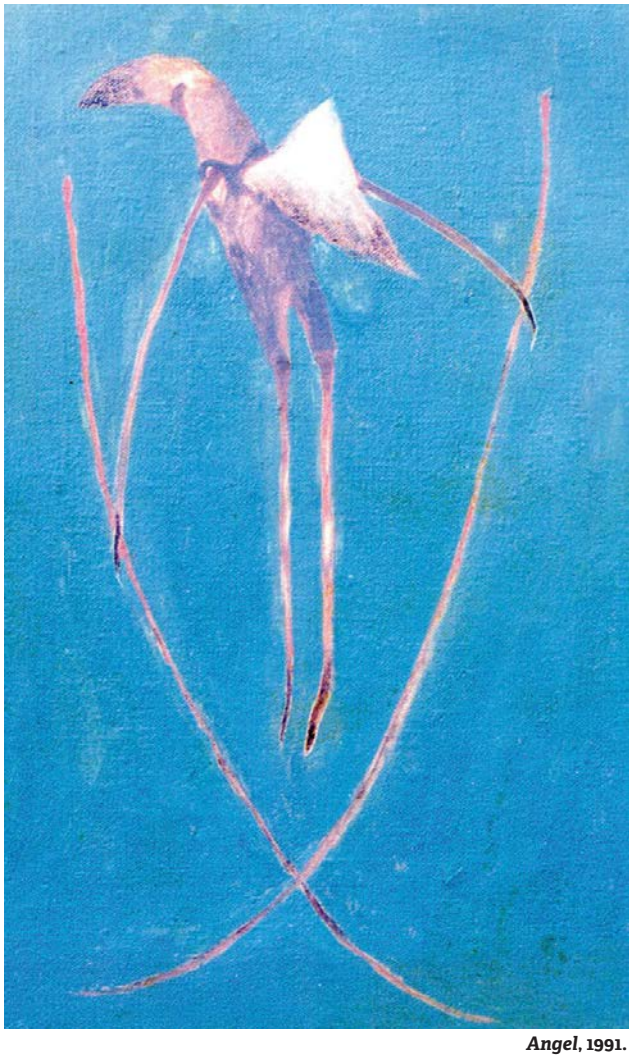

Pisci o slikarima: O Draganu Matiću

AZURNI AVGUST

Piše: **Oto Horvat**

U ovom kratkom tekstu neću se osvrnuti na rad Dragana Matića (Novi Sad, 1966) u umetničkim grupama *Mutliflex*, *Art Circus* i *Happy Trash Production*, čiji se stav prema umetnosti i društvenoj stvarnosti razlikuje u nijansama, baš kao što je različit, odnosno sličan, zavisi od perspektive, i u umetničkoj produkciji koja obuhvata video radove, performanse, kolaže, skulpture, fotografije, slike u užem i širem smislu, zvuk. Ono što im je na prvi pogled zajedničko jesu poentirani vic, provokacija i one-običavanje, ali ni to neće biti predmet mog teksta, baš kao što ni potraga za Matićevim uticajem na njihovu produkciju ili, sa druge strane, uticaj njenih članova na njegov samostalni rad to neće biti. U tekstu, takođe, neću ništa reći o Matićevom foto i video stvaralaštvu, iz čega proizilazi da ni reč neću prozboriti ni o njegovom radu sa umetnikom Vladimirom Frelihom iz Hrvatske, niti sa novosadskim umetnikom Draganom Živančevićem. Ovde želim odmah da obelodanim da isto tako nemam nameru da retrospektivno govorim o Matićevoj angažovanoj umetnosti, o reakciji, čitanju, razumevanju i rafiniranom protestu na društvenu i političku stvarnost u Srbiji, od zlosrećnih godina sa S. Miloševićem do današnjih, demokratskih i ne, godina. Matićevo celokupno stvaralaštvo je izvan svake sumnje veoma uzbudljvo, a predstaviti ga jasno i detaljno kako to ono zaslužuje na samo nekoliko stranica mi se čini nemoguće iz nekoliko razloga. Zbog toga mislim da je mnogo bolje i plodnije pokušati da kao *umetnik reči* opišem i predstavim njegovo slikarstvo koje me najviše "pomera", inspiriše na razmišljanje i koje se u nekim svojim *momentima* dotiče i mog životnog iskustva i umetničke poetike. U okviru njegovog slikarstva, koje poznaje figurativne kao i apstraktne faze, najlogičnije mi je da se skoncentrišem na tri, odnosno »

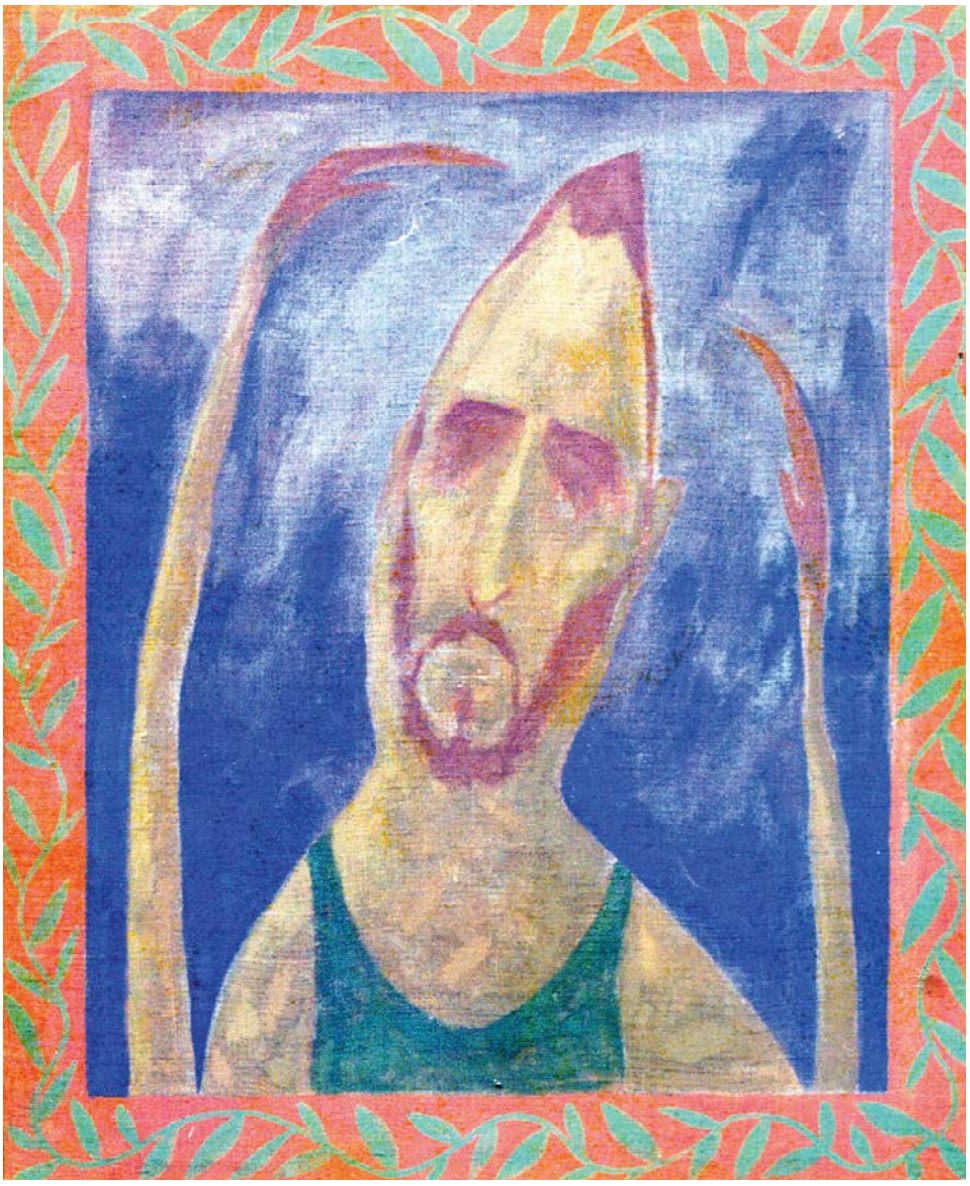

***Angel*, 1991.**

četiri ciklusa slika iz njegove, uslovno rečeno, figurativne faze: "Špilhozne", "Prva znanja", "Vreme i ožiljci" i "Špilhozne revisited" (radni naslov) i predstavim ih, koliko je to moguće, celovito, što će neminovno rezultirati u fragmentarnosti, jer svako predstavljanje jednog umetničkog dela jeste po logici stvari uvek i zauvek fragmentarno. Vrlo nevoljno ću stoga ostaviti za neku drugu priliku pisanje o ostalim Matićevim slikama, koje su često zamišljene i izvedene kao ciklusi, pa čak i ovaj koji je još u razvoju (mada je pisati o tim slikama u nastajanju podjednako, ako ne možda i uzbudljivije i izazovnije nego o ovim već *gotovim*), a čija je već prva slika "Uteha pokajanja", koju sam imao prilike nedavno da vidim, izvanredna kako zbog kolorita, tako i zbog scene u kojoj možemo da prepoznamo daleki eho renesanse, ali i sna, koji je važna inspiracija u Matićevom slikarstvu.

Odstupajući od najprirodnijeg načina susreta dvaju umetnika, u ovom slučaju slikara i pisca, koji bi normalno rezultirao u dijalogu između slike i teksta, neću se prepustiti najlakšem i najprijatnijem poslu koje bi bilo pisanje priča ili pesama po Matićevim slikama. Sumnjam da bih time na jednostavan način uspeo ispričati zašto mi je ovo slikarstvo važno. Zašto posedujem neke od Draganovih slika.

Ciklus "Špilhozne" je nastao u periodu pred jugoslovensku ratnu katastrofu 1990-1991. godine i sastoji se od trinaest slika u tehnici ulje na platnu (ciklusu pripadaju slike *Angel* i *Autoportret*). Već sam naziv ciklusa nas asocira na detinjstvo i služi kao putokaz, kao ključaonica kroz koju treba da posmatramo i vidimo ove slike. Pretpostavljam da nije slučajno što je slikar upravo tih godina pokušao da pozicionira i svoje detinjstvo i sebe u njemu, kao i sebe prema tom prošlom svetu. Može li umetnik u svom stvaralaštvu da izostavi, preskoči period svog detinjstva? Može, naravno, u to ne treba da sumnjamo, ali retko će to uraditi neko ko u suštini poseduje duboku i elegantnu osećajnost. Za Matića detinjstvo, da odmah razjasnim i sebi ovu njegovu temu o kojoj želim da pišem, nije opsesivna i nije lajt-motiv. Ona je samo jedna od njih nekoliko, ali je nesumnjivo najintimnija i najličnija.

***Autoportret*, 1991.**

Bezbrižne igre u dvorištu okruženog zgradama[1]. Letnja dosada, avgustovske usamljenosti. Zelene, bujne krošnje topola u kojima

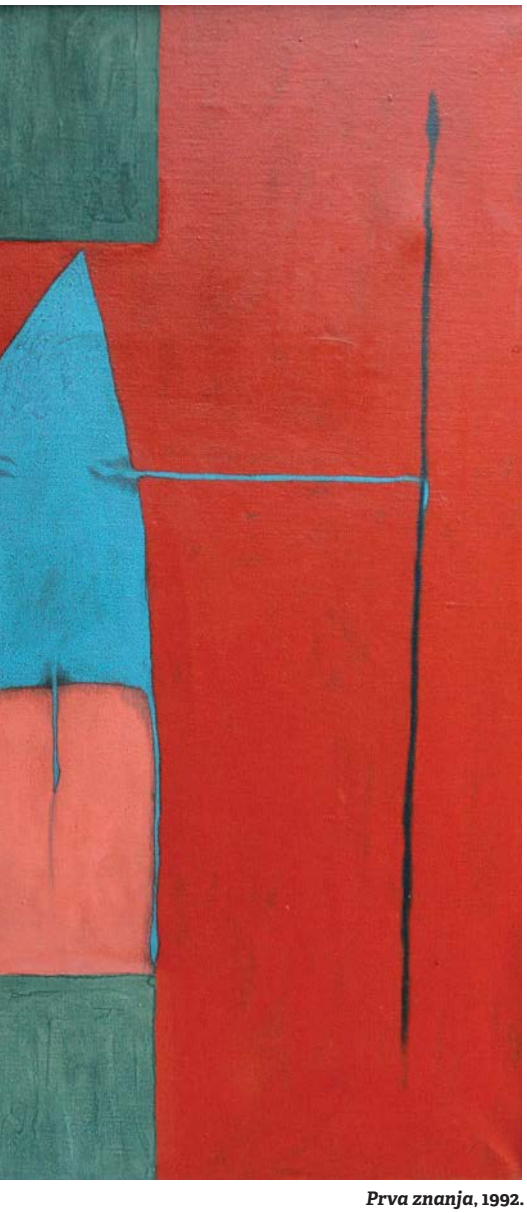
[1] Matić je odrastao u mom komšiluku, na Detelinari, u Novom Sadu.

se zapleo pisak voza sa obližnjih pruga. To je ono što možemo, a i ne moramo da vidimo na ovim slikama. Slikar nam dočarava pojedine događaje i atmosferu iz svog detinjstva, a on to čini skoro kao (lirski) pesnik. Nema puno okolišanja, on uranja naglavačke iskreno i u bol i u radost. I još nešto je kod Matića pesničko, a to je korišćenje metafore. Junak ovog ciklusa je krhki dečak sa krilima, tanani anđeo. Centralno na ovim slikama je njegova igra, osećanja i preživljavanja događaja i misli, bilo da je sam ili u društvu druga, drugog dečaka-anđela. Čak i kada Matić, odstupajući od većine slika u ovom ciklusu, slika svoj autoportret sa bradom odraslog muškarca, on je, u stvari, još uvek taj dečak sa ostalih slika, krhak sa krilima anđela. Slikar nam prikazuje *sebe* pomoću metafore anđela da bismo se u njemu prepoznali i mi sami i vratili se pomoću njegovog u naše zaboravljeno detinjstvo, u njegove prijatne i/ili manje prijatne momente.

Postoji na ovim slikama, međutim, i nešto uznemirujuće što nije odmah lako definisati. Verovatno su to izduženi gornji i donji udovi dečaka, ili je to pak izdužena glava, kao kod novorođenčeta? (Pitanje je, naravno, zašto se slikar odlučuje da na taj način prikaže ono anđeosko u nama?) Ili je to možda napaćeno i tužno lice, skoro kao u *Ecce homo* starih majstora renesanse i onih posle njih, jedino što venac od trnja ovde nije namerno naslikan? Ili je to očajnički plač bolno razjapljenih ustiju dečaka/anđela ili je to možda u stvari urlik? I zašto? Svako može za sebe da odluči. U tu idilu dečaštva i odrastanja Matić je neprimetno uslikao, dakle, i bol i patnju bez kojih ne bi postojali ni radost ni smeh.

Sve ove slike karakteriše jednostavnost, ogoljen jezik, rekao bih, da govorim o pesniku. Bez okolišanja i zavodljivog enterijera ili eksterijera koji bi gledaocu odvukao pažnju slikar nam prikazuje suštinu svog sećanja. A to je lirsko opisani svet koji je izmešten u neki nedefinisani prostor, gde ne postoji gore ili dole, levo ili desno. To je onaj neuhvatljivi prostor sećanja ili sna, u čemu je uostalom razlika? A boje, plava, u nekoliko nijansi, znak su čistoće, označavaju prostor raja.

Ciklus slika "Prva znanja" nastao je 1992. godine i on se nadovezuje na prethodni, ali pravi korak napred, više u slikarskoj elaboraciji, u formi i koloritu, nego tematski. Jer, detinjstvo je glavna tema i ovde. Dečaka je, međutim, teško prepoznati. »

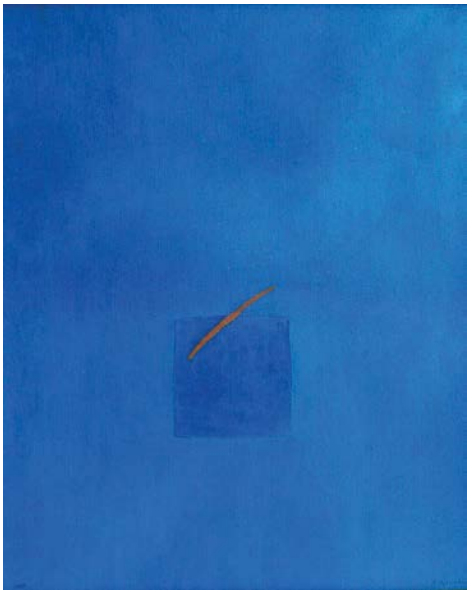
***Prva znanja*, 1992.**

***Uteha pokajanja*, 2012.**

On liči na nepravilnu geometrijsku formu ili na jednoćelijsko biće. Time slikar pravi distancu prema svojoj prošlosti. Skida teret sa svojih pleća. U ovom ciklusu zbog toga osećanja nisu naglašena, ona su prisutna, ali nisu više važna. Može se i bez njih. Ove slike su najava izlas ka iz detinjstva, iz čitavog tog idiličnog ili ne, ali mitskog vremena. Za kojim se u nekim trenucima čezne, kao za snom koga se više ne sećamo, ali ukusa višnji iz njega, neizbrisivo. Ne može se doveka živeti u prošlosti, kaže nam slikar. I još: Ne mogu se doveka prežvakavati iste scene, preživljavati isti dani. Matić svesno i namerno ostavlja svog anđela, sebe iz prošlosti, tamo u avgustovskim gluvarenjima pred zgradom. U klikeranju u prašini, dok se pisak voza zapetljava u zelenim i bujnim krošnjama topola. Sledeći Matićev ciklus slika "Vreme i ožiljci" nastaje takoreći odmah nakon drugog, u rasponu od 1992. do 1994. godine, i on je logičan nastavak autobiografskog koncepta (detinjstvo i odrastanje). On, međutim, ne pripada figurativnoj, nego apstraktnoj fazi u Matićevom stvaralaštvu. Većina slika iz ovog ciklusa nosi naslov "Ožiljci vremena". Jedna od njih je pred nama: mali plavi kvadrat, na za nijansu svetlijoj plavoj površini. Na njima leži, a ja zamišljam da ih povezuje, žuta i naizgled ravna, ali na gornjem kraju jedva primetno iskrivljena linija. Kao ogrebotina sečiva ili mačjeg nokta. "Meditation Time" je naslov ove slike. Mi u vremenu, u istoriji. Jedva primetni, skoro ništavni. Dopada mi se da tu ogrebotinu čitam kao ožiljak vremena na koji niko nije imun, a o kome meditira slikar. O kome možemo i mi, zapitavši se ovog momenta koje rane i koje ožiljke nosimo iz predašnjih godina i koliko imamo snage za nove, bilo da se radi o lakšim ili težim od već zadobijenih? Da li smo podjednako spremni za one za koje postoji melem i za one u koje so kao sneg neprestano pada? Ovaj treći ciklus je završno poglavlje detinjstva i odrastanja, i čini mi se sasvim logično da figurativnost prva dva ciklusa ovde nije mogla da bude upotrebljena. Za kontrapunkt, za promenu, za iskorak je bio potreban upravo ovakav način slikanja. Samo na taj način je slikar mogao da poveže prošlost sa sadašnjošću, da lično predstavi kao univerzalno.

Četvrti, nedavno završen ciklus slika očigledan je povratak temi od pre dvadeset i pet godina. Zbog toga i nosi radni naslov "Špilhozne revisited" ili "Skice". Ako su "Vreme i ožiljci" završno poglavlje, onda je ovaj ciklus epilog. Matić se na ovim slikama, a ima ih osam ukupno, vratio figurativnom slikarstvu. Anđeo-dečak je ponovo sa nama. Promene u odnosu na prvi ciklus su očite. Kolorit je na slikama puniji i raznovrsniji, mada se stiče utisak da su tamne boje u nadmoći. Dečja igra, perspektiva, nestale su. Umesto njih dominiraju tri teme: raskršće pred kojim se neprestano nalazimo, odlučivanje i umiranje, odnosno smrt. Tri slike nose zajednički naslov "Vojnik sudbine" i diferencirane su brojevima.

***Meditation Time*, 1993.**

***Vojnik sudbine*, 2015.**

***Vojnik sudbine 3*, 2015.**

Svet je kod Matića, dakle, poprište večite borbe za sopstvenu ili protiv sopstvene sudbine? To je novi momenat kod njega, rekao bih, meni nepoznat do sada. Naravno, ne mogu, a da ne budem dovoljno obazriv sa ovakvom definicijom, nesiguran u kolikoj meri je ovaj njegov pogled koji mu pripisujem u stvari kontaminiran mojim tumačenjem, mojim viđenjem sveta. I tu, u tom svetu, kao i u svetu umetnosti nema predaha, pripravnost je normalno stanje.

Za mene je Matićev *roman* o detinjstvu, odrastanju i življenju ovim ciklusom "Špilhozne revisited" maestralno završen. Sa njim, kao epilogom prva tri ciklusa, imamo mogućnost da sagledamo celovitost, složenost i razvoj likovnog izraza ovog slikara. Od neposrednog i emotivno itekako upletenog autora u prvim slikama o detinjstvu, vidimo kako se on sve doslednije distancira od svoje prošlosti, pokušava da je sagleda iz drugog ugla, zrelog i promišljenog ne napuštajući i ne brišući, međutim, emotivne veze sa njom. Za kraj mi ne preostaje ništa drugo nego da obelodanim da je krug azurnog avgusta savršeno opisan. ¶

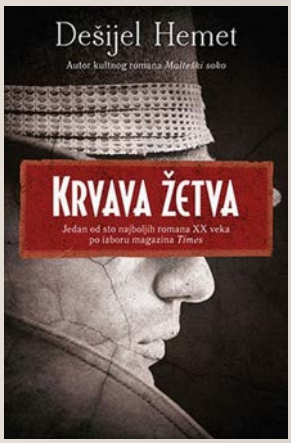
Projekat "Nema teorije" realizuju organizacija "Anonymous said:" i nedeljnik "Vreme", uz podršku Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije.

VREME i Laguna preporučuju

Krimi

Tvrdo kuvani krimići

Najnoviji trileri i kriminalistički romani o svetu u kome su svi pokvareni i svi lažu

Od vremena Šerloka Holmsa nešto se u svetu ozbiljno pokvarilo. Sudeći bar po profilu junaka kriminalističkih romana, davno je prošlo vreme kada su borci protiv zločina i nepravde bili stubovi na kojima je počivalo društvo. Sistem je postao pokvaren i truo, društvo ogrezlo u korupciju i licemerje, a detektiv na strani dobra postao je (anti)heroj koga na borbu protiv zla ne motivišu uzvišena načela istine i slobode, poverenje u pravednost postojećeg poretka niti vera u bolji svet, već činjenica da ne može sa sobom da živi u laži. Usamljen je i neukopljen u sistem, svet mu je odvratan, viši smisao borbe izmiče, a on sâm je napola slomljen čovek progonjen sopstvenim demonima. Na akciju se odlučuje zbog jurodivosti, tvrdoglavosti ili naivnosti, zbog elementarnog ljudskog gađenja nad zlom ili saosećanja s poraženim i poniženim žrtvama. Iz sveta krimića izgubili su se superiorni sveznajući detektivi poput Dipena, Holmsa ili Poaroa, ali su se umnožili detektivi tipa Sema Spejda ili Filipa Marloua iz američkih *hard-boiled* krimića.

Onaj ko je stvorio prototip ovakvog junaka jeste američki pisac Dešijel Hemet, i to u romanu *Krvava žetva* s kojim je 1929. stupio na književnu pozornicu, a koji je „Laguna" upravo objavila. Okvir ovog romana je klasičan „noir", s radnjom smeštenom u mesto Personvil, od milošte nazvano Pojsonvil. U gradu su skoro svi, od advokata i policajaca preko propalica i sirotinje – korumpirani i lažu. Jedan čovek je vlasnik svega u Pojsonvilu, svih kompanija, rudnika i obeju novina koje u gradu izlaze. U gradu upravo traje žestoka borba između radnika koji štrajkuju i plaćenika koji sabotiraju štrajk. Iz San Franciska stiže operativac Kontinentalne detektivske agencije. On je inteligentan, nimalo sentimentalan, brz na jeziku i pesnicama i sklon alkoholu. Na dan njegovog dolaska u grad, čovek koji ga je pozvao je ubijen. Reč je o sinu vlasnika grada, uredniku pojsonvilskih novina. Svi su osumnjičeni i grad počinje da ključa. Uvršten u sto najboljih romana XX veka po izboru magazina „Tajms", ova knjiga potonjeg autora *Malteškog sokola* može se čitati i kao običan krimić, ali i kao lucidan i gorak portret jednog društva ogrezlog u korupciju, licemerje i nasilje svake vrste. Broj literarnih, ali i filmskih referenci na ovaj Hemetov roman je ogroman, od Kurosavinog *Jodžimba*, preko *Kineske četvrti* Romana Polanskog, Leoneovih vesterna do *neo-noir* filmova braće Koen. Anre Žid je ovo delo nazvao „trijumfom užasa, horora i cinizma".

Iz Hemetove brazde izašao je i Ju Nesbe, aktuelna zvezda skandinavske proze i jedan od najpopularnijih savremnih evropskih pisaca krimića. Njegov najbolji serijal je onaj o detektivu Hariju Huleu. Deveti Nesbeov roman koji je „Laguna" upravo objavila vraća nas na početak sage o Huleu – *Slepi miš* prvi je roman u kome se pojavljuje „Prljavi Hari s dalekog Severa". U njemu je Hule mlađi i pričljiviji nego što će to biti kasnije, ali ništa manje sklon ekscesima i upadanju u nevolje. Put ga vodi u Sidnej, gde prati istragu ubistva jedne mlade Norvežanke, za koje se ubrzo ispostavlja da je delo serijskog ubice. Naravno, rasplet je sasvim neočekivan.

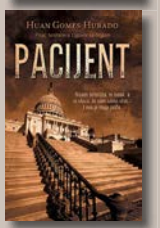
Od aktuelnih trilera iz „Lagunine" produkcije pomenimo još nekoliko naslova. Glena Dankana (1965) „Tajms literari saplement" uvrstio je svojevremeno u dvadeset najboljih britanskih mladih pisaca. Svetsku slavu stekao je zahvaljujući ljubavnoj horor trilogiji o vukodlacima i vampirima koju čine romani *Poslednji vukodlak*, *Krv naša nasušna* i *Talulin čopor,* a čiji je jedan od fanova i Nik Kejv. A onda je Dankan promenio ne samo žanr već i ime, pa je pod pseudonimom Sol Blek objavio napet i uzbudljiv triler pod nazivom *Lekcije iz ubijanja*, o serijskom ubici i jednoj upornoj i očajnoj detektivki.

Huan Gomes-Hurado (1977) jedan je od najčitanijih savremenih španskih pisaca. Nakon istorijskih trilera *Božji špijun*, *Ugovor sa Bogom*, *Znamenje izdajnika* i *Legenda o lopovu*, njegov novi naslov koji „Laguna" objavljuje je klasičan triler pod naslovom *Pacijent*. Junak knjige je neurohirurg Dejvid Evans. Sa sledećim pacijentom koji stiže na njegov operacioni sto stiže i pretnja: ako pacijent nakon operacije ostane živ, Evansova ćerkica će biti ubijena. A onda se ispostavlja da je pacijent niko drugi do predsednik Sjedinjenih Američkih Država. Slede šezdeset tri sata napetosti i akcije. „Ne postoji bolja bioskopska dvorana od stranica *Pacijenta.*"

Vidimo se u knjižari.

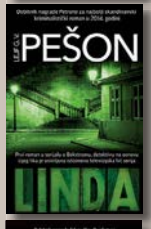

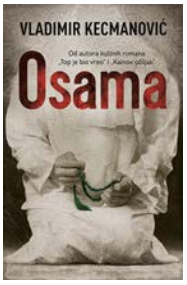

Srpska književnost

VLADIMIR KECMANOVIĆ:

Osama

Iz štampe je upravo izašao novi roman Vladimira Kecmanovića naslovljen *Osama*. Pripovedač romana, stari musliman iz Bosne, ispoveda svoj život nekadašnjem zemljaku s kojim se susreo u Americi, gde je dospeo posle ratova i raspada Jugoslavije. On priča o moćnicima i žrtvama jednog do juče mirnog sveta, o svom najboljem prijatelju Muratu i njegovom sinu Bajazidu Baji koji se u pomračenju uma poistovećuje s Osamom bin Ladenom. Njegova priča kao da priziva povest o Ćamilu i Džem-sultanu, samo na ovim prostorima i u skorašnje vreme, u ovdašnjoj „prokletoj avliji". Istorija se ponavlja a zlo ne bira, kao da nam poručuje pisac kroz usta nesrećnog srpskog dečaka iz romana *Top je bio vreo*, a sada i u *Osami* kroz ogledalo nesrećnog Baje. Živopisnim bosanskim govorom, prepoznatljivim stilom s jezgrovitim i isečenim rečenicama, Kecmanović gradi nezaboravne likove meštana, ratnih profitera, dođoša i porobljivača, džihadista i sforovaca, novih silnika i starih porodica koje je rat razorio. Emir Kusturica je o ovoj knjizi rekao: „Novi roman Vlade Kecmanovića je djelo koje možemo svrstati u žanr knjiga 'otvorenih vena'. Pisan je jezikom njegovog djetinjstva, govorom u kome su izostavljeni vokali i gdje se značenja riječi gube u bujici strasti i osjećanja koja autorove junake vode kroz snažne zaplete. Srpski pisac transcendira jezikom bosanskih muslimana – hrabro poštovanje komšije i melanholično poznavanje kasabe. *Osama* – još jedan trijumf Kecmanovićevog čovjekoljublja." Vladimir Pištalo je, na istom tragu preporučujući čitaocima ovaj roman, napisao: „Kecmanovićeva istina najradije progovara na usta dece ili jurodivih. I ova priča je ispričana vedrim i nepobedivim uličnim jezikom. I malo kad je vedrijim jezikom ispričana tužnija priča."

Film

SRĐAN DRAGOJEVIĆ:

Pre nego što crvima kažem zdravo

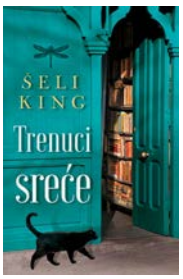
Srđan Dragojević, jedan od najznačajnijih savremenih srpskih reditelja, u ovoj knjizi objavio je tri scenarija za filmove koje nije uspeo da snimi. Prvi, scenario za film *Nebesa,* donosi tri priče o tri čuda koje se međusobno prepliću – šta bi bilo kada bi jedan bivši podoficir JNA od Boga na poklon dobio oreol; zatim, šta bi bilo kad bi država Srbija, da bi usporila plaćanje dugova, donela zakon da godina traje 24 meseca; treća je priča o slikaru koji, kad počne da slika slike koje mogu posmatrača da nahrane, država želi da nacionalizuje i umetnika i njegova dela. Scenario *Bilo jednom na istoku* nastao je po motivima romana *Bodljikavo prase* Džulijana Barnsa, i bavi se, kako je Dragojević izjavio, prvom godinom tranzicije u Istočnoj Evropi, odnosno mentalnom i moralnom korupcijom u politici. Treći scenario u knjizi, *Škartovi*, napisan u saradnji s Dimitrijem Vojnovim, donosi priču o jednoj noći tokom bombardovanja Beograda 1999, i predstavlja završni deo trilogije započete filmovima *Lepa sela lepo gore* i *Rane*. „U ovim svojim djelima Srđan Dragojević demonstrira više pripovjedačkog dara nego devet desetina članova bilo kojeg našeg društva pisaca", napisao je Ante Tomić pročitavši ova scenarija. „Njegova lica žive i na papiru, bez glumaca, priča teče pred vašim očima i jednakom žestinom pogađa i u srce i u glavu. Ono što vas je potreslo u *Lepim selima*, *Ranama* i *Paradi*, potrest će vas i ovdje. Sve ćete glavne motive prepoznati, poraz ljudskosti, društvo u ponoru nasilja, mržnje, pohlepe, ružnoće i gluposti, razgolićeno u apsurdu i groteski, i još jednom će vam se potvrditi kako je taj okrutni i bezobrazni Dragojević vjerojatno najvažniji umjetnik našeg vremena."

Ljubavni

ŠELI KING:

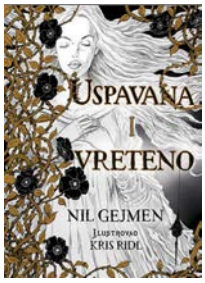
Trenuci sreće

Prevod: MILICA CVETKOVIĆ

„Knjige ljudima ne promene život, bar ne onako kako svi misle. Čitanje *Oštrice brijača* na letu u prvoj klasi prema odmaralištu za meditaciju, ili pak *Čaja u Sahari* u postrazvodskom otkrivanju šta je ostalo od snegova Kilimandžara, neće vas prosvetliti više nego okretanje u džinovskim šoljama u Diznilendu. Žao mi je, ali tako je. A polovne knjige ovde, u *Vilinom konjicu*, nisu natopljene s više mudrosti nego one devičanski nove u *Apolo knjigama i muzici*. Naše knjige su samo jeftinije i pohabanije. Međutim, ljudi uporno dolaze. Uporno me pitaju za eliksire od papira i reči koji će im ublažiti razočaranja i oživeti prigušene strasti. Dolaze jer smatraju da je jedna knjiga izmenila moj život. Niko ništa ne razume. Nije se to dogodilo zbog knjige." Ovako počinje zabavna i romantična priča o mladoj programerki koja, pošto je izgubila posao u Silicijumskoj dolini, vreme provodi u knjižari polovnih knjiga *Vilin konjic* u kojoj stoji natpis: „Mobilni telefoni su zlo i poješće vam mozak! Isključite ih i čitajte knjige!" Kada joj do ruku dospe staro izdanje *Ljubavnika ledi Četerli* s beleškama nekadašnjih ljubavnika na marginama, ona započinje istragu o ljubavnicima i njihovoj sudbini, i ono što će o sebi naučiti tokom te potrage iznenadiće i nju i čitaoca. *Trenuci sreće* jeste i ljubavna priča i knjiga za knjigoljupce, ali i savremen roman koji duhovito i precizno opisuje preteranosti modernog doba.

Fantastika

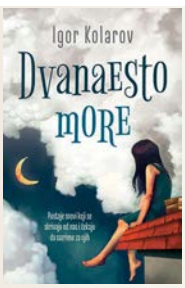
NIL GEJMEN, KRIS RIDL:

Uspavana i vreteno

Prevod: DRAŠKO ROGANOVIĆ

Nil Gejmen je jedan od neprikosnovenih majstora fantastike, autor *Sendmena, Koraline*, *Nikadođije* i *Američkih bogova*, a Kris Ridl jedan od najcenjenijih političkih karikaturista i ilustratora za decu i odrasle. U ovoj knjizi oni su ukrstili svoje talente. Nil Gejmen je napisao neobičnu i crnohumornu priču o Snežani i Uspavanoj lepotici, koje u njegovoj mašti postaju uspavana princeza i neustrašiva kraljica koje žive u susednim gradovima razdvojene neprohodnim planinama, s tim da poznata bajka dobija neočekivan obrt – Uspavanu lepoticu poljupcem neće probuditi princ već Snežana. Gejmenovu priču Ridl je zatim raskošno ilustrovao. Ova knjiga je postala predmet polemike i pre izlaska. Nakon objavljene jedne Ridlove ilustracije u „Gardijanu", knjiga je napadnuta zbog promovisanja „lezbijske pornografije", a nakon izlaska je kritikovana zbog nedostatka LGBTIQ+ likova. Ipak, kako je rekao Gejmen, ova priča nije o tome. Kraljica je najverovatnije strejt, dok zapravo i ne znamo ništa o seksualnosti ostalih likova, s tim da je tradicionalno „ženska" uloga čekanja voljene osobe da se vrati iz herojskog pohoda prepuštena princu, dakle reč je o namernom feminističkom obrtu: „Da, želeo sam da *Uspavana i vreteno* bude priča o ženama koje su same sebe spasle, te mi je palo na pamet da princ bude taj koji će preuzeti žensku ulogu tako što bih zamenio polove u priči o kralju koji ide da spase svoje kraljevstvo i koji potapše svoju buduću nevestu po obrazu, te joj kaže da ne brine, da je prelepa i da će joj se vratiti", rekao je Gejmen. „To mi je delovalo krajnje logično, te sam zdušno izvrnuo taj kliše." Kako bilo, reč je o čudesnoj knjizi.

Za decu

IGOR KOLAROV:

Dvanaesto more

Igor Kolarov jedan je od najnagrađivanijih savremenih domaćih pisaca za decu, jedinstvenog poetskog jezika i izraza. Za romane *Agi i Ema* i *Kuća hiljadu maski* dobio je svojevremeno nagradu „Politikinog Zabavnika" za najbolji roman za mlade, a za roman *Dvanaesto more* nagradu „Dositejevo pero". Junakinja *Dvanaestog mora*, čiji se izlazak uskoro očekuje, je dvanaestogodišnja devojčica po imenu Kia Sibin. Svi misle da je Kia luda – ima dugu kosu koju nikome ne pokazuje, nosi dugu crnu haljinu i dedine predratne cokule, i skuplja porcelanske figurice divljih životinja. Sa svojom najboljom prijateljicom Simonom gradi začarani Mesečev vrt. Ali kada se Simona razboli, moraće da se dogodi čudo da bi ona ozdravila. Tu Kii u pomoć priskaču gospođa Flo, tajanstveni profesor Api i stvarno-nestvarni Gospodin Dva Plus Jedan, patuljak Srednji Džo i plašljivi pas Megi. *Dvanaesto more* je lirska, magična priča o ljubavi, igri, samoći i nedostajanju – „za decu i osetljive".

Laguna uz vas

VIKAS SVARUP:

Pitanja i odgovori

Prevod: NIKOLA PAJVANČIĆ

Roman *Pitanja i odgovori* debitantsko je ostvarenje indijskog diplomate i pisca Vikasa Svarupa, knjiga po kojoj je snimljen film *Milioner iz blata*, nagrađen 2009. godine s osam Oskara. Svarup u ovom romanu daje dirljiv i sugestivan portret savremene Indije s njenim licem i naličjem, i slika duboke promene kroz koje prolazi indijsko društvo. Junak romana, Indijac Ram Muhamed Tomas, uhapšen je zato što je tačno odgovorio na svih dvanaest pitanja u kvizu „Ko će osvojiti milijardu?". Razlog hapšenja je sumnja da siroče poput njega koje nikada nije pročitalo novine niti išlo u školu može znati ime predsednika Amerike, gde se nalaze piramide ili naslove Šekspirovih drama – osim ako je varao. Da bi dokazao da nije prevarant, Ram ispoveda svoj život tokom koga je prikupio razna znanja i iskustva, od dana kada je spasen iz kante za otpatke, preko zaposlenja kod ostarele holivudske zvezde, upoznavanja s australijskim pukovnikom opsednutim špijunažom i karijere preterano maštovitog turističkog vodiča u Tadž Mahalu, do zaljubljivanja u mladu prostitutku Nitu. Pričajući Ramovu sudbinu, Vikas Svarup nam daje kaleidoskopsku sliku borbe dobra protiv zla, i onoga što se dešava kada jedan dečak u životu nema drugog izbora – sem da preživi. Ovaj roman objavljen je u novopokrenutoj ediciji „Laguna za vas" u kojoj se objavljuju reizdanja popularnih naslova i nude po ceni od 299 dinara.

Pripovetke

MARKO VIDOJKOVIĆ:

Bog ti pomogo

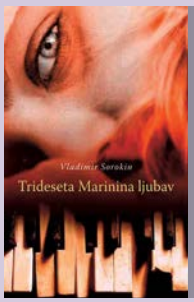
Prva zbirka priča Marka Vidojkovića, u kojoj se, po abcednednom redosledu, smenjuje devetnaest naslova iza kojih se kriju književni bolidi koji će čitaoca voziti širokim autostradama autorove mašte. Budite spremni na ludu trku sa ljubomornim kanibalima, bićima iz druge galaksije, zamonašenim kriminalcima, studentima obolelim od hipohondrije i brojnim drugim herojima i antiherojima, stvorenim kako bi zasitili onog ko je gladan dobrih priča. Teofil Pančić je o ovoj knjizi napisao: „Svakome ko je voleo romane Marka Vidojkovića, taj samo strašću i smehom ublaženi overdouz sumračne stvarnosti Beograda, njegove će se priče učiniti poznatim i bliskim jer su nastanjene u istom tom svetu u permanentnom, nedovršenom raspadanju. A opet, biće mu i sasvim nove jer se Vidojković u pričama nesputanije igra, opuštenije pušta perverznoj mašti da ga vodi kuda ona hoće, a on će već nekako – ili neće – uhvatiti priključak. A kad ubode pravi akord, onda Marko V. žestoko tera do kraja: zato su ove priče nešto kao Vidojković u 100% koncentrovanom izdanju, pa vi sad vidite jeste li spremni za to!"

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

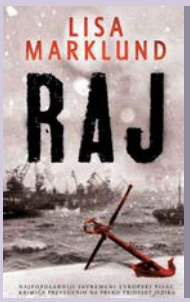
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 19. septembra do 23. oktobra 2015.

Vladimir Sorokin:
TRIDESETA MARININA LJUBAV

Marina, uspešna i talentovana pijanistkinja, jedno vreme živi kao metresa visoke klase, dama sovjetskog polusveta, da bi zatim postala radnica u fabrici i uzorni član „zdravog" kolektiva. Jedan od najboljih Sorokinovih romana

Lisa Marklund:
RAJ

Najpopularniji savremeni evropski pisac krimića u svom najboljem delu. Svet krijumčara cigareta i lažnih fondacija za zbrinjavanje nesrećnih ljudi. Jedan od vrhunaca skandinavskog talasa krimi romana

Piter Keri:
EGZOTIČNA ZADOVOLJSTVA

Zbirka naučnofantastičnih priča najboljeg australijskog pisca koji svojim snovidnim jezikom govori o svetu u kome živimo, o sudbini, slučajnosti, ljudskoj prirodi, totalitarnom društvu, sablasti neokolonijalnog kapitalizma, o ljubavi i smrti

Peter Nadaš:
KRAJ JEDNE PORODIČNE PRIČE

Mađarska1950-ih, posmatrana kroz pametne oči petogodišnjeg dečaka koji živi s dedom i babom, odvojen od oca koji je proglašen izdajnikom. Maestralno delo mađarske književnosti

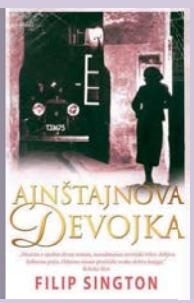
Alis Hofman:
MUZEJ NESVAKIDAŠNJIH BIĆA

Izvrstan roman o bizarnom svetu „frik-šoua" u Njujorku s početka XX veka, neobična ljubavna priča o devojci-sireni i ruskom emigrantu, ispričana u ključu magičnog realizma

Filip Sington:
AJNŠTAJNOVA DEVOJKA

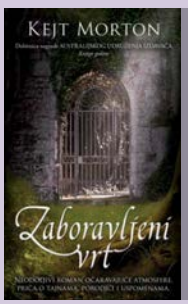
Istorijski triler i ljubavna priča o Albertu Ajnštajnu, Milevi Marić i njihovom sinu Eduardu, s radnjom smeštenom u vreme uoči dolaska nacista na vlast i na potezu Berlin-Cirih-Novi Sad

Džozef O Konor:
SLAPOVI SPASENJA

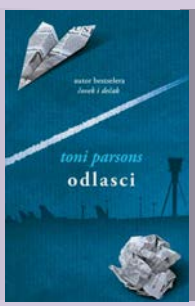
Bob Geldof je ovaj roman nazvao „modernim remek delom". Priča o irskim doseljenicima, jednom zaljubljenom kartografu, latino pesnikinji, odmetniku, odbegloj robinji i bivšem irskom revolucionaru u Americi s kraja XIX veka

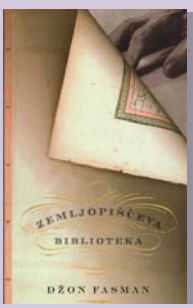
Kejt Morton:
ZABORAVLJENI VRT

Ubedljiv roman očaravajuće atmosfere, priča o porodičnim tajnama i uspomenama, viktorijanskim bajkama i kornvolskim dvorcima, s radnjom koja se proteže tokom čitavog XX veka od Engleske do Australije

Toni Parsons:
ODLASCI

Sedam kratkih priča Tonija Parsonsa, zasnovanih na njegovom sedmodnevnom boravku na aerodromu Hitrou u svojstvu zvaničnog aerodromskog pisca. Neobične sudbine ljudi koji odlaze ili se vraćaju kući, njihove brige, problemi i nadanja

Džon Fasman:
ZEMLJOPIŠČEVA BIBLIOTEKA

U XII veku jedan sicilijanski lopov ukrao je vreću s umetničkim predmetima i amajlijama iz biblioteke dvorskog zemljopisca. Devet vekova kasnije, jedan mladi novinar istražuje sudbinu nestalih stvari rasutih po celom svetu. Zabavan roman koji vodi na put oko sveta i kroz tajnu istoriju čovečanstva

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjžare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

DRAGAN ILIĆ

Nevidljivi ljudi

Ko ne pripada kolektivu... karikatura Vladimir Stankovski

Do polovine oktobra možete dobiti vaučer za odmor u Srbiji. Jedna uzgredna inicijativa premijera Vučića doživela je realizaciju i relativno skromne rezultate. Srbi su letovali tamo gde su planirali, a ispalo je da su vaučere dobili oni kojima su objektivno i najpotrebniji – naši penzioneri. Oni su najverniji turisti u banjskim lečilištima, pa je logično da je najveći broj vaučera završio u našim banjama. To mu dođe kao Vučićev banjski popust od 5000 dinara.

Meni je zato posebno interesantan promotivni spot za ovu akciju koji je neobično brzo spakovan i emitovan, isključivo na RTS-u. Ta poruka "Moje leto moja Srbija" oslikana je nizom prizora iz raznih krajeva naše zemlje. Samo, đavo mi nije dao mira i upitao sam se – kakva je svrha ovakve promocije? Obraćate se domaćim gostima, koji su u najvećem procentu već odlučili gde će upotrebiti vaučere. Nadalje, prikazujete im isključivo prirodne lepote lišene svakog ljudskog prisustva, uglavnom snimljene iz vazduha. To je nastavak famozne tradicije da našu zemlju prikazujemo isključivo iz vazduha, jer iz te vizure izgleda neuporedivo lepše. Reke, livade, polja i pašnjaci, potpuno pusti, nema gužve čak ni na gradskim ulicama, ukratko, poruka je jasna: letujte u Srbiji, nema žive duše! Odmorite glavu od svih daveža, u Srbiji nećete sresti čoveka tokom odmora, terapija za dušu, izolacija, ili tihovanje što bi rekao doktor Dabić, alijas Radovan Karadžić u ilegali.

Ipak, nisu svi Srbi u ilegali. U emisiji "Pravi ugao" gost Ljubice Gojgić je bio reditelj Kokan Mladenović. Njega je tužio izvesni odgovorni sindikalac iz Narodnog pozorišta zgrožen izjavama reditelja u kojima se pominje bunt, nezadovoljstvo ili krv na ulicama. Nije bez uticaja ni činjenica da je Premijer u par navrata pomenuo "izvesnog reditelja" i pozivanje na krvoproliće. Ne mislim da Vučić stoji iza prijave, ovo je solo pevanje iz sindikata, ali je kafkijanski razvoj događaja koje je pokrenuo jedan novinski intervju. U emisiji je imao dovoljno vremena da objasni svoje reči, ipak je reč o čoveku koji ima respektabilnu karijeru, ne samo u Srbiji već i u regionu. Nevidljiv čovek.

Ovakav paradoks sam doživeo još kao tinejdžer kada nas je jedan samoupravni subjekt tužio da smo ga pozdravljali fašističkim pozdravom – a mi smo ga zezali pozdravom iz tada popularne britanske serije: Hajdi haj, haj di ho!

Osetljive doušničke uši su čule "Hajl Hitler!" Te doušničke uši uvek čuju pogrešno, ili čuju i ono što niste izgovorili.

Na jugu Srbije održani su vanredni lokalni izbori u opštini Medveđa. Pobedu je ubedljivo odneo SNS, a sami izbori su, istini za volju, izgledali kao vanredni popis stanovništva. U Medveđi, paradoksalno, ima 13.000 birača, a samo 10.000 stanovnika! Glasali su Albanci sa Kosova koji u Medveđi imaju prebivalište, izlaznost je bila velika, ali pobedili su Srbi koji su u ovoj opštini još u većini.

Paralelno sa ovom vešću, saznali smo za još jedan primer kolektivnog partijskog svrstavanja. U kosovskoj opštini Štrpce 3000 građana kolektivno je ušlo u SNS!

Ovaj čin plebiscitarne podrške govori nam dosta o ovdašnjem shvatanju politike. Svakako stoji činjenica da Vučić i njegova stranka predstavljaju poslednju nadu za Srbe na Kosovu pa je dobro biti član partije koja je na vlasti. Ipak, za podršku je dovoljno da glasate za SNS, dok učlanjenje, naročito kolektivno, liči na ritual kolektivnog krštenja, samo što pristupnicu potpisuje Marko Đurić. Naravno da svako ima slobodu da se politički angažuje, individualno ili kolektivno, samo se pitam da li je moguć iskorak iz političkog populizma koji se probudi uvek kada se bira između nacije i demokratije. Tako je bilo i u Medveđi i u Štrpcima, dakle sa obe strane administrativne linije.

U kosovskoj opštini Štrpce 3000 građana kolektivno je ušlo u SNS! Ovaj čin plebiscitarne podrške govori nam dosta o ovdašnjem shvatanju politike

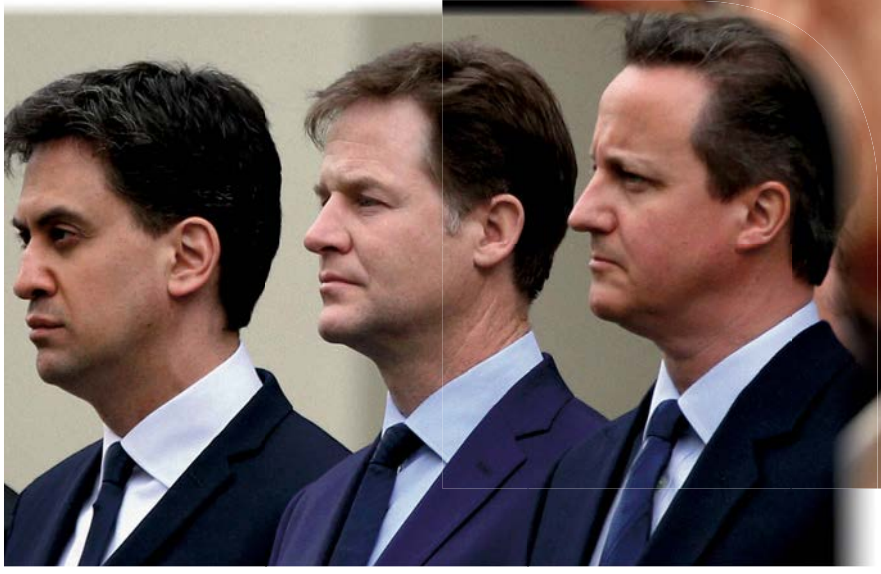
Na kraju, mislim da je RTS ove nedelje uspeo da pomeri granice informativnog programa. Treći Dnevnik je u ponedeljak emitovan uživo sa granične linije sa Mađarskom. Urednik i voditelj Zoran Stanojević uspeo je da nam dočara taj utisak teskobe vodeći program okružen izbeglicama, koji su se našli pred kapijama Evrope. Niko ne može sa sigurnošću reći kakva će biti sudbina tih nesretnih ljudi, ali istovremeno smo mogli da osetimo kako se ta kapija zatvorila i prema Srbiji. Mađarska policija je sada institucionizovala svoje uobičajeno ponašanje, koje je uvežbavala još devedesetih. Znate one situacije kada bez objašnjenja čekate nekog službenika, ili carinika za povrat poreza dok pred kućicom brije ladan vetar. Sada je to službena preporuka mađarske vlade uz primenu drakonskih zakona. Ta slika, voditelja Dnevnika koji nam prenosi fizički očaj zaustavljene izbegličke kolone naterala me još jednom da upitam sebe: kakav to svet ostavljamo svojoj deci? ¶

Velika Britanija: Izbori u Laburističkoj partiji

Revolucija druga Korbina

Za razliku od članstva, laburistički parlamentarci imaju, čini se, mnogo manje sluha za revolucionarne tendencije svog novog lidera Džeremija Korbina. Ili mnogo manje spremnosti da rizikuju svoje političke karijere

"Laburistička partija je sada pretnja po našu nacionalnu bezbednost, našu ekonomsku stabilnost i bezbednost vaše porodice". Ovim rečima je pobedu Džeremija Korbina u trci za mesto lidera Laburista, na svom zvaničnom Tviter profilu, prokomentarisao britanski premijer i konzervativac Dejvid Kameron, citirajući svog stranačkog kolegu. Time je označen i početak novog perioda u britanskoj parlamentarnoj istoriji, za koji je sigurno samo jedno – da neće biti dosadan. Da je ova pretpostavka tačna, svedoči već prvih nekoliko dana vlasti Korbinista, kako su ih već prozvali britanski mediji. Ali, krenimo redom.

Korbinovim dolaskom na mesto lidera 12. septembra 2015. godine stavljena je tačka na period u istoriji Laburista kojim je dominirala politička figura, a kasnije i senka Antonija Blera. Dva su rezultata najbolji dokaz ove tvrdnje. Sa osvojenih gotovo 60 procenata od gotovo 550.000 upisanih birača, Korbin je laburistički lider sa najvećom podrškom u skorijoj istoriji partije. Istovremeno, kandidatkinja "blerista" završila je neslavno, na poslednjem mestu trke u koju je ušlo ukupno četiri kandidata. (O pozadini ovako ubedljive Korbinove pobede "Vreme" je pisalo u broju 1286). Za zamenika predsednika stranke izabran je nešto umereniji Tom Votson.

KONTRAREVOLUCIJA ILI UČVRŠĆIVANJE VLASTI?

U svom prvom obraćanju Korbin je bio kratak. Narodu je dosta nepravde i nejednakosti, izjavio je tom prilikom, uz obećanje da će Laburisti pod njegovim vođstvom promeniti način na koji se vodi politika. Nakon govora uputio se na miting podrške liberalizaciji procesa prijema izbeglica iz Sirije i time pokazao da namera ostati onaj stari Korbin koji je i izabran.

Džeremi Korbin je daleko od klasičnog političara. Iako je poslanik već više od dve decenije, on se često suprotstavljao svojoj partiji sa kojom nije glasao neverovatnih 533 puta. Danas, on politički želi isto što i na početku svoje karijere – unilateralno nuklearno razoružanje Velike Britanije, to jest uklanjanje nuklearnih raketa "trident", kao i izlazak iz NATO pakta i Evropske unije. Zalaže se za veću moć sindikata i više kolektivnih ugovora, te nacionalizaciju pojedinih privrednih grana, uz odbacivanje politike štednje i jačanje socijalne uloge države. Međutim, iza sebe nema ujedinjenu partiju, što će mu značajno otežati političko manevrisanje.

Koliko su mu stavovi pomogli da osvoji glasače i posebno moćne sindikate, toliko se, tek nekoliko dana od njegovog izbora, čini da upravo oni sada otežavaju vršenje posla za koji je izabran unutar "parlamentarne partije". Ovaj entitet čine samo izabrani poslanici, tj. političari od karijere. Za razliku od članstva, laburistički parlamentarci imaju, čini se, mnogo manje sluha za revolucionarne tendencije svog novog lidera. Ili mnogo manje spremnosti da rizikuju svoje političke karijere pružajući podršku Korbinu.

Ovo se najbolje videlo tokom dva dana i jedne noći tokom kojih je Korbin pokušao da sastavi svoj Kabinet u senci. Kao vođa najveće političke partije u opoziciji, Džeremi Korbin je sa liderskom pozicijom u Laburistima dobio automatski i još jednu "dužnost". On je sada zvanični vođa opozicije Njenog kraljevskog veličanstva i kao takav vodi "kabinet u senci". Ovaj politički entitet zapravo deluje

KO ĆE KOGA IZGURATI: Bivši šef laburista Ed Miliband, lider Liberalnih demokrata Nik Kleg i premijer Dejvid Kameron (levo dole) i novi lider laburista Džeremi Korbin
Fotografije: FoNet/AP

kao kontrolni mehanizam vlasti i shvata se toliko ozbiljno da mu je omogućeno pravo pristupa i raspolaganja većinom dokumenata i informacija koje u svom radu koristi vlada.

NESTABILNA SITUACIJA U POZADINI

Zbog značaja koji ima u političkom sistemu Velike Britanije sastav članova kabineta u senci često je indikativniji za politički kurs koji lider planira da zauzme od njegove predizborne platforme ili obećanja koja je davao u predizbornoj kampanji. Da bi se proces sastavljanja kabineta i kabineta u senci pravilno razumeo, trebalo bi napomenuti da u oba slučaja, dakle i "pravi" premijer i premijer u senci, sastavljaju i raspuštaju svoje timove po sopstvenom nahođenju, bez potrebe da konsultuju parlament ili partiju.

Mogućnost izbora im je značajno sužena zakonskom obavezom da svi članovi kabineta moraju biti ujedno i izabrani članovi parlamenta. U Korbinovom slučaju to znači da svoje saradnike mora odabrati iz grupe ljudi koja mu od početka nije nimalo bila naklonjena. Njih sedam, uključujući obe protivkandidatkinje, odbilo je da mu se pridruži. Osim Ivet Kuper, bivše ministarke unutrašnjih poslova u senci, očekuje se da će se u zadnje klupe Vestminsterske palate preseliti i Čuka Umuna, mladi lav kojega su neko vreme zvali britanski Obama, zbog blistave karijere i etničkog porekla sličnog onom predsedniku SAD.

Otkazi i ostavke su novom lideru počeli da pristižu u vreme dok još izborni proces nije zvanično ni bio završen, pa je novi lider morao da sastavi svoj tim gotovo ni iz čega.

Iako je poslao svoje čestitke novom lideru, bivši vođa Ed Miliband jasno je odbio da sedi u novoj vladi u senci. Miliband, poslednji iz dinastije Bler, savetovao je u istoj poruci Korbina da što pre ujedini partiju kako bi se efikasno suprotstavila Konzervativcima, posebno u predvečerje istorijskog glasanja o slanju vazdušnih snaga u rat u Siriji.

KONSOLIDACIJA REVOLUCIONARNE VLADE

Proces izbora novog kabineta u senci ubrzo se pretvorio u haos tipičan za sve revolucionarne vlade u prvim danima po preuzimanju vlasti. Prema pisanju ostrvske štampe, vladalo je prilično rasulo. Poslanici su jedan za drugim odbijali da preuzmu ponuđene im funkcije, a najteže je bilo naći pandana ministru odbrane. Neki od najkontroverznijih Korbinovih političkih stavova upravo su u ovoj oblasti, pa su se poslanici trudili da se na vreme ograde od Korbinovog političkog avanturizma. Na kraju, kada je ozbiljnih kandidata nestalo, mediji javljaju da su za ovu poziciju intervjuisani i potpuni autsajderi i to preko telefona, bez bilo kakve prethodne provere njihovih političkih stavova.

I ako je u kampanji obećao 50 odsto žena u svom kabinetu, a u svom pobedničkom govoru više inkluzije i demokratije, Korbin je nakon nekoliko sati kadrovske kombinatorike, koja je više ličila na nevešto slaganje Rubikove kocke nego na unapred planirani proces, uspeo da sakupi kabinet, tačnije onih pet pozicija koje se u njemu smatraju "najbitnijim", sastavljen isključivo od muškaraca. I to belih muškaraca. Konzervativcima naklonjeniji "Dejli telegraf" skovao je odmah i reč da bi opisao Korbinovu politiku – *brosocialism*, odnosno na naš jezik možda najbolje prevedeno kao burazerski ili kumovski socijalizam.

Usledio je pravi rat tvitovima, a pritisak laburističkih poslanika i javnosti primorao je Džeza, kako još zovu Korbina, da karte promeša još jednom. Kao posledica ove promene Anđela Igl došla je na mesto *de facto* zamenika premijera u senci, a manje bitne portfelje dobile su još neke žene, pa laburisti danas tvrde da će ispuniti obećanje i sastaviti kabinet sa 50 odsto žena.

Istine radi, Korbin je u kontraofanzivi nazvao ove napade licemernim i nedostojnim. Kao čovek van establišmenta, Korbin »

je odbio da prihvati da su bitni spoljni poslovi, finansije, odbrana i unutrašnji poslovi i rekao da su zdravlje i obrazovanje jednako važni, ako ne i važniji od onoga što "ljudi 18. veka smatraju bitnim".

Ali ovde nije bio kraj kontroverzama. Za ministra finansija u senci imenovan je Džon Mekdonel, čovek koji se svojevremeno otvoreno žalio zbog toga što Irska republikanska armija nije ubila Margaret Tačer tokom napada automobilom bombom na hotel u Brajtonu.

Ipak, u vladu u senci su pristali da uđu i neki od prominentnih političara sa desnog krila partije poput Liama Birna. U vladi je kao nova ministarka zaštite životne okoline i Keri Mekarti, veganka izrazito levičarskih stavova. Kao mogući kandidat za člana kabineta pominje se i Ken Livingston, bivši gradonačelnik Londona i radikalni levičar koji je jednom izbačen iz partije nakon što je odbio da povuče svoju kandidaturu za gradonačelnika. U partiju se vratio kako bi bio njen kandidat u svom drugom mandatu.

Kao poseban ustupak svojim republikanskim stavovima, ali i da bi sebi obezbedio pristup osetljivim podacima kojima raspolaže vlada, Korbin je ipak pristao da postane član Krunskog veća. Kako piše "Gardijan", ovo znači da će po preuzimanju dužnosti člana morati da klekne i poljubi ruku kraljici Elizabeti II, što je za mnoge prijatelje Korbina gotovo neverovatan ustupak.

PLANOVI RAZVOJA

Uspešnost Džeremija Korbina da realizuje svoje ambiciozne planove umnogome će zavisiti od njegovih saradnika. Brojni analitičari tvrde da Korbinu nedostaje umeća da izađe na kraj sa ovim procesom i da je njegov izbor kolac u srce šansi laburista da budu vlast narednu deceniju, ako ne i duže.

Svoj parlamentarni debi Korbin je imao tokom debate o Zakonu o sindikatima. Prema rečima vlade, cilj ovog zakona je da otkloni ucenjivački potencijal sindikata i oteža proceduru za stupanje u štrajk podizanjem cenzusa potrebnog na glasanju, Korbin je i pored svojih političkih veština izgubio, a zakon je izglasan. Sada je na redu Gornji dom Parlamenta nakon čega se zakon vraća na konačno glasanje poslanicima Donjeg doma.

Korbin, između ostalog, planira da dodatno demokratizuje proces donošenja odluka unutar svoje partije kao i da vanparlamentarnoj partiji da više prostora da utiče na kreiranje politike. Pored veće zastupljenosti žena i manjina, planira i da Laburističku partiju učini moćnim pokretom na nivou lokalnih zajednica i tako počne da utiče na život što većeg broja ljudi. U svojim govorima tvrdi da "siromaštvo nije nepobedivo" i da država mora pomoći da se ono prevaziđe. Osim što planira da troši, Korbin planira i da se izvini u ime svoje države zbog učešća u ratu u Iraku.

Mogući rasplet događaja nakon dolaska Korbina na čelo laburista kreće se u dva pravca. Po jednom, Korbinovi suviše levičarski stavovi i politika dovešće laburiste u poziciju u kojoj su bili tokom vladavine Margaret Tačer – prisutni, ali nedovoljno jaki da preuzmu vlast. Po drugoj verziji upravo će Korbinova politika zalaganja za korenitu promenu trenutnog establišmenta dovesti laburiste na vlast i priliku da društvo sistemski promene sa njegovog čela. ¶

TIBOR JONA

ZORAN STANOJEVIĆ

Čekajući revoluciju

Velike tehnološke firme navikle su nas da otprilike početkom septembra doznamo kako će izgledati naredna godina. Svi noviteti izbačeni su na tržište i krenula je borba za božićne pare. Šta ko napabirči do Nove godine, to mu je.

Dobili smo Windows 10, posle kojeg će se ovaj operativni sistem samo obnavljati, neće biti novih verzija, tvrde u Sijetlu. Samsung je izbacio nove verzije svih svojih telefona, nouta i S6 kojem je dodat plus. Kruna svega je obično predstavljanje novih proizvoda kompanije Epl, što je obavljeno 9. septembra. Budući da je Epl trendseter, mogli bismo reći ili da su trendovi blago razočaravajući ili da smo se strašno razmazili. Tek, ništa od onoga što je viđeno nije izazvalo uzdah i širenje očiju sem kod duboko "religioznih" korisnika. A nije da se nisu potrudili.

Krenimo od Epla. Predstavili su nove ajfon šestice kojima su dopisali slovo S (što je sada već posebna konfuzija jer se S, 6 i plus u različitim kombinacijama javljaju i kod glavnog konkurenta Samsunga). Dakle, novi ajfoni imaju brže procesore, bolje kamere, kvalitetniji ekran i Epl tvrdi da su u telefonu promenili sve. Ali, kako im verovati kada se nisu osmelili da mu daju veći broj, recimo sedam?

Ono što nisu promenili i što je sada meta kritike svih analitičara je loš običaj da ulazni model prave sa nedovoljno memorije za današnje potrebe (16 GB) navlačeći korisnike da doplate za mnogo funkcionalniji, onaj od 64. Primetno je da nedostaje opcija od 32GB koja bi bila idealna. Isto je i sa novim iPad Pro tabletom, koji ima ekran od 13 inča i na samoj je ivici da ga nazovemo "ermekom". Ali ulazni model ima praktično neupotrebljiva 32 GB.

Pro tablet je pokupio dve stvari od Majkrosofta, što je presedan u Eplovom slučaju. Ima dodatnu tastaturu poput Majkrosoftovog Surface tablet računara i ima stajlus, odnosno olovku, čega se Stiv Džobs gadio. On je verovao da je prst najbolji uređaj, ali njegovi naslednici su ipak napravili Pencil i prodavaće ga za 100 dolara (na radost Božića). Najbogatijoj svetskoj kompaniji novac je, očito, najveći motiv, što u Džobsovoj eri nije bio slučaj. A daleko od toga da on nije bio alav.

Samsung je, slaže se većina, predstavio superiornije aparate, ali u istom cenovnog rangu, ako ne i malo višem. I to na Android tržištu gde se bije daleko veći broj ozbiljnih igrača, pre svega kineskih. Pritom, Samsung za sada nema tablet laptop hibrid od 13 inča, što će verovatno postati novi standard (ne samo u poslovnom segmentu kako se predviđa) budući da ovi hibridi koštaju koliko i skuplji modeli telefona koji se dobro prodaju. A kako su napustili PC tržište, nije jasno mogu li uopšte da se upuste u tu hibridnu trku.

Najinteresantnija promena je kod Majkrosofta, čiji je cilj da nam više softver ne prodaje, već da ga iznajmljuje. Primedbe su da je Windows 10 počeo samostalno da se instalira na svakom računaru koji ima "sedmicu" (ne mogu ovo lično da posvedočim). Opšte je mišljenje da je operativni sistem bolji od prethodnih, ali još nije blizu glavnog cilja, a to je da vam Windows platforma bude na svim uređajima koje koristite.

Ukratko, tehnološke promene su krupne, ali nevidljive za prosečnog korisnika. Produbljuje se postojeće, ali se ne pojavljuje ništa spektakularno novo sem, možda, poslovnih modela kako da nam prodaju novu tehnološku modu iako ni prethodnu nismo iznosili.¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije, uplatnicom	iz sveta, karticom
1 broj sa PDF-om	—	~~1,49 EUR~~ 1,33 EUR*
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	~~2600 RSD~~ 2340 RSD*	23 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	~~3600 RSD~~ 3240 RSD*	30 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	~~4300 RSD~~ 3870 RSD*	37 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	~~5800 RSD~~ 5220 RSD*	50 EUR

* Do 1. oktobra 2015. za ove pretplate važi popust.

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** sa naznakom za šta je uplata izvršena. **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun broj 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (podatke možete naći na istoj veb adresi). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

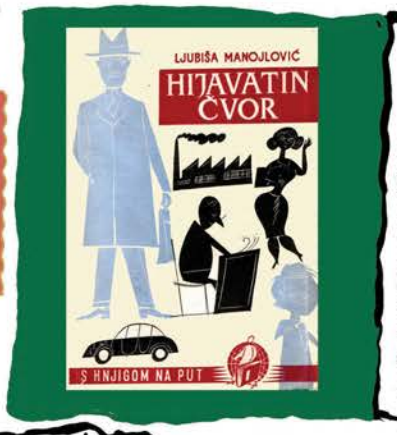
Usluge internet pretplate na VREME vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

JUBILEJ

ALEKSANDAR ZOGRAF.

GODINE 1959., U BEOGRADU JE OBJAVLJENA ZBIRKA SATIRIČNIH PRIPOVESTI "HIJAVATIN ČVOR", LJUBIŠE MANOJLOVIĆA. PRIČA "JUBILEJ" GOVORI O OBELEŽAVANJU SEDAMDESETOGODIŠNJICE MATURE, 2027. GODINE -- KAO ŠTO JE BILO UOBIČAJENO PEDESETIH, GODINE IZA DVEHILJADITIH ZAMIŠLJANE SU KAO NAUČNO-FANTASTIČNI RAJ ...

"GODINE 2027. DVA INTERPLANETARNA BRODIĆA, JEDAN SA VENERE, DRUGI SA MARSA, UPUTILA SU SE PRAVAC – ZEMLJA, JUGOSLAVIJA, BEOGRAD, INTERPLANETARNO PRISTANIŠTE".

"DVOJICA STARACA NAMAH SE ZAGRLIŠE..."

OGLAS ZA OKUPLJANJE NAS MATURANATA IZ 1956. SAM OBJAVIO U NOVINAMA NA MARSU, ZEMLJI I MESECU, ALI IZGLEDA DA SMO SAMO MI PREOSTALI IZ NAŠE GENERACIJE...

NO, DOBRO, ŠTA JE TU JE!

TO NA SLEPOOČNICI, TO TI JE OD MOJE PRAĆKE!

OBEĆAO SI NEKE KLIKERE, I DA ĆEŠ ME NOSITI NA KRKAČE, SAMO DA TE NIKOM NE TUŽIM! NE SEĆAM SE DA SI ISPLATIO TE KLIKERE!

SEĆAM SE, PLATIO SAM TI KLIKERE!

LAŽEŠ, NISI!!!

DOBRO, NEMAM KLIKERE, AL' ĆU DA TE NOSIM NA KRKAČE!

HEJ VAS DVOJICA, GUBITE SE ODAVDE!!!

SAD SAM SE SETIO DA NA VENERI ŽIVI JEDNA IZ NAŠE GENERACIJE! ZNAM I GDE STANUJE!
HAJDMO TAMO!
HEJ, ZDRAVO MILICE!
MI SMO TVOJI ŠKOLSKI DRUGOVI, RAKA I MIĆA! SEĆAŠ LI SE, MATURIRALI SMO ONE GODINE KADA JE IZBILA SUECKA KRIZA I ONA GUŽVA U MAĐARSKOJ..
MOŽDA SE VARATE. JA SAM MATURIRALA KAD SE GREJS KELI UDALA ZA PRINCA OD MONAKA, I KAD JE MARLON BRANDO POČEO DA ĆELAVI!...
DA, TO JE NAŠA GENERACIJA! POĐI SA NAMA, DA SE PROVOZAMO SVEMIRSKIM BRODOM...
DOBRO, A ONDA?
PA, ONDA IDEMO U BIFE...
A ONDA?
ONDA, ONDA...
STARICA MILICA ZALUPI VRATIMA; NA ZIDU JE JOŠ VISILA SLIKA MARLON BRANDA IZ 1955, DOK JOŠ NIJE POČEO DA ĆELAVI...

Raspust

Volim grlice. Znače leto. Zovu u baštu, a tamo dospele višnje. Sa Dujom i Tomkom, drugaricama, takmičim se u jedenju višanja. Musave smo kao Hak Fin, prljave nam ruke, lice, odeća. Mame nas ne grde. Leto je, a domaći sapun čuda čini. Čuda činimo i mi, deca iz ulice. Složena slama, formirana za budući veliki stog, gubi formu jer je igranje tu čarobno. Moba je. Kad sledeća tura stigne iz njiva, vinovnici učinjene štete su daleko, na nekom drugom poligonu. Možda na pašnjaku, iako tog dana njima nije letnji radni zadatak čuvanje krava. Ali, tamo je deo društva, tamo se igra kauboja i indijanaca... Noć postane dramatična. Oštra, jasna i glasna je grdnja. "Kakva su ovo djeca, kakve batine ovo mogu popraviti, slamu za igranje biraju, krave čuvaju, a kravama široko polje...", ulični savet pretresa učinak. Za batine nema vremena, njive čekaju. Vaspitno. Da malo vidimo kako je njiva duga, a motika, kako kome. Ima nas, a svi srednjoškolci, pa nekako ispalo da nas je najviše budućih prosvetara i zdravstvenjaka. Poskidali se u kupaće i nabacujemo boju za more.

Kad stigne ručak od kuće, divota neopisiva! Tamani se brzom brzinom pita i uz nju kiselo mleko iz velikog lonca. Tata uči brata Miću, iz fiskulturne škole, kako se slaninom sapunjarom najlakše i najbolje peru ruke na njivi i to mu demonstrira, a usput ga pita "koja ono ljepotica sinoć ulicom prominu sa tobom?", i vreme prođe začas. Krećemo na more. Pola naše ulice ide. Stariji zaduženi za mlađe. Peku se pilići, prave se medenjaci (mogu da stoje, što duže, to lepši), pakuju se domaće rakije. U vozu smo bučni i nestrpljivi, da se samo odmaknemo od kuće. Nazdravljaju stariji, nude saputnike, i međunarodni žiri zaključi da je baba Sajina dudara najbolja rakija na svetu. Ponosni joj sin Mirko, a svi ga znamo samo kao Ćiru, zbunjuje jednu Zagrepčanku i poklanja joj fraklić rakije dudovače. "To je tak lijepo, gospon, bum to dala svom noni na Hvaru."

Pričaju se vicevi, a pomenuta dama najslađe priča viceve o policajcima Bosancima, pa zaključi: "Kak su oni glupi, kaj ne?" Rokvić mali, a blizu dva metra, bacio oku na gospodičnu, kćer dotične, posle kratke stanke, reče: "Mi smo poreklom Bosanci." Nimalo zbunjena, devojka reče: "Pa, možda vi i niste." Najslađe se smeje Pera, naš Sremac. More! U znaku bezbrižnosti, smeha, avantura, takmičenja u kartanju, jedenju sladoleda, brzini nameštanja šatora. Neki mrze spremanje šatora, nude sladoleda do mile volje onima ko ih reši te napasti, naravno da smo mi najmlađi dobitnici, šator je laka šala, uživamo u sladoledu, navijamo za muške dok plivaju ka jednom ostrvcetu i dok igraju protiv Beograđana mali fudbal. Kao krdo smo, uvek zajedno, uvek aktivni. Uveče se provodimo, pevamo Matijinu i Arsenovu "Veru Pavladoljsku" sluteći snagu ljubavi. Roditeljima šaljemo razglednicu, sa kašnjenjem, računajući sa tim da će stići pre nas. Kad jednog jutra stignemo kući, ispraznimo džepove i za sve pare pojedemo sladoled kod našeg Ljutfija i pretresemo sve što je za nezaborav, smišljajući kuda i kako dogodine.

A dogodine, neki više nemaju raspust. Brat i društvo se zaposlili, zarobile ih devojke, a mi formiramo nove grupe, šipčimo za Beograd, guramo se na jednom od fakulteta i rezervišemo more. Opet nas je dvadesetak, opet smo tim, opet nam je lepo. Ako neko nije mogao na put, znatiželjno nas čeka i sluša pažljivo. Samo čujemo kako pita: "Zar baš Arsen i Gabi, lažeš, ma nemoj, Boba Stefanović, sad ću umreti, moj Boba, a ja nisam bila!?" Reče veliki lirik Mika Antić "Prošla su bezazlena leta". Nestale grupe i igre. Dok se držimo za ruke i pevušimo "Zvezdu koja pada uhvati u letu...", nas dvoje smo svet.

Sanjamo buduća leta. Stižu. Na Jadranu naše dete zbunjeno traži svoj krevetić, posle se svađamo sa njim dok nam iz vode pomodrelih usana upućuje: "Samo još pet minuta, molim vas!", a prijatelj naš mu kaže: "Sveca mu, Vlado, tebi ceo dan pet minuta!", a jednog leta borimo se sa alergijom na neku travu, onda oslobađamo mlađeg sina fobije od peska, pa se radujemo njihovim plivačkim veštinama. Vodimo ih u Dubrovnik, na Hvaru im pričamo o gosparu Hektoroviću, od Cetinja do Njegoša o pojmu gorostas ih obaveštavamo, sa njima svice hvatamo... Porodica. Još nije bilo mobilnih, a skajpovi i vajberi čučali su u vijugama izumitelja kad su naša deca krenula da putuju bez nas. Preživeli smo. Ovog raspusta ne mrdam iz stana, a celim svetom putujem. Eh! Deca mi šalju fotografije, prijatelji poruke, pa se sita nagledam i Krita i Sicilije, i turskih prelepih oaza i znam da je u Švedskoj osamnaest stepeni, a u Letoniji deset. Kod nas prži. Nagledala sam se zvezda padalica sa rukom u ruci. Čekam nečija nova bezazlena leta i raspuste. Želje se hvataju u letu. Biću baka! Znam da će i deka znati. Šapnuće mu zvezde. ¶

KOSA PAKUŠEVSKIJ

Danubius

Novo!

Najbolje od Pšenice

www.danubius.rs /DanubiusNoviSad @DanubiusNoviSad

CROWNE PLAZA®
BELGRADE

NEDELJA JE DAN ZA
BRUNCH

PROVEDITE JE NA SAVRŠEN NAČIN SA PORODICOM I PRIJATELJIMA

Hotel Crowne Plaza Vas poziva u restoran The Dining Room
na prvi i najbolji Brunch u gradu.
Nedeljom od 12 do 17 h
Očekuje Vas savršena hrana, prijatna atmosfera, animacija i igraonica za Vaše mališane, besplatan parking.
Posebno iznenađenje "Dečji kutak"
Za najmladje do 6 godina Brunch je na naš račun, deca od 6 do 10 godina plaćaju svega 50% cene.

DOBRODOŠLI

Kids Corner

INFORMACIJE I REZERVACIJE NA T: (011) 2204 004
E. begcp.reservations@ihg.com
A. Vladimira Popovica 10. 11070 Belgrade, Serbia

WWW.CROWNEPLAZA.COM

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec